

«Δίγλωσση παραγωγή»

“We *must* connaître or εἰδέναι Forms if we are to ἐπίστασθαι anything”

Μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία Μαύρας Λάζαρη

Υπεύθυνοι καθηγητές: Γιώργος Παρμενίδης, Δημήτρης Παπαλεξόπουλος

Διατμηματικό Μεταπτυχιακό πρόγραμμα “Σχεδιασμός-Χώρος-Πολιτισμός”

Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο, Αθήνα Ιούλιος 2015

Περιεχόμενα

Πρόλογος	σ. 3
Κεφάλαιο 1 Η μεταφραστική λειτουργία του αρχιτέκτονα	
Μητρόπολη και περιφέρεια	σ. 4-6
Κεφάλαιο 2 Η έννοια της μονάδας	
Μονάδα- Μοναδολογία.....	σ. 7
Λογικός Ατομισμός	σ. 8-9
Η «ανοιχτή» «Μπαταρία».....	σ. 9-10
Κεφάλαιο 3 Συνύπαρξη άλλων γλωσσών	
Το αντικείμενο μεταξύ Δευτερογενούς και Τριτογενούς τομέα παραγωγής.....	σ. 11-12
Θραύσμα ή Μονάδα;.....	σ. 13-15
Γλώσσα τακτικής- Μινώταρος.....	σ. 16-18
Γλώσσα αναφορά.....	σ. 18-19
Κεφάλαιο 4 Αρχιτεκτονική Μετάφραση	
Ο δίγλωσσος παραγωγός.....	σ. 20
Ο όρος μετάφραση.....	σ. 21-28
Tinkering- Bricolage και αρχιτεκτονική παραγωγή	σ. 29-30
Κεφάλαιο 5 Μεθοδολογία	
Λογικός Ατομισμός Π Δομισμός.....	σ. 31-32
«Παραγωγική» «πλάνη».....	σ. 33-34
Διαστήματα.....	σ. 35-36
Χωρικότητα Μετάφρασης	σ. 36-44
Πρότυπος εκλεκτισμός	σ. 44-45
Συγκρότηση μιας άλλης αισθητικής	σ. 46-47
Κεφάλαιο 6 Παραδείγματα	
Η μετάφραση που σχετίζεται με τα μέσα κατασκευής.....	σ. 48-49
Η μετάφραση που σχετίζεται με την υλοποίηση.....	σ. 51-61
Κατάλογος εννοιολογικών εργαλείων.....	σ. 62-65
Επίλογος	σ. 66-67

Πρόλογος

Η εργασία αυτή στόχο έχει να υποστηρίξει ότι η αρχιτεκτονική γλώσσα παραγωγής είναι θεμελιωδώς γλώσσα μετάφρασης. Η ταυτότητα αυτή αποκαλύπτεται μέσα από την θεώρηση της ανάγκης μερικής ή ολικής μετάφρασης αρχιτεκτονικών θεωρούμενων πρωτοτύπων σε άλλα κοινωνικοπολιτικά και οικονομικά πλαίσια.

Παράδειγμα αναφοράς θα αποτελέσει, η επιλογή ενός αρχιτέκτονα της περιφέρειας να "μεταφράσει" για λόγους οικονομικούς, ορισμένα τμήματα μέσω παραγωγής και έργων της πρωτοπορίας της πλούσιας μητρόπολης, με βάση τα "υποκατάστατα" που διαθέτει στο συγκεκριμένο οικονομικό και πολιτισμικό περιβάλλον. Το τελικό έργο μετάφρασης θα αποτελεί πιθανόν ένα bricolage δύο ή περισσότερων "γλωσσών".

Θεμέλιο της μεθοδολογικής προσέγγισης θα αποτελέσει η διερεύνηση της δυνατότητας και των **ορίων** συνεργασίας διαφορετικών γλωσσών- "λογικών" στην ίδια "παραγωγική" διαδικασία. Παρατηρώντας την εξαιρετικά ευέλικτη συνεργασία "κλειστών ανεξάρτητων αντικειμένων" (σαν "εξαρτήματα" προερχόμενα πιθανόν από διαφορετικές λογικές) στα πλαίσια του κυρίαρχου οικονομικού τρόπου παραγωγής, επιχειρείται η διερεύνηση της συνύπαρξης "διαφορετικών γλωσσών" στην αρχιτεκτονική όχι σαν απλή παράθεση αισθητικών προτύπων, αλλά σε λειτουργική σύνδεση μεταξύ τους. Αντιπαρατίθενται η έννοια των ad hoc επιλύσεων με την παράδοση του κλασικισμού, ενώ διερευνώνται τα όρια του εκλεκτικισμού στα πλαίσια της κουλτούρας του postproduction.

Η "συνεργασία" του Λογικού Ατομισμού και του Δομισμού σαν μεθοδολογικά εργαλεία προσέγγισης διαφορετικών "γλωσσών" στοχεύει να αναδείξει τη φύση της αρχιτεκτονικής σύνταξης.

Κεφάλαιο 1 η μεταφραστική λειτουργία του αρχιτέκτονα

Μητρόπολη και περιφέρεια: Η υβριδική λειτουργία του αρχιτέκτονα ως μεσάζοντα διαφορετικών λογικών.

Βρισκόμαστε στη γενική περιοχή της κατασκευής της τεχνολογικής υπερβατικότητας (η διάδοση του επαισθητού) και της χρήσης της από την εξουσία.

Ενώ το κυρίαρχο οικονομικό σύστημα επιλέγει τις μορφές εκείνες της αρχιτεκτονικής τεχνολογικής παραγωγής που καθιστούν σύμβολα μιας πρότυπης ζωής, η **κοινωνική διαστρωμάτωση** τόσο ως προς τον παραγωγό, αλλά και τον καταναλωτή αυτών των προτύπων φανερώνει τεράστιες αποκλίσεις.

Η διάκριση λογικών ανάγνωσης της κυρίαρχης ιδεολογίας προβάλλεται σαφέστερα στην διάσταση μεταξύ της Μητρόπολης που ιστορικά έχει τα μέσα να την παραγάγει και της Περιφέρειας που ακολουθεί.

Επιπλέον, η εγγενής κατάτμηση της αρχιτεκτονικής παραγωγής σε στάδια με διαφορετικά ποιοτικά και ποσοτικά χαρακτηριστικά (σχέδιο και κατασκευαστική υλοποίηση) συνιστά διαφορετικά στάδια λογικών ανάγνωσης της παραγωγής του αρχιτεκτονικού φυσικού αντικειμένου, τα οποία ανταποκρίνονται με διαφορετική δυναμική στις προκλήσεις της διάστασης Μητρόπολης-Περιφέρειας.

Ο αρχιτέκτονας ως ενεργός παραγωγός και μεταφραστής των κυρίαρχων προτύπων καλείται να διαχειριστεί αυτή την υπερβατική διάσταση μεταξύ των κυρίαρχων λογικών Μητρόπολης-Περιφέρειας, χρησιμοποιώντας μέσα που εμπεριέχουν τα ίδια επάλληλες λογικές προσέγγισης του φυσικού αντικειμένου.

Η λειτουργία του αρχιτέκτονα έτσι συνίσταται στη διάκριση των λογικών περιγραφής ως γλωσσών **μετάφρασης** του αντικειμένου, όπου η επαλληλία τους συγκροτεί τη σημασία του.

Η ενεργή ερμηνευτική παρέμβαση του αρχιτέκτονα ορίζει την υβριδική λειτουργία του σαν μια μετάβαση από την απλή συλλογή και μίμηση προτύπων στη **πρωτογενή διαδικασία επίλυσης προβλημάτων που προκύπτουν από τη διάσταση των διαφορετικών λογικών.**

Η μετάφραση αυτή λογικών περιγραφής της αρχιτεκτονικής παραγωγής από τον αρχιτέκτονα προϋποθέτει την αναγνώριση των κατηγορημάτων των μητροπολιτικών προτύπων και της

κυρίαρχης τυπολογίας αλλά και την κατανόηση των διαδικαστικών σχέσεων στο πεδίο παραγωγής, των Συνθηκών της Αγοράς και τις τάσεις της εξουσίας μέσω της κρατικής ιδεολογίας, τόσο στη Μητρόπολη όσο και στη Περιφέρεια. Η επιλεκτική διαδικασία, η επανανοηματοδότηση, η προσαρμογή και η τυχόν εξέλιξη των προτύπων προϋποθέτει επίγνωση των επιμέρους δομών από τον μεσάζοντα.

Η τελική συγκροτούμενη λογική στην ουσία θα αναπαριστά τη σχέση Μητρόπολης-Περιφέρειας, με τις σημασιολογικές μετατοπίσεις που θα έχει επιφέρει η προσέγγιση και η κατανόηση των μητροπολιτικών προτύπων από την τελευταία μέσω των μεσαζόντων, καθώς επίσης και τη ταξική διάκριση του επαίσθητου κατά τη διάρκεια της αφομοίωσης.

Η έννοια της **περιφέρειας** δεν περιορίζεται στη γεωγραφική διάσταση δύο τόπων, αλλά εμπεριέχει την έννοια της διαστρωμάτωσης εντός ενός τόπου- όσον αφορά την οικονομική πρόσβαση στα μέσα υλοποίησης του φυσικού αντικειμένου. Με την έννοια αυτή, εντός της μητρόπολης ορίζονται **ζώνες περιφέρειας**. Ωστόσο η συγκεκριμένη εργασία επιλέγει την γεωγραφική διάσταση, καθώς στην περίπτωση αυτή μεγιστοποιείται η **πολύ-γλωσσία** του τόπου- δέκτη, δεδομένου της ευδιάκριτης διαφοροποίησης του πολιτισμικού πλαισίου του.

Στο πλαίσιο αυτό, ως αντικείμενο έρευνας ορίζεται το πέρασμα από τη σχεδιαστική ιδεολογία στους κανόνες διαχείρισης του φυσικού αντικειμένου, όταν λόγω τοπικών συνθηκών υπάρχει διάσταση μεταξύ αυτού που αναπαριστά τη σχέση Μητρόπολης-Περιφέρειας. Η έρευνα αυτή θα εστιάσει μόνο στη “μετάφραση” που εξαρτάται από τον τοπικό οικονομικό παράγοντα στην τεχνολογία.

Μεθοδολογικά προτείνεται η προσέγγιση της διαδικασίας **μετάφρασης μέσα από τον προσδιορισμό δομικών μονάδων** ενός αρχιτεκτονικού αντικειμένου. Η **αναλυτική** θεώρηση ενός αντικειμένου στις επιμέρους δομικές τους μονάδες θα οδηγήσει σε διαχείριση και αξιολόγηση επιμέρους μεταφράσεων.

Η εισαγωγή και προσαρμογή τεχνολογίας κατά τη διάρκεια αφομοίωσης μητροπολιτικών προτύπων ενδέχεται να έχει διαφορετικό βαθμό ανταπόκρισης στην κάθε επιμέρους δομική ενότητα. Πιθανόν, για παράδειγμα, να επιχειρούνται επιμέρους επιλύσεις ένταξης- συμβιβασμοί ανάλογα με τη διαθέσιμη τεχνολογία (αντικατάσταση ενός τμήματος της κατασκευής από άλλη κυρίαρχη στην περιφέρεια τεχνολογική πρακτική). Η προσαρμογή αυτή με τη σειρά της οδηγεί στην πιθανή συνύπαρξη διαφορετικών δομικών λογικών εντός του ίδιου αντικειμένου.

Το τελικό αρχιτεκτονικό αντικείμενο μοιάζει τότε με ένα “κύκλωμα” δομικών τμημάτων, καθώς αποτελείται από επιμέρους στοιχεία που συνδέονται μεν με δεδομένη συναρτησιακή λογική, αλλά

κατά τη διαδικασία μετάφρασης ενδέχεται να αποκτούν άλλη “αναφορά” από το “πρότυπο”. Μοιάζουν να λειτουργούν σαν θραύσματα άλλων λογικών σε ένα κλειστό λειτουργικά κύκλωμα. **“Ανοιχτά αντικείμενα” δηλαδή ως προς τη σημασιολογική τους αναφορά συμμετέχουν σε ένα “κλειστό” αντικείμενο.**

Η πιο ακραία μορφή αυτής της λογικής είναι η περίπτωση που, μέσω μιας πρακτικής tinkering - μαστορέματος, ολόκληρα φυσικά αντικείμενα, εκτός του αρχικού τους πλαισίου, συνυπάρχουν - προσφέροντας σε χρήση πιθανόν ένα μόνο στοιχείο τους (π.χ. την μπαταρία, το φως, ή το σκελετό τους)- και ενώνονται ολόκληρα σε ένα κύκλωμα, με στόχο μια φτηνή αλλά λειτουργική κατασκευή. Το κάθε αντικείμενο έχει μια αυτόνομη εξωτερική σημασιολογική αναφορά, ενώ ταυτόχρονα συμμετέχει σε μια άλλη συναρτησιακή λογική.

Μονάδα, Παραγωγή, Παραγωγική Μονάδα, Μετάφραση Μονάδας

Οι έννοιες **μονάδα** και **“κύκλωμα”** θα αποτελέσουν τα εργαλεία ανάλυσης. Ο συσχετισμός τους με την σχεδιαστική και κατασκευαστική παραγωγική μονάδα θα αποτελέσει το μετρικό αντικείμενο που θα καθορίζει την αναγκαιότητα συμβιβασμού ως προς το πρότυπο (με πιθανή αντικατάσταση από κάποια φθηνότερη ή διαθέσιμη επιμέρους μονάδα).

Η μητρόπολη παράγει τη “δομική μονάδα” και ορίζει την αξία χρήσης της. Ωστόσο ο αρχιτέκτονας- παραγωγός στην περιφέρεια την μεταφράζει με βασικό παράγοντα, στον οποίο εστιάζουμε, την *οικονομική* διαστρωμάτωση (αφορά τόσο τη διάσταση μητρόπολη- περιφέρεια όσο και την εσωτερική διαστρωμάτωση της περιφέρειας). Γίνεται έτσι η **διασύνδεση μετάφρασης και διαθέσιμης παραγωγικής μονάδας.**

Διακρίνονται δύο επίπεδα μετάφρασης. Στο σχεδιασμό η πρόσβαση στα διαθέσιμα σχεδιαστικά προγράμματα και το ανοιχτό λογισμικό προσομοιάζει το ίδιο επίπεδο σχεδιασμού μεταξύ μητρόπολης και περιφέρειας. Η πρόσβαση στα κατασκευαστικά μέσα παραγωγής όμως καθορίζει τη “μετάφραση”. Έτσι **η πρόσβαση στη μονάδα παραγωγής αποτελεί μετρικό αντικείμενο της σημασιολογικής ανοιχτότητας του μεταφρασμένου αντικειμένου.**

Στη συνέχεια θα συγκριθεί η συναρτησιακή λογική στη φυσική γλώσσα, στη γλώσσα παραμετρικού σχεδιασμού ενός αρχιτεκτονικού έργου και στις δομικές μονάδες του ίδιου του αρχιτεκτονικού έργου.

Κεφάλαιο 2 η έννοια της μονάδας

Μονάδα -Μοναδολογία

Μονάδες κατά την «σωκρατική ερμηνεία του λόγου»¹.

Ο Σωκράτης επιχειρώντας στο τρίτο μέρος του διαλόγου *Θεαίτητος* την ερμηνεία του «λόγου»², στηρίζεται στο παράδειγμα της αποσυναρμολόγησης ενός αντικειμένου, π.χ., μιας άμαξας, στα μέρη από τα οποία αποτελείται και στην ικανότητα του γνώστη-κατασκευαστή να την συναρμολογήσει εκ νέου.

«Η γνώση λοιπόν αντανακλά εδώ την δυνατότητα *ανάλυσης* αυτού που γνωρίζουμε στα στοιχειώδη μέρη του, σ' αυτά που δεν μπορούν να αναλυθούν άλλο[...] την πληρέστερη ανάλυση την έχουμε όταν τα στοιχεία που **συναθροίζονται** *δεν επιδέχονται άλλη ανάλυση*, άλλη «κατάτμηση», δηλαδή, ακριβώς όπως συμβαίνει και με τα άτομα.»³

Η γνώση ωστόσο και κατ' επέκταση ο **ορισμός ενός αντικειμένου**, που εν προκειμένω στοχεύουμε, **δεν μπορεί τελικά να αποτελεί απλά το άθροισμα επιμέρους μονάδων** χωρίς τον ακριβή προσδιορισμό των μεταξύ τους **σχέσεων, του λόγου σύνδεσης**.

---

¹ Κουτούγκος Α., *Φιλοσοφικοί Τόποι*, Εκδόσεις Παπαζήση, 2010, σ. 45-46

² Ο.π. σελ.45 «[...] επιχειρεί δηλαδή την ερμηνεία της **συνδεδετικής έννοιας** (τη «δικαιολόγηση») ώστε να διερευνηθεί η δυνατότητα σύνδεσης της πεποίθησης με την αλήθεια.»

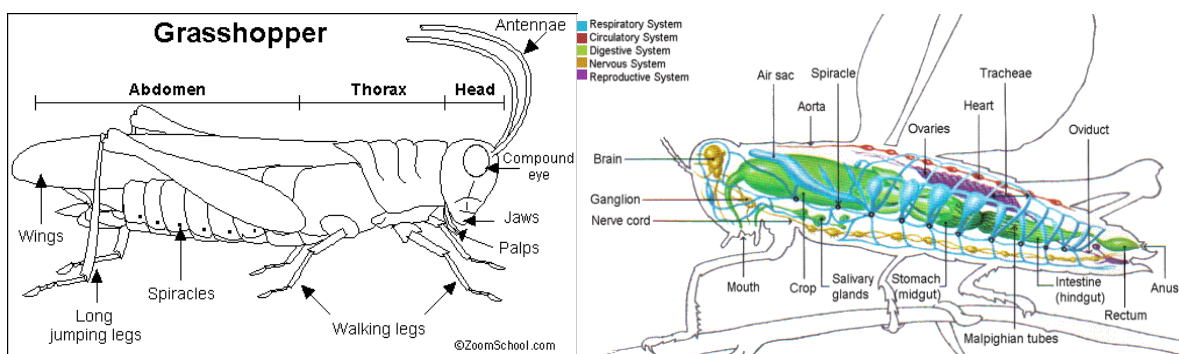
³ Ο.π. σελ.46 « Η λεπτομερής αυτή ανάλυση είναι μία ακριβής περιγραφή της *προέλευσης* αυτού που θέλουμε να γνωρίσουμε, είναι, σύμφωνα με την κατάληξη της σωκρατικής ερμηνείας, ο λόγος τον οποίο, αν 'έχουμε', τότε γνωρίζουμε. Η γλώσσα σχεδόν μας επιβάλλει να υιοθετήσουμε την ερμηνεία αυτή του 'λόγου' (της δικαιολόγησης). Εξάλλου, η αντιστοιχία των όρων στη γλώσσα είναι απόλυτη: μία πεποίθηση που έχω σχηματίζει **τυχαία** είναι μία πεποίθηση που έχω σχηματίζει **χωρίς λόγο**. Το να έχω 'λόγο', ή, δικαιολόγηση, σημαίνει να μπορώ να 'εξηγήσω (να πω) τους λόγους' για τους οποίους έχω σχηματίσει τη πεποίθησή μου, και εξ' ίσου σημαίνει, να έχω '**στοιχεία** που τη στηρίζουν'.»

Λογικός Ατομισμός

Εστιάζοντας στον προσδιορισμό **σχέσεων μεταξύ μονάδων**, οδηγούμαστε στην προσέγγιση του Λογικού Ατομισμού⁴ σχετικά με τη **γλώσσα**, όπου οι λέξεις αποτελούν μεν οντότητες που δεν αναλύονται, δεν περιγράφονται άλλο, είναι **ονόματα**, αλλά συνδέονται σε προτάσεις με **συγκεκριμένες σχέσεις**. Η **μονάδα για τους λογικούς ατομιστές γίνεται τώρα η πρόταση**, μια μονάδα με εσωτερικά εγγεγραμμένες σχέσεις, αποτελώντας έτσι ονόματα κάποιας ανώτερης τάξης.

Περνώντας τώρα στην παραμετρική σχεδίαση σαν **γλώσσα αναπαράστασης** εντοπίζουμε την πρακτική του visual programming. Συγκεκριμένα στο πρόγραμμα Grasshoper, μονάδες ως συγκεκριμένες σχεδιαστικές πράξεις- εντολές (όπως circle, move, divide, shift) ενώνονται σε ένα «κείμενο», μια «υπερ-πρόταση» ίσως, μιας σχεδιαστικής πορείας. (Οι μονάδες-ορισμοί αντικειμένων και οι μονάδες-ορισμοί ενεργημάτων αν και αποτελούν διαφορετικής τάξης οντότητες, συνδέονται έχοντας κοινή αναπαράσταση.)

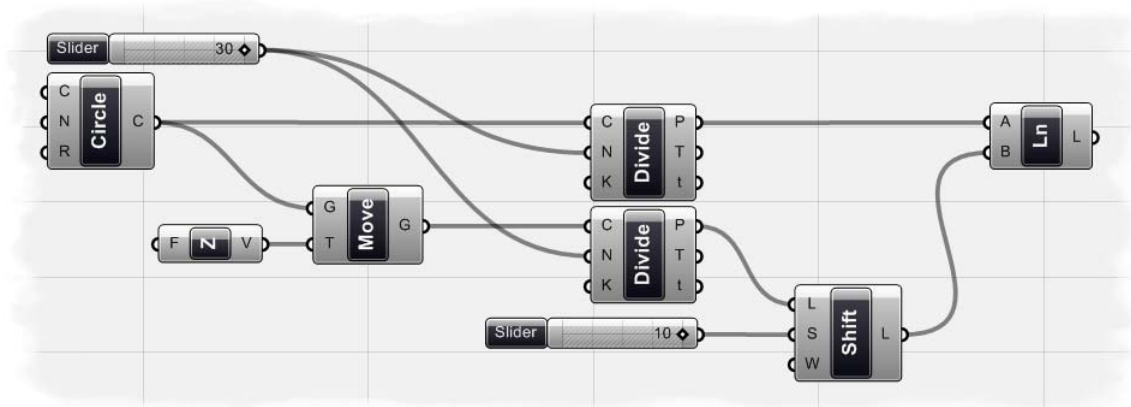
Η κάθε μονάδα- “μπυαριά” έχει μια εσωτερική πληροφορία, σαν μια κρυφή **πρόταση** που την έχει ορίσει. Ωστόσο διατηρεί την **αυτονομία** της. Φαίνεται ότι δυνητικά θα μπορούσαν να έχουν συμβατότητα σύνδεσης μονάδες που εσωτερικά έχουν παραχθεί με διαφορετικούς τρόπους- των οποίων εμείς δεν έχουμε εποπτεία- με διαφορετικές προσεγγίσεις ορισμού και πιθανόν με διαφορετική λογική ως προς την καθολική σχεδιαστική προσέγγιση του παραγόμενου αντικειμένου.

Προκειμένου να συγκρίνουμε το φυσικό αντικείμενο με τη σχεδιαστική αναπαράσταση ενός αντικειμένου, ακολουθούμε μια εξαντλητική ανάλυση μερών για παράδειγμα σε μια ακρίδα(grasshopper), όπου παρατηρούμε την ύπαρξη **δομικής συνοχής μιας ενιαίας λογικής συγκρότησης** ενός οργανισμού.

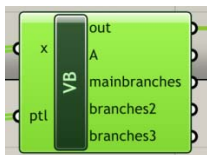
⁴ Ryle G., *Logical Atomism in Plato's Theaetetus*, Phronesis, 1952

Αντίθετα η αναλυτική προσέγγιση των μερών που σταδιακά παράγουν ένα αντικείμενο σε ένα σχεδιαστικό πρόγραμμα οπτικού προγραμματισμού (Grasshopper), μοιάζει να αφήνει περιθώρια πιθανής σύνδεσης μονάδων-προτάσεων δυνητικά διαφορετικών εσωτερικών ή ολικών ως προς τη σχεδιαστική πρόθεση λογικών.

Η “ανοιχτή” “μπαταρία”-παραγωγική μονάδα

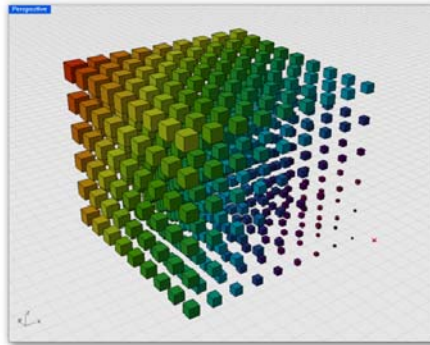
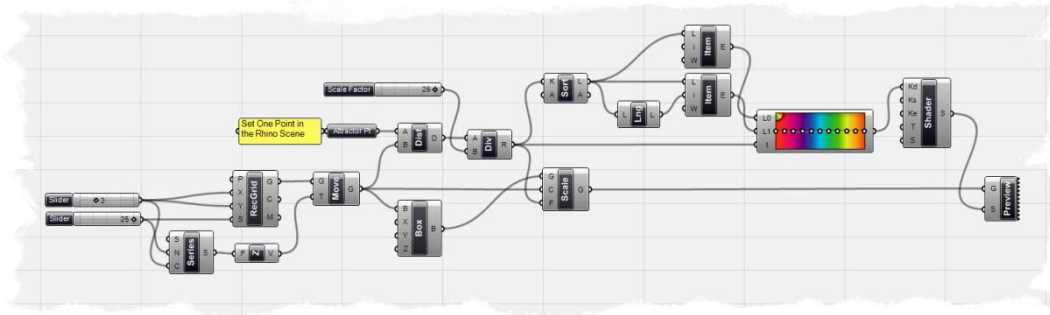

Συνδυάζοντας το “σωκρατικό άτομο” και την λογική της “μονάδας-μπαταρίας στο grasshopper”, φαίνεται ότι το αντικείμενο που δεν αναλύεται άλλο, η μονάδα, ορίζεται πια όχι από την περαιτέρω ανάλυση- απόδοση επιπλέον εσωτερικών χαρακτηριστικών- αλλά από τον προσδιορισμό των δυνατοτήτων εξωτερικών διασυνδέσεών του, από το πλήθος των “αναμονών” του. **Το πλήθος των δυνατών εντάξεών του σε λειτουργικά “συστήματα-κυκλώματα” ορίζουν το πλήθος των πιθανών μεταφράσεών του.**

Η σχεδιαστική- παραγόμενη μονάδα

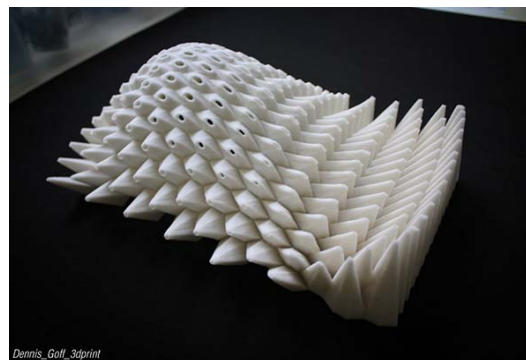
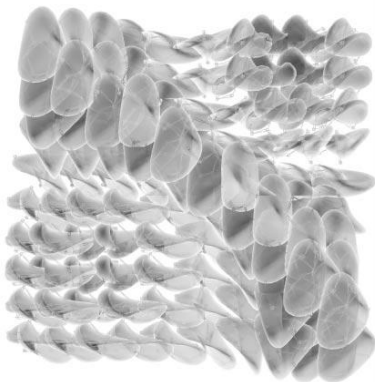
Πριν προχωρήσουμε στην εξέταση των λογικών συνύπαρξης μονάδων διαφορετικών γλωσσών, θα αναφέρουμε, στο ίδιο πλαίσιο οπτικού προγραμματισμού, **τον τρόπο που διαφοροποιείται η παραγόμενη σχεδιαστική μονάδα και τον τρόπο που δημιουργούνται συναθροίσεις (aggregations) εντός μιας ενιαίας σχεδιαστικής λογικής.**

Η οριζόμενη από το “σχεδιαστικό κείμενο” **σχεδιαζόμενη μονάδα** μπορεί να διαφοροποιηθεί με βάση την προγραμματισμένη λογική (του συνολικού σχεδιασμού). Η διαφοροποίηση δηλαδή **παραμένει σημασιολογικά εντός της σχεδιαστικής λογικής.** Πιθανή αντικατάσταση μίας μονάδας κατά τη μετάφραση θα αποτελούσε μια αφαίρεση- τρύπα στο “πρότυπο”.

Οι συναθροίσεις επιμέρους διαφοροποιημένων μονάδων, κατά τη λογική πλέον της βιολογικής διαφοροποίησης κυττάρων (cells), που διέπονται από ίδια λογική (γενετικός κώδικας), δημιουργούν **ιεραρχίες**. Δημιουργείται έτσι η έννοια μιας ανώτερης τάξης δομικής μονάδας, με τη λειτουργία πλέον του **οργάνου**.

Η αντικατάσταση στην περίπτωση αυτή (κατά τη “μετάφραση”) ενός ολόκληρου οργάνου θα οδηγούσε σε αναζήτηση του προσδιορισμού της ταυτότητας του νέου τμήματος, από ένα σύνολο ταυτοτήτων, που θα μπορούσε να διακυμανθεί σε ένα διάστημα ανάμεσα σε **“προσθετικό μέλος”** και **“μόσχευμα”**.

Κεφάλαιο 3 συνύπαρξη διαφορετικών γλωσσών

Ήδη είδαμε ότι η προγραμματική γλώσσα επιτρέπει, σαν δομή γλώσσας, την σύνδεση αντικειμένων με ενεργήματα, εμπεριέχει ωστόσο και νύξεις συνδέσεων απολύτων ορισμένων μεν, διαφορετικών δε -από άποψη τρόπου εσωτερικού ορισμού- στοιχείων.

Επιπλέον συναντάται στον προγραμματισμό ο mixed-language προγραμματισμός, η διαδικασία δηλαδή δημιουργίας ενός προγράμματος στο οποίο ο πηγαίος κώδικας γράφεται σε δύο ή περισσότερες γλώσσες⁵. Τέλος ο όρος collaborative programming language⁶ αναφέρεται στη δυνατότητα περισσότερων ατόμων-υποκειμένων σε κοινή συγγραφή. Στην τελευταία αυτή περίπτωση η γλώσσα συγγραφής παραμένει κοινή, όμως οι ατομικές προσεγγίσεις εργασίας εμφανίζονται διαφορετικές.

Μέχρι το σημείο αυτό η έννοια της συνύπαρξης μπορεί λοιπόν να εμπεριέχει την συμπαραγωγή ή τη συνεργασία τμημάτων, σαφώς ορισμένων αυτόνομων κομματιών, προγραμματικής γλώσσας. Επιχειρώντας να μετακινηθούμε από την φυσική και σχεδιαστική γλώσσα στην φυσική διάσταση των αντικειμένων θα προσπαθήσουμε να περιγράψουμε το **πλαίσιο υποδοχής των φυσικών αντικειμένων** στο κυρίαρχο οικονομικό και πολιτισμικό πλαίσιο.

Το αντικείμενο μεταξύ Δευτερογενούς και Τριτογενούς τομέα παραγωγής

Ο σύγχρονος πολιτισμός αποτελεί έναν πεδίο αστείρευτης παραγωγής και συσσώρευσης αντικειμένων- προϊόντων, ενώ παράλληλα στηρίζεται αξιακά στη λογική του ευέλικτου και **προσαρμοσισμού**⁷.

---

⁵ «[...]Η διαδικασία αυτή δίνει τη δυνατότητα να «καλέσει» κανείς υπάρχοντα κώδικα που μπορεί να έχει γραφτεί σε διαφορετική γλώσσα.»

Πρβλ. [http://msdn.microsoft.com/en-us/library/aa270930\(v=vs.60\).aspx](http://msdn.microsoft.com/en-us/library/aa270930(v=vs.60).aspx)

⁶ Πρβλ. Orleans Doug, A Next-Genertion Collaborative Programming Language, Ph.D. Thesis Proposal και Nosek T. John, The case for collaborative programming, άρθρο, δημοσίευση στο περιοδικό Communications of the ACM, vol.41, Μάρτιος 1998, σσ.105-108

⁷ Απόδοση των flexible and adaptable

Πρβλ. Baudrillard J., *The System of Objects*, μτφρ. Benedict J., Verso, 2005

«Το λειτουργικό περιβάλλον είναι πιο ανοιχτό, πιο ελεύθερο, αλλά και πιο αποδομημένο, θραυσματικό στις ποικίλες λειτουργίες»⁸.

Ήδη από την δεκαετία του '90 στην τέχνη, ο όρος **postproduction**⁹ εισήγαγε την λογική της εργασίας πάνω σε **προϋπάρχοντα έργα**, σαν ανταπόκριση σε αυτή την χαώδη υλική παραγωγική διάσταση του παγκόσμιου πολιτισμού. Το υλικό παύει να είναι πρωτογενές και η παραγωγή μετατοπίζεται από τον δευτερογενή στον τριτογενή τομέα¹⁰.

Οι φιγούρες του προγραμματιστή και του DJ -που διαχειρίζεται την μίξη έτοιμων έργων- αντιπροσωπεύουν τον νέο τύπο παραγωγού ενός πολιτισμικού περιβάλλοντος που στηρίζεται στην επιλογή έτοιμων *αντικειμένων* και την ένταξή του σε νέα συμφραζόμενα.¹¹ Κατά τον Duchamp άλλωστε, το να δοθεί μια νέα ιδέα σε ένα αντικείμενο θεωρείται ήδη παραγωγή¹².

Παράλληλα, στο πολιτισμικό αυτό περιβάλλον της αστείρευτης παραγωγής και ανακύκλωσης προϊόντων, ο προσανατολισμός και η παραγωγή η ίδια υποστηρίζονται από την εμφάνιση του *δικτύου*¹³.

Ο χαρακτήρας του DJ ορίζεται απ' την ικανότητά του να **κατοικεί ένα ανοικτό δίκτυο** (εν προκειμένω την ιστορία του ήχου) και την λογική του να **οργανώνει τις διασυνδέσεις** (links) ανάμεσα στα δείγματα που παίζει.¹⁴

---

⁸ Baudrillard J., *The System of Objects*, μτφρ. Benedict J., Verso, 2005, σ.17

⁹ «[...]Ο όρος **postproduction** είναι ένας τεχνικός όρος της οπτικοακουστικής παραγωγής στην τηλεόραση, τον κινηματογράφο και το video. Αναφέρεται σε μια σειρά από διαδικασίες που εφαρμόζονται σε υλικό που έχει εγγραφεί: το montage, η ένταξη άλλων οπτικών ή ακουστικών δομών, ο υποτιτλισμός, τα voice-overs και τα special effects.»

Bourriaud Nicolas, *Postproduction, Culture as Screenplay: How Art Reprograms the World*, Lukas & Sternberg, 2002, σ.13

¹⁰ «[...] Σαν μια σειρά δραστηριοτήτων συνδεδεμένη με τη βιομηχανία των υπηρεσιών και την ανακύκλωση, το postproduction ανήκει στον **τριτογενή τομέα**, σε αντίθεση με τον βιομηχανικό ή αγροτικό τομέα, για παράδειγμα την παραγωγή πρώτων υλών.»

Ό.π., σ.13

¹¹ Ό.π., σσ. 13

καθώς επίσης πρβλ. The Eighties and the Birth of DJ culture: Toward a Formal Collectivism, σσ.35-45

¹² Ό.π., σ 25

¹³ Ό.π., σ.13

¹⁴ Bourriaud Nicolas, *Postproduction, Culture as Screenplay: How Art Reprograms the World*, Lukas and Sternberg, 2002, σ.38

Θραύσμα ή Μονάδα;

Περνώντας λοιπόν στα φυσικά αντικείμενα και ακολουθώντας πάντα την αναλυτική κατεύθυνση προσδιορισμού των δομικών μονάδων, ερχόμαστε αντιμέτωποι με την αντιδιαστολή του όρου θραύσματος σε σύγκριση με αυτόν της αυτόνομης λειτουργικά μονάδας.

Σε αυτή τη συσσώρευση των ανεξάντλητων “γενεών” προϊόντων η καταμέτρηση και η έννοια του καταλόγου απειρίας “αντικειμένων”, μιας **εγκυκλοπαίδειας**¹⁵ δηλαδή, δεν φαίνεται να έχει πια νόημα. Αντίθετα θα είχε νόημα ένας “**κατάλογος ιδιοτήτων**”, ο οποίος θα επέτρεπε τη διαχείριση των δυνητικών “εντάξεων” των “άπειρων αντικειμένων”. Ωστόσο δεν είναι οι γενικές ιδιότητες αυτές που αφορούν την κατηγοριοποίηση (π.χ. το μέγεθος, η μορφή κτλ.) αλλά ιδιότητες που μπορούν να κρίνουν την ένταξη σε ένα “κύκλωμα”, έννοιες όπως ο «κινητήρας», το «πηνίο», ο «πυκνωτής» και η «αντίσταση».

Θα μπορούσαμε να ισχυριστούμε πια ότι ένα αντικείμενο δεν αναλύεται στις ιδιότητές του, αλλά ότι το σύνολο των δυνητικών ιδιοτήτων του ορίζουν το αντικείμενο. Οι ιδιότητες αυτές (όπως αναφέρθηκε και για την ανοιχτή μονάδα στο προηγούμενο κεφάλαιο) λειτουργούν **σαν δυνητικές αναμονές διασύνδεσης** των αντικειμένων αυτών σε διαφορετικά λογικά πλαίσια. Η ιδιότητα εκείνη χάρη στην οποία εντάσσεται σε ένα λειτουργικό κύκλωμα είναι αυτή που καθορίζει την ταυτότητα του αντικειμένου.

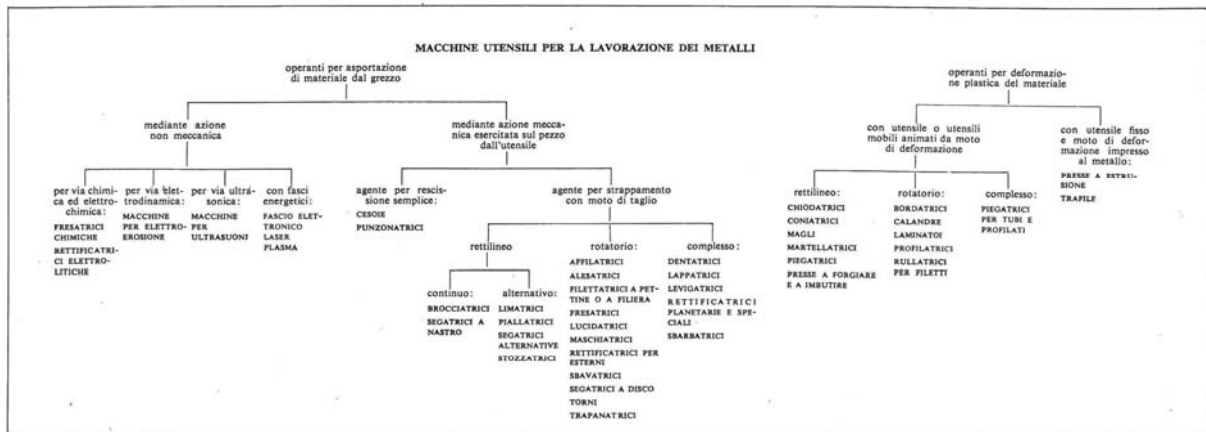
Αντίστοιχα με την τάση των DJs να έχουν πολλαπλά ονόματα¹⁶, χαρακτηρίζοντας ένα τρόπο παρουσίας ή παραγωγής, τα αντικείμενα μπορούν να αλλάξουν “**όνομα**” ανάλογα με την παραγωγική διαδικασία στην οποία εντάσσονται.

Η εργασία επιχειρεί τον ισχυρισμό ότι οι ιδιότητες ένταξης είναι αυτές που ορίζουν και πιθανόν επαναπροσδιορίζουν την μονάδα. Η θραυσματοποίηση της δομής δεν οδηγεί σε σύνδεση θραυσμάτων-εξαρτημάτων αλλά θραυσμάτων κλειστών αντικειμένων. Το θραύσμα ως έννοια δεν μπορεί να υποστηρίξει μια δομική ταυτότητα ενεργή με ιδιότητες σε λειτουργική ολότητα. Το κλειστό αντικείμενο εμπεριέχει την δομή και τις ιδιότητες εκείνες που μπορούν να υποστηρίξουν την σημασιολογική αυτονομία και διάκρισή του.

---

¹⁵ Baudrillard J., *The System of Objects*, μτφρ. Benedict J., Verso, 2005, σ.1

¹⁶ Bourriaud Nicolas, *Postproduction, Culture as Screenplay: How Art Reprograms the World*, Lukas & Sternberg, 2002, σ.87

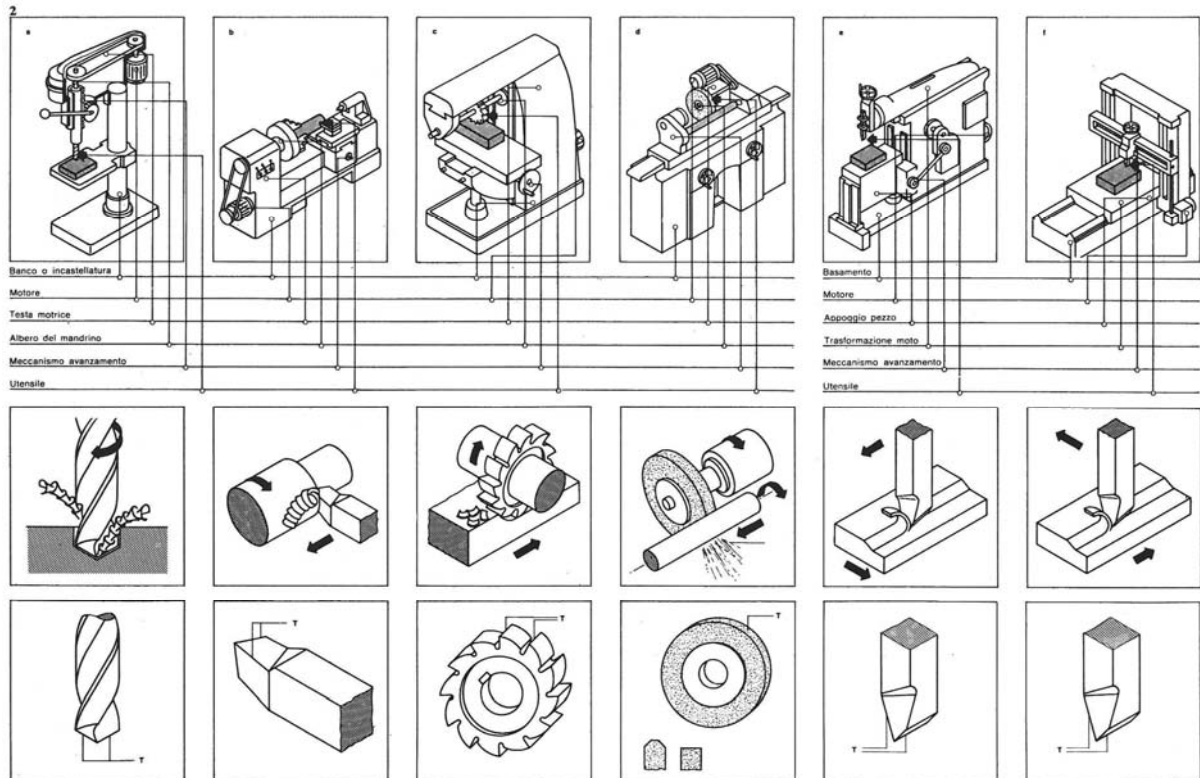

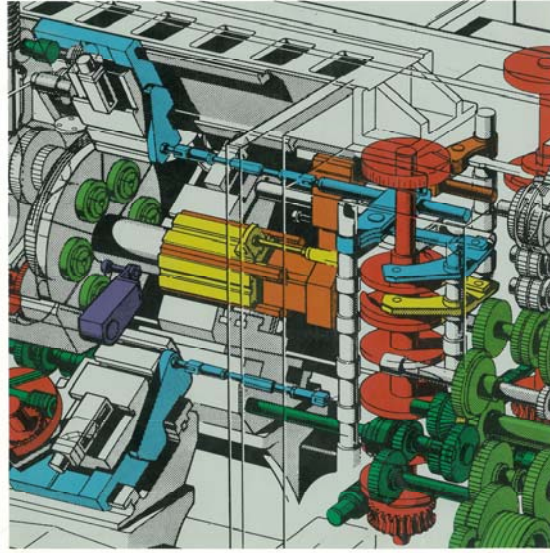
1 La famiglia delle macchine utensili per la lavorazione dei metalli, secondo l'Enciclopedia della Scienza e della Tecnica, vol. VII, Mondadori, 1970, voce Macchine utensili a cura di Gabriele Di Caprio.

Εγκυκλοπαίδεια αντικειμένων vs Εγκυκλοπαίδεια ιδιοτήτων

Sono inoltre illustrati gli utensili e i loro taglianti T, il truciolo che viene asportato durante la lavorazione e i moti principali di lavoro e di avanzamento. *Legenda: a. Trapanatrice (punta elicoidale), b. Tornitrice (utensile a taglio singolo), c. Fresatrice (fresa), d. Rettificatrice (mola), e. Limatrice (utensile per piallare), f. Piallatrice (utensile per piallare).* Da: Tecnologia meccanica, Epet (Formazione professionale e cultura tecnica).

2 Alcuni esempi delle principali macchine utensili, con gli elementi costitutivi comuni ad ognuna di esse. Le prime quattro macchine sono dotate di moto di lavoro rotatorio. Le ultime due macchine sono dotate di moto di lavoro rettilineo.

Στο περιοδικό Casabella, στο τεύχος του 1978 (τεύχος 433) σχετικά με τα βιομηχανοποιημένα συστήματα παραγωγής, περιλαμβάνονται δύο διαγράμματα από την Εγκυκλοπαίδεια της Επιστήμης και της Τεχνολογίας¹⁷, μια εκδοτική πρωτοβουλία που έλαβε χώρα την δεκαετία του '60. Το πρώτο διάγραμμα κινείται στη λογική της κατηγοριοποίησης του συνόλου των μηχανημάτων κατά τη λογική της Εγκυκλοπαίδειας αντικειμένων. Στο δεύτερο που εστιάζει στις ιδιότητες, ενυπάρχει η τάση προς ένα κατάλογο ιδιοτήτων, που θα μπορούσε να αποτελέσει τη βάση για την προτεινόμενη περαιτέρω κατηγοριοποίηση με στόχο την διαχείριση των δυνητικών εντάξεων των αντικειμένων. Στην πραγματικότητα η μίξη των δύο διαγραμμάτων θα οδηγούσε σε μιας αντίθετης κατεύθυνσης κατηγοριοποίηση. Επισημαίνουμε δε και πάλι ότι η νέου τύπου κατηγοριοποίηση αφορά αυτόνομες μονάδες- αντικείμενα και όχι εξαρτήματα.

Από την δυνατότητα της postproduction μίξης των φυσικών αντικειμένων στο υπάρχον οικονομικό-πολιτισμικό πλαίσιο και την κατηγοριοποίησή τους με βάση τις ιδιότητες ένταξης, θα περάσουμε σε μια σύντομη διερεύνηση της συνύπαρξης γλωσσών -ως αναπαραστάσεις αντικειμένων- στη μυθική σκέψη με στόχο τον αναλυτικό προσδιορισμό όρων "δικαιολόγησης" αυτής της συνύπαρξης στην αφαιρετική σκέψη.

¹⁷ *Enciclopedia della Scienza e della Tecnica*, τ. VII, Arnoldo Mondadori, 1970

Γλώσσα τακτικής- Μινώταυρος

Η μυθική σκέψη εν γένει, κατά τον Lévi-Strauss, αποτελεί ένα είδος διανοητικού bricolage, το οποίο εκφράζεται με μέσα ενός ετερογενούς ρεπερτορίου¹⁸. Αν επιλέξουμε για παράδειγμα τον μύθο του Μινώταυρου, μπορεί αμέσως, πριν καν περάσουμε στο επίπεδο πλοκής, να εντοπιστεί σε επίπεδο αναπαράστασης μια λογική συνύπαρξης τμημάτων ετερογενών στοιχείων.

Η δομή του Μινώταυρου και σαν **όνομα** και σαν **μορφή** συνίσταται στη σύνδεση δύο μονάδων ενός ταύρου(κεφάλι, ουρά) και μιας μονάδας ενός ανθρώπου(σώμα). Αμέσως γίνεται **αντιληπτή η ασυμβατότητα των στοιχείων ως τμήματα που ανήκουν σε κάποιο άλλο σύστημα**. Η συμβατότητα της σύνδεσης, ωστόσο, ορίζεται μέσα από τη λειτουργικότητα των επιμέρους τμημάτων - μονάδων αλλά και την λειτουργικότητα της αναφοράς τους. Το τμήμα του ταύρου δηλώνει την ζωώδη δύναμη του ταύρου, ενώ το σώμα την ανθρωποειδή του συμμετοχή στο μύθο.

Παρόλ'αυτά, δεν αρκεί οποιοδήποτε επιμέρους τμήμα του ταύρου για να κάνει επαρκώς την **αναφορά σε κάποια ιδιότητα**. Τα κέρατα μόνα τους για παράδειγμα θα μπορούσαν να αποτελέσουν μια **διφορούμενη αναφορά**, είτε σαν μέσο δύναμης ή σαν στοιχείο μειονεξίας, καθώς με αυτό ένα ζώο μπορεί είτε να επιτεθεί είτε να αιχμαλωτιστεί. Τα μάτια, τα αυτιά, η μύτη μόνα τους δεν δηλώνουν παρά μόνο την λειτουργία τους. Πρέπει να ενωθούν όλα τα επιμέρους στοιχεία, σαν λέξεις, σε μία **πρόταση**- που θα ήταν το κεφάλι εν προκειμένω, και μάλιστα να ενωθούν με την πρόταση-σώμα στη **σωστή θέση**, ώστε να έχουν κάποιο νόημα.

¹⁸ Lévi-Strauss Claude, *The Savage Mind (La Pensée Sauvage)*, Oxford University Press, 1966, σ.17

Στην προσπάθεια έτσι ορισμού μια **ελάχιστης λειτουργικής μονάδας** αναγνωρίζουμε το κεφάλι και όχι τα επιμέρους στοιχεία του. Το ενδιαφέρον έτσι στοιχείο στη σύνδεση αυτή είναι ότι καθένα από τα δύο τμήματα της συμβατής συνδετότητας δεν λειτουργούν ως εξαρτήματα, αλλά ως κλειστά αντικείμενα-μονάδες σαφώς ορισμένες. Θα μπορούσαμε μάλιστα να ισχυριστούμε ότι ο ταύρος δεν παρέχει δύο μονάδες-προτάσεις στην ένωση αυτή-κεφάλι και ουρά, αλλά ότι το κεφάλι και η ουρά αποτελούν μία λειτουργική μονάδα σύνδεσης-πρόταση.

Αυτό που πρέπει επίσης να επισημανθεί είναι η «**αξία χρήσης**» των επιμέρους στοιχείων που αποδίδει την όποια σημασιολογική τους αναφορά. Η κατοχύρωση της αξίας αυτής προκύπτει από την λειτουργικότητά τους. Ακόμα κι αν τα κέρατα, για παράδειγμα, έχουν προκύψει εξελικτικά, έχοντας αφετηρία μια άλλη βιολογική λειτουργία, είναι η **χρήση** τους πια μέσα στον χρόνο που μας οδήγησε να τους αποδώσουμε το όποιο νόημά τους.

Όσον αφορά τη στόχευση τώρα αυτής της “λειτουργικής συμπύκνωσης”, αναδύεται μία πιθανή λογική αντίφαση. Αν στόχο της **δημιουργίας** αποτελούσε ένα ον με ανυπέρβλητες δυνάμεις συνδυάζοντας τα προτερήματα διαφορετικών συστημάτων, μοιάζει να μην επιλέγονται τα πλεονεκτικότερα μέρη των δύο πηγών. Αντί να έχουμε τη δύναμη του σώματος του ταύρου και την έλλογη ανθρώπινη ευφυΐα, ο μύθος δείχνει να επιλέγει την ζωώδη φύση του ταύρου, καθώς το μυαλό του είναι έρμαιο στα ένστικτα της φύσης και τον σωματικό ελιγμό της ανθρώπινης κίνησης. Η σύνδεση έτσι αντί μιας υπεράνθρωπης δομής με ζωική δύναμη και ανθρώπινη ευφυΐα, οδήγησε σε ένα απειλητικό τέρας. Η δομή λοιπόν δεν ορίζεται από **καμία ηθικού τύπου σχεδιαστική τελειότητα πέρα από τη λειτουργική στόχευση του μύθου**.

Ωστόσο εξακολουθεί να παραμένει το ερώτημα του λόγου σύμπτυξης δύο διαφορετικών συστημάτων για την επίτευξη του συγκεκριμένου στόχου, την δημιουργία δηλαδή ενός απειλητικού όντος. Δεν θα μπορούσε αυτό να είναι ένας υπερμεγέθης άνθρωπος-γίγαντας ή ένα απειλητικό ζώο, πραγματικό ή φανταστικό σαν την Λερναία Ύδρα; Το ερώτημα αυτό θα παραμείνει προς το παρόν ανοιχτό και θα επανέλθει στην σύγκριση μεταξύ ενιαίου και μικτού σχεδιασμού.

Η τακτική επιλογής των τμημάτων μιας δομικής σύνθεσης, που στηρίχτηκε στην αναφορά μιας ιδιότητας, θα εμπλουτιστεί στη συνέχεια με τον τρόπο που η αναφορά σχετίζεται με πολλαπλά επίπεδα λειτουργίας, νοήματος και πλαισίου, καθώς δομείται μια **πρόθεση** στον μύθο και την τέχνη.

Γλώσσα αναφορά

Η μυθολογία λειτουργεί υποστηρικτικά στις **δυναμικές συνθέσεις**. Η “λειτουργικότητα” της μυθικής σύνδεσης, όπως είδαμε στην περίπτωση του Μινώταυρου, αποτελεί υλικό τροφοδότησης μιας ανεξάντλητης σειράς συνδέσεων, που κυρίως στην τέχνη, σχετίζονται με την χρήση της αναφοράς. Η μηχανική λειτουργία του αντικειμένου στην τέχνη μπορεί να παραμένει ή να εξαφανίζεται, αλλά η σύνθεση των ανόμοιων αντικειμένων παραμένει σε ένωση με διάφορα μέσα, *φυσικά, οπτικά ή ψυχολογικά*.¹⁹

Όπως ο ίδιος ο Picasso σημειώνει, το «κεφάλι ταύρου»²⁰, μια σύνθεση του από ένα τιμόνι και μια σέλα ποδηλάτου, *αναγνωρίζεται αμέσως από όλους σαν ένα κεφάλι ταύρου*. Συνεχίζοντας το σχόλιό του πάνω σε αυτή την *μεταμόρφωση* που θεωρεί ότι ολοκληρώθηκε, δηλώνει ως επιθυμητή και την αντίστροφη μεταμόρφωση. Στην περίπτωση για παράδειγμα, που κάποιος τυχόν έβρισκε

¹⁹ Rowe Colin & Koetter Fred, *Collage City* από το *Architecture Theory since 1968*, επιμέλεια Hays Michael K., The MIT Press, 2000, σ.104

²⁰ Ο.π., σ.104

στα σκουπίδια το έργο αυτό και αναγνώριζε την πιθανή χρηστικότητα του για τιμόνι του ποδηλάτου του, μια διπλή μεταμόρφωση θα συντελούταν για το αντικείμενο.

«*Η ανάμνηση της πρότερης λειτουργίας και αξίας (ποδήλατα κι μινώταυροι): η μετατόπιση του συγκειμένου [...] μια εκμετάλλευση και ανα-κύκλωση του νοήματος[...] η αχρηστία της λειτουργίας με αντίστοιχη συσσώρευση της αναφοράς: η μνήμη· η προσμονή[...] αποτελούν μια μακριά λίστα αντιδράσεων στην πρόταση του Picasso*»²¹.

Bricolage έναντι Assemblage και Collage

Στο σημείο αυτό και υπό το πρίσμα αυτών των *δυνητικών μετατοπίσεων* του συγκειμένου, είναι κρίσιμη για τη διερεύνηση της δομής των συνθέσεων η τοποθέτηση του Lévi-Strauss ότι τα έργα τέχνης και οι μύθοι ακολουθούν αντίστροφες πορείες²². **Οι μύθοι ξεκινούν από μία δομή**, μέσω της οποίας *κατασκευάζουν* ένα σύνολο από αντικείμενα και συμβάντα, ενώ **η τέχνη ξεκινά από αντικείμενα** και συμβάντα σαν σύνολο, και προχωρά στην ανακάλυψη της δομής.

Η εργασία αυτή ισχυρίζεται ότι ανάμεσα στη *λειτουργικότητα του μύθου* και την *λειτουργικότητα της τέχνης* απλώνεται το ευρύ αρχιτεκτονικό πεδίο της διγλωσσίας. Η κατασκευή αναφέρεται σε μια σύλληψη δομής, τα μέρη της οποίας κατά την υλοποίησής της έρχονται σαν αντικείμενα να επαναπροσδιοριστούν και να επαναπροσδιορίσουν τη δομή της κατασκευής, φέρνοντας μαζί τους αναφορές άλλων συγκειμένων και αναδεικνύοντας *αρχιτεκτονικά συμβάντα*.

Κινούμενοι πέρα από το διανοητικό bricolage του μύθου και της τέχνης, στο τεχνικό επίπεδο, το bricolage έρχεται να αποδώσει μια λειτουργική ταυτότητα για το σύστημα όχι μόνο στο επίπεδο της αναφοράς, αλλά και στο επίπεδο της χρήσης. Έναντι μια απλής συνύπαρξη ετερογενών στοιχείων, σαν ένα αθροιστικό assemblage ή την παράθεση και αντιπαράθεση τους σε ένα collage, η σύνθεση έρχεται να λειτουργήσει ουσιαστικότερα ως προς έναν δομικό στόχο.

Άξιο σημείωσης αποτελεί ότι η σεισμογενής ναυτική Μινωική Κρήτη δεν ταυτίστηκε μόνο με την *σύμμικτη* μορφή του Μινώταυρου ως μυθική κατασκευή, αλλά ανέπτυξε και την πρώτη *σύμμικτη* ως “*δίγλωσση*” αντισεισμική κατασκευή, συνδυάζοντας ξύλο και πέτρα. Το ξύλο, γνωστό από την ναυτική παράδοση, εξασφάλιζε ελευθερία κίνησης στις σεισμικές δονήσεις, ενώ η πέτρα την ελάχιστη δομική σταθερότητα. Για μια ακόμα φορά, μοιάζει λοιπόν ότι η σύνδεση δύο συγκροτήσεων διαφορετικής “*λογικής*” στοχεύει και εξασφαλίζει κάποια δομική τακτική και εν προκειμένω έναν **δομικό ελιγμό**.

²¹ Ο.π.,σ.104

²² Lévi-Strauss Claude, *The Savage Mind (La Pensée Sauvage)*, Oxford University Press, 1966, σ.26

Κεφάλαιο 4 αρχιτεκτονική μετάφραση

Ο δίγλωσσος παραγωγός

Ζούμε σε ένα οικονομικό και πολιτισμικό περιβάλλον όπου οι η ιδεολογία που παράγεται στα μητροπολιτικά κέντρα διαδίδεται ως επάλληλα πρότυπα μιας κυρίαρχης γλώσσας. Ταυτόχρονα σε τοπικό επίπεδο, σε κάθε ευρύτερη ή μικρότερη περιφέρεια, επικρατούν κοινωνικές οικονομικές και πολιτισμικές συνθήκες μιας άλλης κουλτούρας. Δεδομένης της συνύπαρξης των δύο ερεθισμάτων τόσο οι *παραγωγοί* όσο και οι *καταναλωτές* μοιάζουν να κατέχουν σαν *μητρική* πολιτισμική γλώσσα, δύο γλώσσες. Εισάγουμε την έννοια του *δίγλωσσου παραγωγού* εστιάζοντας ακριβώς στο πολιτισμικό υπόβαθρο αυτού που δρα στον σύγχρονο παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον.

Ο δέκτης της περιφέρειας ωστόσο, ακόμα κι αν μιλά την παγκόσμια γλώσσα, δεν θεωρούμε ότι κατέχει και ως εκ τούτου κατανοεί πλήρως το σύνολο των πολιτισμικών δομών της πηγής των προτύπων²³. Ως εκ τούτου, ο παραγωγός της περιφέρειας δρα ταυτόχρονα ως **μεταφραστής σε δύο επίπεδα**. Ερμηνεύει καταρχάς το *μητροπολιτικό πρότυπο* και στη συνέχεια, αναλύοντάς το σε επιμέρους τμήματα, παράγει, αφενός μεν ως **δίγλωσσος παραγωγός** που κατέχει και τις δύο γλώσσες, αφετέρου δε ως **ερμηνευτής** που μπορεί να προσεγγίσει και τις δύο γλώσσες.

Στο “παραγωγικό” αυτό πλαίσιο κινείται εν προκειμένω και ο αρχιτέκτονας.

---

²³ Πρβλ. Nord Christiane, *Translating as a Purposeful Activity*, Routledge, 2014, σ.4

Ο όρος μετάφραση

Ως μετάφραση ορίζεται μια *μεταφορά* προφορικού ή γραπτού λόγου από μία γλώσσα σε άλλη²⁴. Στην αρχιτεκτονική γλώσσα ο όρος μετάφραση αφορά τόσο τον **σχεδιασμό**, την **τεχνολογία**- τα μέσα υλοποίησης, όσο και το ίδιο το **υλοποιημένο έργο**.

Η ίδια η *διάσταση μεταξύ αρχιτεκτονικού σχεδιασμού και υλοποίησης* εμπεριέχει εξ αρχής την έννοια της *μετάφρασης* ακόμα και κατά την υλοποίηση του προτύπου στο μητροπολιτικό περιβάλλον. Η ίδια η αρχιτεκτονική υλοποίηση ενός σχεδίου σε κατασκευασμένο κτίριο-αντικείμενο²⁵ εμπεριέχει διαδικασίες αποφάσεων εν είδει ερμηνειών.

Οι επί τόπου *επιλύσεις* των προβλημάτων που ανακύπτουν στην κατασκευή εξαιτίας της διάστασης σχεδίου-φυσικού πεδίου, αποτελούν μια επί τόπου *ερμηνεία* μέσω αλληπάλληλων *ad hoc επαναδιατυπώσεων* του προτύπου.

Επιπλέον η ίδια η υποκειμενικότητα²⁶ του παραγωγού ακόμα και εντός του ίδιου πλαισίου αρχών μιας σχεδιαστικής κατεύθυνσης εμπεριέχει την έννοια της *επαναδιατύπωσης*, μιας ερμηνείας δηλαδή εντός των ορίων μιας γλώσσας.

Ο Jakobson²⁷ αναγνωρίζει, άλλωστε, την ύπαρξη τριών κατηγοριών μετάφρασης. Η **ενδογλωσσική** μετάφραση(intralingual, *rewording*) ή *αναδιατύπωση* αναφέρεται στην ερμηνεία γλωσσικών σημείων μέσω άλλων σημείων της ίδιας γλώσσας. Η **διαγλωσσική** (interlingual) ή *κανονική* μετάφραση αναφέρεται στην ερμηνεία γλωσσικών σημείων μέσω μιας άλλης γλώσσας, ενώ τέλος η **διασημειωτική** (intersemiotic) μετάφραση ή *μεταλλαγή* στην ερμηνεία γλωσσικών σημείων μέσω σημείων μη γλωσσικών σημειωτικών συστημάτων.

Στην πρώτη περίπτωση μπορεί να χρησιμοποιηθούν συνώνυμα, μια παράφραση ή να αντικατασταθεί ένα ιδίωμα, ενώ στην δεύτερη μπορεί να αντικατασταθούν συγκεκριμένες **μονάδες κώδικα** με ισοδύναμους. Η τρίτη αναφέρεται στη χρήση σημείων και σημάτων με σκοπό την επικοινωνία.

---

²⁴ Τεγόπουλος-Φυτράκης, Ελληνικό Λεξικό, 1993, Αρμονία, σ. 459

²⁵ Πρβλ. και Nord Christiane, *Translating as a Purposeful Activity*, Routledge, 2014, σ.9

²⁶ Πρβλ. στην ενότητα «Παραγωγική» «Πλάνη»

²⁷ Jakobson Roman, *Δοκίμια για τη γλώσσα της λογοτεχνίας*, εισ.-μτφρ. Μπερλής Άρης, Βιβλιοπωλείο της Εστίας, 1998, σ.142, καθώς επίσης *On Linguistic Aspects of Translation* στο Venuti Lawrence, *The Translation Studies Reader*, Routledge, 2000, σσ. 113-118 και στο Brower Reuben A., *On translation*, Cambridge, Ma: Harvard University Press, 1959

Σε κάθε περίπτωση, ωστόσο, δεν μπορεί να εξασφαλιστεί μια απόλυτη **ισοδυναμία** ανάμεσα στις όποιες μονάδες κώδικα (code-units). Συχνότερα, η μετάφραση από μία γλώσσα σε μια άλλη, υποκαθιστά μηνύματα σε μία γλώσσα, όχι για ξεχωριστές μονάδες κώδικα, αλλά για ολόκληρα μηνύματα στην άλλη. Πρόκειται δηλαδή για **ισοδύναμα μηνύματα σε διαφορετικούς κώδικες**.

Η έννοια του ισοδύναμου μηνύματος θα μας βοηθούσε να σκεφτούμε πάνω στην *ευελιξία της έννοιας αρχιτεκτονική μονάδα προς μετάφραση*, όπως θα αναλυθεί στο 4^ο κεφάλαιο.

Αναλύοντας περεταίρω την έννοια του ισοδύναμου μηνύματος, κατά τους Nida και Taber²⁸ η έννοια της μετάφρασης εμπεριέχει την ανα-**παραγωγή** στην γλώσσα-δέκτη το πιο «κοντινό» «**φυσικό**» «**ισοδύναμο**» από την γλώσσα-πηγή, πρώτα σε όρους **νόηματος** και δευτερευόντως σε όρους **ύφους**.

Στην περίπτωση που το μεταφραστικό αποτέλεσμα είναι μια συνύπαρξη ισοδύναμων μονάδων επιμέρους γλωσσών, όπως συχνά ένας δίγλωσσος επιλέγει στον προφορικό λόγο, το γλωσσικό bricolage που παράγεται, σαν αναπαράσταση και νόημα, αναδεικνύει την ερμηνευτική²⁹ ως δράση εντός ενός κοινωνικού πλαισίου.

Η κοινωνική δυναμική της ερμηνευτικής αποκαλύπτεται παράλληλα περνώντας από τη γλωσσική διάσταση στη χωρική. Όπως οι Rowe και Koetter σημειώνουν για την προσέγγιση του *collage* στην πόλη, οι ίδιες οι κοινωνίες και οι άνθρωποι *συναθροίζονται* τους εαυτούς τους σύμφωνα με τις δικές τους **ερμηνείες** (*interpretations*) της απόλυτης αναφοράς και της παραδοσιακής αξίας· ενώ μέχρι ενός σημείου, το *collage* φιλοξενεί τόσο την **υβριδική εμφάνιση** όσο και τις απαιτήσεις του **αυτοπροσδιορισμού**³⁰.

Η κοινωνική διάσταση της ερμηνευτικής αναδεικνύει ουσιαστικά την παραγωγική δράση πολύγλωσσων υποκειμένων, που δρώντας σε *πολύγλωσσα πλαίσια*, ταυτόχρονα αυτοπροσδιορίζονται και παράγουν υβρίδια φυσικών και κοινωνικών δομών.

---

²⁸ "Translation consists in **reproducing** in the **receptor language** the closest natural equivalent of the source language message, first in terms of **meaning** and secondly in terms of **style**"

Nida Eugene A., Taber Charles R., *The Theory and Practice of Translation*, Brill Academic Pub, 2003

²⁹ Πρβλ. "We need to interpret interpretations more than to interpret things." (Michel de Montaigne)

Ormiston Gayle & Schrift Alan.D (επιμ.) , *The Hermeneutic Tradition, From Ast to Ricoeur*, State University of New York, 1990, σ.1

³⁰ Rowe Colin & Koetter Fred, *Collage City* από το *Architecture Theory since 1968*, επιμέλεια Hays Michael K., The MIT Press, 2000, σ.106

Αρχιτεκτονικές ερμηνείες

Η ιστορία της Αρχιτεκτονικής είναι μια αστείρευτη διαδικασία μεταφορών και μεταφράσεων δομικών και μορφολογικών μέσων και προτύπων.

Αφενός στο επίπεδο του **σχεδιασμού**. Η διάσταση μεταξύ της ενιαίας νοηματικής σύλληψης και του σχεδιασμού και υλοποίησης κατασκευαστικών λεπτομερειών αφήνει συχνά περιθώρια αναγκαστικών μεταφράσεων των αρχικών νοηματικών προτύπων. Συχνά υπάρχει η τάση απόκρυψης τέτοιων ανεπίλυτων ασυνεπειών σαν **λάθη**. Στο Seagram Building³¹ για παράδειγμα του Mies van der Rohe, υπάρχει διάσταση ανάμεσα στο δομικό σύστημα και του εξωτερικού συστήματος παραθύρων, καθώς τα δύο συστήματα συναντιούνται **ατελώς** στην γωνία του κτιρίου.

Η μεταφυσική ερμηνεία για αποδοχή της μη τελειότητας του πραγματικού κόσμου αποτελεί η ίδια μια μεταφραστική απόπειρα στο νοηματικό επίπεδο. Αντίθετα η διασταύρωση για δύο συνεπή αλλά διαφορετικά συστήματα, για αρχιτέκτονες όπως ο Michelangelo, αποτέλεσαν μεν πεδία συγκρούσεων αλλά και δημιουργίας.

Αφετέρου στο επίπεδο της **κατασκευής**, η ανάγκη μερικής ή ολικής μετάφρασης προτύπων εμφανίζεται αδιάλειπτα σε διάφορες χρονικές περιόδους. Στο κατασκευαστικό επίπεδο περιλαμβάνονται τόσο τα τεχνολογικά μέσα όσο και η φυσική υλοποίηση του έργου εντός γεωγραφικού και ιστορικού πλαισίου.

Όταν, για παράδειγμα, η *Ιταλική αρχιτεκτονική της Αναγέννησης, σαν μητροπολιτικό πρότυπο* του 15^{ου} αιώνα, έφτανε στην υπόλοιπη Ευρώπη υπήρχαν χώρες που είχαν ριζωμένη την γοτθική παράδοση, όπως η Γαλλία και η Αγγλία³². Στις δύο αυτές χώρες το ίδιο αναγεννησιακό πρότυπο *μεταφράστηκε* με διαφοροποίηση των χρονικών περιόδων και των τοπικών συνθηκών με αποτέλεσμα μια επιμέρους διαδοχική μίξη στοιχείων και τεχνοτροπιών.

Στη Γαλλία, στον Πύργο Blois³³, τον μεγαλύτερο από τους Πύργους του Λίγηρα, παρατηρείται ένα μείγμα Γοτθικών και Αναγεννησιακών, αλλά και Κλασικών και Μπαρόκ στοιχείων. Το κλιμακοστάσιο του πύργου είναι γνωστό για το μείγμα στοιχείων του, όπου κλασικοί πεσσοί συνδυάζονται ρυθμολογικά με γοτθικά τόξα και θόλους. Είναι χαρακτηριστικό επίσης ότι η

---

³¹ Jencks Charles and Silver Nathan, *Adhocism, The Case of Improvisation*, The MIT Press, 2013, σ.76-77

³² Jordan Furneaux Robert, *Ιστορία της Αρχιτεκτονικής*, Εκδόσεις Υποδομή, 1981, σ.279

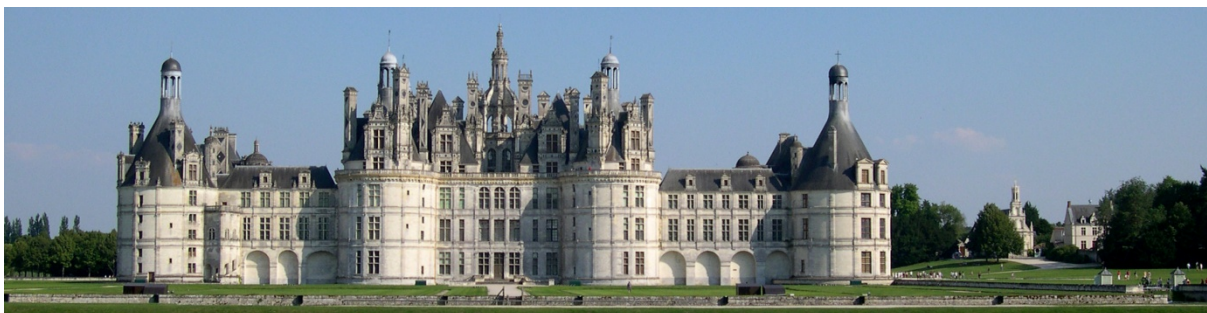
³³ Ο.π. σ284-286

κλασική δομή που προστέθηκε στο αναγεννησιακό κλιμακοστάσιο, δεν ταιριάζει στο γείσο και τις γραμμές των γειτονικών ορόφων³⁴.

Πύργος Blois, Λίγηρας³⁵

Ομοίως στο ιταλικό παλάτσο του Chambord, όπου μεσαιωνικοί στρογγυλοί γωνιακοί πύργοι και οικοδομήματα ορίζονται πια από ιταλική αναγεννησιακή συμμετρία και αποτελούν το υπόβαθρο πάνω στην οποία ο Pierre Nerneu στήνει την φαντασμαγορική στέγη του σαν **αναγεννησιακή μετάφραση**. Η γοτθική στέγη με τις μεγάλες κλίσεις αποτέλεσε βάση μετάφρασης ενός συνόλου από ιταλικές λεπτομέρειες. Η συνύπαρξη της ποικιλότητας μιας πόλης (πρβλ. Collage City) αποτέλεσε το σημαίνον της μετάφρασης μιας ολόκληρης στέγης.

Πύργος Chambord, Λίγηρας

---

³⁴ Jencks Charles and Silver Nathan, *Adhocism, The Case of Improvisation*, The MIT Press, 2013, σ.74

³⁵ Φωτογραφία Brian W. Ogilvie

Οι **λόγοι συνύπαρξης** και μερικής υιοθέτησης των προτύπων ποικίλουν. Αφενός μεν η κυρίαρχη γλώσσα, ως **πλαίσιο πολιτισμικής υποδοχής**, παίζει τον καθοριστικό ρόλο. Οι Γάλλοι πρωτομάστορες διατήρησαν αρχικά τον κύριο λόγο στην κατασκευή. Η κυρίαρχη τοπική τεχνοτροπία παρείχε την κατασκευαστική ευκολία και αμεσότητα της εμπειρίας. Η αφομοίωση των Αναγεννησιακών στοιχείων έγινε σταδιακά, ξεκινώντας από τα στοιχεία διακόσμησης.

Ωστόσο σημειώνονται και οι **οικονομικοί λόγοι** αυτής της *μερικής εισαγωγής*. Στο συγκρότημα του Blois για παράδειγμα, το οποίο αποτελείται από κτίρια που διαδοχικά κατασκευάστηκαν από τον 13^ο ως τον 17^ο αιώνα, όπως ο Charles Jencks σημειώνει, αυτή η συνύπαρξη έγινε όχι σαν αποτέλεσμα κάποιας σχεδιαστικής επιθυμίας, αλλά μεταξύ άλλων από έλλειψη οικονομικών κεφαλαίων³⁶. Ο επανασχεδιασμός ολόκληρου του κάστρου ήταν σε κάθε εποχή οικονομικά ασύμφορος συγκριτικά με την προσθήκη ενός μόνο ξεχωριστού κομματιού- μονάδας.

Από την άλλη στην Αγγλία, το ίδιο μητροπολιτικό πρότυπο της αναγέννησης έρχεται περισσότερο μέσω φλαμανδικών παρά ιταλικών επιρροών. Σε ένα άλλο παράδειγμα κλιμακοστασίου, στο μεγάλο κλιμακοστάσιο του Hatfield House, φαίνεται πως το αναγεννησιακό πρότυπο μεταλλάσσεται, μέσω των Άγγλων τεχνιτών, σε έναν αυτοτελή ρυθμό, τον Ιακωβιανό.

«Το μνημειακό ανοιχτό κλιμακοστάσιο, που ήταν μια Ιταλική επινόηση, “μεταγλωττίζεται” εδώ στο “ιδίωμα” της Ιακωβιανής ξυλουργικής- με ξυλόγλυπτες μορφές, επιπεδόγλυφες διακοσμήσεις και πόρτες από κιγκλιδώματα που ο ρόλος τους ήταν να κρατούν τα σκυλιά στο ισόγειο»³⁷

³⁶ Jencks Charles and Silver Nathan, *Adhocism, The Case of Improvisation*, The MIT Press, 2013, σ.77

³⁷ Jordan Furneaux Robert, *Ιστορία της Αρχιτεκτονικής*, Εκδόσεις Υποδομή, 1981, σ.301

Αρχιτεκτονικοί ελιγμοί

Περνώντας από το πολιτισμικό και οικονομικό πλαίσιο υποδοχής ενός αρχιτεκτονικού προτύπου, στην οικονομική **διαστρωμάτωση των διαφόρων τοπικών παραγωγών**, είναι σαφώς δύσκολο να οριστούν με ακρίβεια οι διαφοροποιήσεις στις απόπειρες των οικονομικά ασθενέστερων να αναφερθούν και να αποδώσουν τα πρότυπα.

Επανερχόμενοι στην τακτική των μύθων, σημειώνουμε ως **τακτική του ασθενέστερου** την πολύτροπη νόηση, όπως αυτή αποδίδονταν στην αρχαία ελληνική σκέψη στη θεά Μήτιδα, μέσω **επιχειρούμενων ελιγμών**. Σαν χαρακτηριστικά γνωρίσματα της *μήτιδος*³⁸, ως μορφή νόησης που έχει να αντιμετωπίσει στο πεδίο της δράσης δυσκολίες λόγω μειονεξίας θέσης, εμφανίζονται η **πολυμορφία**, ο διφορούμενος χαρακτήρας, η ευκαμψία, και το **αμφίλογο** σε αντίθεση με την ευθύτητα και το μονοσήμαντο.

Αυτός ο στόχος της ποικιλότητας σκέψης απέναντι στη μειονεξία, αναπαρίσταται από τη μορφή της αλεπούς, ενώ η μονοσημαντότητα της άμυνας από τον σκαντζόχοιρο, ο οποίος μπορεί να κάνει μόνο μία, αν και σημαντικότερη δράση³⁹. Κατά τη λογική των Rowe και Koetter στο *Collage City*⁴⁰, η διάκριση αυτή μεταξύ αλεπούς και σκαντζόχοιρου αποδίδεται σαν **επιλεγμένη μορφή πρακτικής για τους αρχιτέκτονες**.

Κατά την μεταφορά και αφομοίωση αρχιτεκτονικών προτύπων η πολυμορφία εμφανίζεται συχνά ως ο ελιγμός που ερμηνευτικά θα προσεγγίσει το πρότυπο, ξεπερνώντας πολιτισμικούς ή οικονομικούς περιορισμούς. Ωστόσο, πολύ πέρα από τη λογική της οικονομικής μειονεξίας, η επιλογή άλλοτε του μονοσήμαντου σχεδιασμού ή της πολυμορφίας, ως σχεδιαστική τακτική, έχει διαρκή παρουσία στην ιστορία της Αρχιτεκτονικής. Καθώς ο Mies Van der Rohe⁴¹ για παράδειγμα εστιάζει σε μία μεγάλη ιδέα θα μπορούσε να χαρακτηριστεί σαν σκαντζόχοιρος, ενώ ο Le Corbusier άλλοτε σχεδιάζει σαν σκαντζόχοιρος, όταν πρόκειται για σχεδιασμό πόλεων, κι άλλοτε σαν αλεπού, όταν σχεδιάζει κτίρια με μεγάλη ποικιλομορφία.

---

³⁸ Vernant Jean-Pierre, Detienne Marcel, *Μήτις, Δαίδαλος* (Ζαχαρόπουλος Ι.), 1993, σ.64

³⁹ Bowra Cecil Maurice, *The Fox and the Hedgehog*, *Class. Quart.*, 34, 1940, σσ.26-29

⁴⁰ Rowe Colin & Koetter Fred, *Collage City* από το *Architecture Theory since 1968*, επιμέλεια Hays Michael K., The MIT Press, 2000, σσ.93, 105

⁴¹ Fisher R. Thomas, *In the Scheme of Things: Alternative thinking on the Practice of Architecture*, University of Minnesota, 2000, σσ. 79- 89

Traduttore, traditore

Η **κλασική παράδοση**⁴² έχει οδηγήσει, έστω και ασυνείδητα, στην επικράτηση ενός είδους *αισθητικής ηθικής*, ώστε η μορφολογική σχεδιαστική ενότητα έχει ριζώσει στην συνείδηση του αρχιτέκτονα ως ηθικά ανώτερη έναντι της συνύπαρξης ή αντιπαράθεσης διαφορετικών σχεδιαστικών γλωσσών.

Όπως αναφέρθηκε πιο πάνω, ο ίδιος ο Le Corbusier, ενώ επέλεγε να σχεδιάζει σαν “αλεπού”, χρησιμοποιώντας ένα collage διαφορετικών γλωσσών, για την δημόσια αρχιτεκτονική ταυτότητά του επέλεγε να εμφανιστεί μόνο σαν “σκαντζόχοιρος”, να εμφανίσει δηλαδή μια ενιαία φιλοσοφία δράσης.

Αντίστοιχα, οι Rowe και Koetter σχολιάζοντας την πρακτική του collage αναφέρουν ότι αυτή φαίνεται να υστερεί σε (σχεδιαστική) ειλικρίνεια και να αντιπροσωπεύει μια **αλλοίωση** ηθικών αρχών, μια **νόθευση**.⁴³

Ομοίως κατά την μερική ή ολική μετάφραση ενός αρχιτεκτονικού προτύπου συναντούμε την σύγκρουση απέναντι στην *κλασική καθαρότητα* του προτύπου και την πιθανή διγλωσσία. Όπως ειρωνικά αναφέρει ο Jacobson *μεταφράζοντας* το παραδοσιακό ιταλικό κλισέ **“Traduttore, traditore”**, **«ο μεταφραστής είναι ένας προδότης»**, αναγκαζόμαστε να αλλάξουμε αυτόν τον αφορισμό σε μια πιο κατηγορηματική πρόταση απαντώντας στα ερωτήματα **«μεταφραστής ποιών μηνυμάτων, προδότης ποιών αξιών;»**.⁴⁴ (*Translator of what messages, betrayer of what values?*)

Η *απ-ενοχοποιημένη συνύπαρξη* διαφορετικών λογικών στην αρχιτεκτονική συνήθως επιτελείται μέσω μιας ιστορικής αναφοράς. Ο σχεδιασμός-ένταξη ενός κτιρίου σε ένα παραδοσιακό πλαίσιο για παράδειγμα, ή η ίδια η χρήση δομικών στοιχείων παλαιότερων κατασκευών σαν δομικά υλικά σε νεότερα· ακόμα η πολεοδομική παραδοχή της συνύπαρξης κτιρίων πολλαπλών ιστορικών περιόδων, όπως συγκροτείται στο Collage City. Η μεταμοντέρνα λογική πάλι ελίσσεται μέσω τις γλώσσας των συμβόλων για να κάνει αποδεκτή την ανομοιογένεια. Η μορφολογική συνύπαρξη

---

⁴² Jencks Charles and Silver Nathan, *Adhocism, The Case of Improvisation*, The MIT Press, 2013, σσ.77, 163

⁴³ Rowe Colin & Koetter Fred, *Collage City* από το *Architecture Theory since 1968*, επιμέλεια Hays Michael K., The MIT Press, 2000, σσ.93, 105

⁴⁴ Jakobson Roman, *On Linguistic Aspects of Translation* στο Venuti Lawrence, *The Translation Studies Reader*, Routledge, 2000, σ.118

διαφορετικών λογικών μοιάζει να παραμένει φορτισμένη με αρνητικό πρόσημο και συχνά συνεχίζει να αξιολογείται σαν σχεδιαστική αδυναμία και αμηχανία.⁴⁵

Εντούτοις, η ενδογενής συνύπαρξη διαφορετικών λογικών στην ιστορία της αρχιτεκτονικής έρχεται μέσα από την απόδοση της φύσης του bricoleur στον αρχιτέκτονα, αλλά και την σχεδιαστική προσέγγιση του adhocism από τον Charles Jencks. Ενδεικτικό στοιχείο και των δύο διαδικασιών, του bricolage και του adhocism, είναι ότι αναπτύσσονται γύρω από την **έννοια του σκοπού**.

Πριν προχωρήσουμε στην εγγύτερη θεώρηση των προσεγγίσεων αυτών, ανατρέχουμε εν συντομία στην μεταφραστική προσέγγιση που αναδεικνύει την διαδικασία ενός συγκεκριμένου στόχου ή σκοπού.

Πρόκειται για τη θεωρία σκοπού (skopos theory)⁴⁶ στη μετάφραση. Αναπτύχθηκε από τον Γερμανό γλωσσολόγο Hans Vermeer στα τέλη της δεκαετίας του '70, και έδωσε έμφαση, ως μια διαδικασία με συγκεκριμένο στόχο ή σκοπό, στην *λειτουργία* του μεταφραζόμενου έργου στο **πολιτισμικό πλαίσιο των δεκτών**⁴⁷. Ο Vermeer ορίζει την μετάφραση ως ανθρώπινη δράση, την οποία ορίζει σαν **εμπρόθετη**, σκόπιμη συμπεριφορά που λαμβάνει χώρα σε δεδομένη κατάσταση.

Ο ορισμός της μετάφρασης ως εμπρόθετη δράση προς δεδομένο πολιτισμικό πλαίσιο δεκτών, σχετίζεται ουσιαδώς με το πλαίσιο της μεταφραστικής λειτουργίας του αρχιτέκτονα.

---

⁴⁵ Πρβλ. την κριτική του Summerson John, *Viollet-le-Duc and the Rational Point of View*, στο *Heavenly Mansions*, σσ. 157-8, New York, 1963 (αναφορικά με τις λειτουργικές επιλύσεις του Viollet-le-Duc, όπου σε αίθουσα συναυλιών πολυεδρική οροφή, με μεταλλικά μέλη και λιθοδομή με νευρώσεις, έρχεται σε αντίθεση με ημικυκλικά τόξα και επικλινείς ορθοστάτες. Το μέταλλο ήταν καλύτερο δομικά, ενώ η τοιχοποιία υπερτερούσε στον κλιματικό έλεγχο.) :

“It is all marvellous clever, but I think you will agree that the result is not very moving. **It does lack style**. It is rather like language invented *ad hoc*: a sort of esperanto evolved from the salient **characteristics of other languages** but **lacking the vital unity** which any one language possesses.”

Jencks Charles and Silver Nathan, *Adhocism*, The Case of Improvisation, The MIT Press, 2013, σσ.74-75

⁴⁶ Η συγκεκριμένη θεωρία απαντούσε στην ανάγκη μετάφρασης μη λογοτεχνικών κειμένων, όπως επιστημονικών και δικαστικών. Πρβλ. και As-Safi A.B., *Theories, Methods and Strategies of Translation*, Atlas Global Center for Studies and Research, vol.2, 2007, σ.25

⁴⁷ [...]one of the most important factors determining the **purpose of a translation** is the **addressee**, who is the intended receiver or audience of the target text with their **culture-specific** world knowledge, their expectations and their communicative needs. Every translation is directed at an **intended audience**, since to translate means “**to produce a text in a target setting for a target purpose and target addresses in target circumstances**”.[...]

Nord Christiane, *Translating as a Purposeful Activity*, Routledge, 2014, σ.9-10

Tinkering- Bricolage στην αρχιτεκτονική παραγωγή

Ο όρος **bricolage** αποτελεί τη γαλλική έκφραση του αγγλικού όρου **tinkering** και αναφέρεται στην διαδικασία κατασκευής χρησιμοποιώντας οτιδήποτε είναι διαθέσιμο σε μια δεδομένη στιγμή.

Στο *La Pensée Sauvage*⁴⁸ ο Claude Lévi-Strauss σημειώνει ότι στη παλιά έννοια του **ρήματος “bricoler”**⁴⁹, υπήρχε πάντα η αναφορά σε κάποια **εξωγενή** κίνηση: η αναπήδηση μίας μπάλας, το ξεστράτισμα ενός σκύλου, η **απότομη παρέκκλιση** ενός αλόγου **για να αποφύγει ένα εμπόδιο**. Υπήρχε μια έννοια **ελιγμού** από την γραμμική πορεία.

Ο bricoleur από την άλλη είναι κάποιος που δουλεύει με τα χέρια και χρησιμοποιεί **πλάγια, εκτρεπόμενα** αντίστοιχα, μέσα συγκριτικά με έναν τεχνίτη. Ο bricoleur είναι ειδήμων στην εκτέλεση ενός **μεγάλου αριθμού διαφορετικών εργασιών**⁵⁰. Εδώ Lévi-Strauss έρχεται να αναδείξει την διαφορετική προσέγγιση του bricoleur σε σχέση με τον επιστήμονα μηχανικό. Τα διάφορα τμήματα των εργασιών υπάγονται κατά τον μηχανικό, στην διαθεσιμότητα των πρώτων υλών και στα εργαλεία που συλλαμβάνει και προμηθεύεται κανείς για το συγκεκριμένο project. Θεωρητικά όσα τα διαφορετικά σύνολα εργαλείων και υλικών, τόσα τα δυναμικά διαφορετικά project.

Τα εργαλεία όμως του bricoleur είναι **πεπερασμένα** (όσα είναι διαθέσιμα)- συγκροτώντας έναν **κόσμο κλειστό-** και ταυτόχρονα είναι **ετερογενή**, καθώς παραμένουν διαθέσιμα χωρίς να αναφέρονται στην ταυτότητα ενός συγκεκριμένου project. Η αρχική λειτουργία για την οποία δε τα μέσα αυτά σχεδιάστηκαν προκαθορίζουν και περιορίζουν λειτουργικά και νοηματικά τις πιθανές επαναχρήσεις τους. Σ’ αυτό το πλαίσιο τα μέσα του bricoleur μπορούν να οριστούν από την **δυναμική τους μόνο χρήση**. Λειτουργούν σαν συν-τελεστές (operators) μιας σειράς πιθανών σχέσεων.

---

⁴⁸ Lévi-Strauss Claude, *The Savage Mind (La Pensée Sauvage)*, Oxford University Press, 1966, σσ.16-19

⁴⁹ εφαρμόζονταν σε παιχνίδια μπάλας, στο μπιλιάρδο, στο κυνήγι, στη σκοποβολή και την υπασία

⁵⁰ [...]The bricoleur is adept at performing **a large number of diverse tasks**; but, unlike the engineer, he does not subordinate each of them to the availability of raw materials and tools conceived and procured for the **purpose** of the project. **His universe of instruments is closed** and the rules of his game are always to make do with **“whatever is at hand”**, that is to say with a set of tools and materials which is always **finite** and is also **heterogeneous**[...]

Lévi-Strauss Claude, *The Savage Mind (La Pensée Sauvage)*, Oxford University Press, 1966, σ.17

Τα στοιχεία αυτά πρέπει να είναι **εξειδικευμένα μέχρι ενός σημείου**, ώστε να μην χρειάζεται ο bricoleur τα μέσα και τη γνώση όλων των τεχνών και επιστημών, αλλά ταυτόχρονα να μην ορίζεται μονοσήμαντα η χρήση τους.

Αντίστοιχα με την ανάλυση που κάναμε για τους μύθους, θα μπορούσαμε γενικά να πούμε ότι ο επιστήμονας μπορεί να φτιάξει συμβάντα (αλλάζοντας τον κόσμο) με **μέσα δομής**, ενώ ο bricoleur φτιάχνει δομές με **μέσα συμβάντα**.

Ο **επιστήμονας** μπορεί να αλλάξει τον κόσμο γύρω του, βρίσκοντας διεξόδους στις **αντιστάσεις των φυσικών πολιτισμικών περιορισμών**, ενώ ο **bricoleur** παραμένει εντός πολιτισμού *μεταφράζοντας λογικές* ώστε να βρει διεξόδους στις **αντιστάσεις των οικονομικών πολιτισμικών περιορισμών**. Ο **αρχιτέκτονας**, μέσα από την λογική που αναπτύσσεται στο Collage City, ορίζει την ταυτότητά του σαν μια *συνύπαρξη* αυτής του bricoleur και του μηχανικού⁵¹.

Είναι μέσα από αυτή τη λογική του bricoleur, όπως αναπτύσσεται από τον Lévi-Strauss, που οι Rowe και Koetter αποδίδουν στον Le Corbusier την ταυτότητα του bricoleur, κατ' αντιστοιχία με αυτήν της αλεπούς, που είδαμε παραπάνω, σχολιάζοντας ωστόσο ότι μεταμφιέζεται με το μονοσήμαντο ένδυμα του μηχανικού, για τις απαιτήσεις της εικόνας του μοντερνισμού⁵².

Στα πλαίσια αυτής της απενοχοποίησης της συνύπαρξης τόσο διαφορετικών ταυτοτήτων για τον παραγωγό, αλλά και λογικών για την παραγωγή, ο Charles Jencks εισάγει τον όρο *ad hocism*, εν είδει αρχιτεκτονικού *μανιφέστου*, σαν εναλλακτική ματιά στην αρχιτεκτονική παραγωγή που κεντρικό στόχο έχει τον *σκοπό* στον σχεδιασμό.

Το 1968 ο όρος εισήχθη για πρώτη φορά στην **αρχιτεκτονική κριτική**. Παράγεται ουσιαστικά από τη φράση ***ad hoc*** που σημαίνει **«για αυτόν τον συγκεκριμένο σκοπό»** και την κατάληξη που αναφέρεται σε κινήματα τέχνης. Υποδηλώνει μια δράση που έχει **ταχύτητα** ή **οικονομία**, **σκοπό** ή **χρησιμότητα**, και εμπεριέχει την **χρήση ενός διαθέσιμου συστήματος** με ένα νέο τρόπο με σκοπό την επίλυση ενός προβλήματος γρήγορα και αποτελεσματικά⁵³.

---

⁵¹ Rowe Colin & Koetter Fred, *Collage City* από το *Architecture Theory since 1968*, επιμέλεια Hays Michael K., The MIT Press, 2000, σ.95

⁵² Ο.π., σ.94

⁵³ Jencks Charles and Silver Nathan, *Adhocism, The Case of Improvisation*, The MIT Press, 2013, σ.vii

Κεφάλαιο 5 Μεθοδολογία

Λογικός Ατομισμός ∩ Δομισμός

Αντίστοιχα και σχεδόν αντίστροφα με τους Rowe και Koetter που παρουσίασαν την πόλη σαν ένα collage διαφορετικών στοιχείων, ο Wittgenstein⁵⁴, (στο ύστερο έργο του), παρουσίασε την γλώσσα σαν μία πόλη, που συγκεράζει πληθώρα μορφών και περιόδων, παραμένοντας πάντα ατελής.

Η μεθοδολογίας μας μοιάζει να αποτελεί μια *τομή συνόλων*, αν όχι μια αναγκαία διγλωσσία, καθώς στηριζόμαστε τόσο στον πειραματισμό στο δομικό πλαίσιο του bricolage, όσο και τον αναλυτικό τρόπο προσδιορισμού και επίλυσης προβλημάτων⁵⁵.

Η προσέγγιση του Λογικού Ατομισμού⁵⁶ επιδιώκει μια επαφή με τον εμπειρικό κόσμο, ενώ η δομική γλωσσολογία εμπεριέχει τα μέσα την ενοποιητικής άρθρωσης⁵⁷, στα πλαίσια βέβαια δεδομένων πολιτισμικών συνθηκών. Μέσα σε αυτή την τομή θα εντοπίσουμε τα μεθοδολογικά εργαλεία.

Νόημα

Ο ελεγκτικός ρόλος της γλώσσας, συνεπής με την βιτγκενσταϊνική θεωρία **«το νόημα της γλώσσας είναι η χρήση της»**⁵⁸, συνίσταται, κατά τον Α.Κουτούγκο, στην **«αντίσταση στην χρήση»**, στην αντίσταση δηλαδή που μπορεί να προβάλει η γλώσσα στις **υπερβάσεις** της παγιωμένης χρήσης της.

Στην αρχιτεκτονική αντίστοιχα, θα μπορούσαμε να ισχυριστούμε, οι μορφές αποκτούν ένα νοηματικό φορτίο χρήσης μέσα από την **αντίστασή** τους στην παγιωμένη χρήση μιας κυρίαρχης

---

⁵⁴ 18. Do not be troubled by the fact that languages (2) and (8) consist only of orders. If you want to say that this shews them to be incomplete, **ask yourself whether our language is complete**; -whether it was so before the symbolism of chemistry and the notation of the infinitesimal calculus were incorporated in it; for these are, so to speak, **suburbs of our language**. (And how many houses or street does it take before a town begins to be a town?). **Our language can be seen as an ancient city**: a **maze** of little streets and squares, of old and new houses, and houses with **additions from various periods**; and this surrounded by a multiple of new boroughs with straight regular streets and uniform houses.

Wittgenstein Ludwig, *Philosophical Investigations*, μτφρ. Anscombe G.E.M., Basil Blackwell, 1958, (18)

⁵⁵ Ο ίδιος ο Lévi-Strauss εξάλλου αν και από την οπτική του δομισμού σημειώνει την αναλυτική αναγκαιότητα: “[...] To understand a real object in its totality we always tend to work from its parts. **The resistance it offers us is overcome by dividing it.**[...]”

Lévi-Strauss Claude, *The Savage Mind (La Pensée Sauvage)*, Oxford University Press, 1966, σ.23

⁵⁶ Βιρβιδάκης Στέλιος, Άρθρο «Αναλυτική και Ηπειρωτική Φιλοσοφία: Κριτήρια Αναγνώρισης και Διάκρισης», περιοδικό Νεύσις, τεύχος αρ.14

⁵⁷ Αντιστοίχως με τον στόχο: **Meaningful articulation is the goal of adhocism**
Jencks Charles and Silver Nathan, *Adhocism, The Case of Improvisation*, The MIT Press, 2013

⁵⁸ Κουτούγκος Α., *Περί Φιλοσοφικής Μεθόδου*, Εκδόσεις Πεδίο, 2012, σσ. 25-26

σχεδιαστικής ιδεολογίας. Η “νόθευση” μιας σχεδιαστικής γλώσσας, με τμήματα μιας άλλης, θα αποτελούσε μια υπέρβαση της παγιωμένης χρήσης. Όμως σε πιο βαθμό αυτή η νοηματική φόρτιση στη νόθευση θα μπορούσε να καταστεί εφικτή;

Μια απόλυτα τυχαία, ιδιωτική γλώσσα, αντιστοιχεί σε μια ταυτολογική αντιστοίχιση, καθώς δεν μπορεί να αντισταθεί σε τυχόν “κακή χρήση”, **ελλείψει επικοινωνιακής τριβής**. Κατ’ αντιστοιχία με την φυσική γλώσσα⁵⁹, η σχεδιαστική γλώσσα καθορίζεται στον δημόσιο χαρακτήρα της από μια ελάχιστη *επικοινωνιακή τριβή*.

Η επιλογή του bricolage (σαν αποτέλεσμα μερικής μετάφρασης, ενός τμήματος ενός προτύπου), κινείται μεταξύ μιας ιδιωτικής γλώσσας που δεν έχει προλάβει να αποκτήσει **φορτίο χρήσεων** (με τον δεδομένο συσχετισμό) και μιας σειράς αναφορών. Κινείται μεταξύ γλώσσας εκτάκτου ανάγκης και ποιητικού έργου.

Αν, για παράδειγμα, βρισκόταν κάποιος σε μια χώρα της οποίας τη γλώσσα δεν γνώριζε, παρά μόνο μερικές λέξεις, και βρισκόταν σε μια κατάσταση έκτακτης ανάγκης- χανόταν στην πόλη ή είχε ένα ατύχημα και επεδίωκε την βοήθεια κάποιου περαστικού- στον πανικό της επιβίωσης θα έφτιαχνε έναν **λόγο εκτάκτου ανάγκης**. Θα συνέδεε όποιες λέξεις γνώριζε, κάποιες στη δική του γλώσσα, κάποιες στην γλώσσα της χώρας που βρισκόταν, κάποιες στα αγγλικά (σαν μια προσπάθεια κοινής αναφοράς), μήπως και κάθε μια βρει ανταπόκριση κάπου ή όλες μαζί βγάλουν ένα νόημα. Μιλάμε λοιπόν για μια **τακτική**, που σκοπό έχει να αντιμετωπίσει μια απειλητική κατάσταση.

Οι *άγνωστες* λέξεις, μη προερχόμενες από μια γνωστή δεξαμενή αφομοιωμένων λέξεων, θα λειτουργούσαν σαν **κομμάτια-ρετάλια**, καθώς το άτομο δεν θα γνώριζε πώς να τις χρησιμοποιήσει, δεν θα είχε επαρκώς **γνωρίσει τη χρήση τους**, μέσα από την επικοινωνιακή τριβή, στη γλώσσα. Θα ήταν μια υποθετική χρήση κάποιας πιθανής ιδιότητας, που πρόχειρα, σαν μάλωμα σε μαστόρεμα, θα πρόσφερε ένα τυχαίο αντικείμενο. Στην περίπτωση όμως που άτομο αυτό κατείχε με οικειότητα και τις δύο γλώσσες, η σύνδεση δεν θα γινόταν με υπολείμματα, αλλά ως μίξη **ολόκληρων αντικειμένων, σαν τον μικτό προφορικό λόγο ενός δίγλωσσου**.

Αντίστοιχα η διγλωσσία του αρχιτέκτονα είναι απαραίτητη προϋπόθεση για την *γνώση του προτύπου*. Ο αρχιτέκτονας που δεν θα γνώριζε τη γλώσσα του προτύπου, δεν θα μπορούσε να σφάλει επί του προτύπου, αλλά ούτε και να το μεταφράσει. Θα προέκυπτε το **επαγωγικό πρόβλημα** να προσπαθεί ο αρχιτέκτονας, από τις υπάρχουσες γνώσεις του, να αναπαράγει ένα

---

⁵⁹ Ο.π., σ.30

πρότυπο που δεν γνωρίζει.⁶⁰ Ο ισχυρισμός της **μερικής γνώσης** θα μας οδηγούσε στην περίπτωση του γρίφου της **πλάνης**, όπως θα αναλύσουμε και παρακάτω.

Σε αυτό το πλαίσιο της γνώσης θα πρέπει να αξιολογηθεί η αντίσταση των μορφών σε μια πρότυπη σχεδιαστική ιδεολογία και όχι στο πλαίσιο ιδιωτικών γλωσσών. Επίσης θα πρέπει να καταστεί σαφές ότι η αξιολόγηση στη σχεδιαστική γλώσσα θα πρέπει να αφορά μεγαλύτερες μονάδες και όχι μονάδες-λέξεις, μια και η ανάλυση στα πρώτα στοιχεία δεν θα μπορούσε να μας βοηθήσει στην αξιολόγηση της απόστασης από το πρότυπο. Καθώς *οι προτάσεις επιδέχονται κρίσεις και όχι οι λέξεις*⁶¹ οφείλουμε να ορίσουμε τις αρχιτεκτονικές νοηματικές εκείνες προτάσεις που θα κρίνουν την σχέση με το σχεδιαστικό πρότυπο.

«Παραγωγική» «πλάνη»

Η αναφορά στην αρχιτεκτονική ως μη απόλυτης επιστήμης, όπως είδαμε με αφορμή την ανάλυση του Lévi-Strauss, οδηγεί τη συζήτηση στο κριτήριο επιστημονικότητας του Popper περί διαψευσιμότητας (κατά πόσο μπορούμε να συλλάβουμε τις συνθήκες που θα διέψευδαν μια επιστημονική θεώρηση). Η φιλοσοφική βαρύτητα αυτού του κριτηρίου απορρέει, όπως σχολιάζει ο Άρης Κουτούγκος στο περί Φιλοσοφικής Μεθόδου, από αυτή του φιλοσοφικού γρίφου της **πλάνης** και της **μη ταυτοτικής αντιστοίχισης**⁶²:

*«[...]το ζητούμενο όσον αφορά την «παραγωγή» πλάνης είναι η δυνατότητα **μη ταυτοτικής αντιστοίχισης** του αντικειμένου στο οποίο κανείς **πραγματικά** αναφέρεται με την «περιγραφή».*⁶³

Η **αναγκαιότητα του ερμηνευτικού ρόλου του αρχιτέκτονα**, που σημειώσαμε και προηγουμένως, αναδεικνύεται μέσα από τον αδυναμία ταύτισης ενός υλοποιημένου έργου, που υποτίθεται ακολούθησε τα πρότυπα του προτύπου, με το ίδιο το πρότυπο.

Στην περίπτωση που κάποιος υλοποιεί μια κατασκευή, πιστεύοντας ότι ακολουθεί τις αρχές ενός προτύπου, είναι αδύνατο **ταυτοχρόνως** να είναι σε θέση να κατανοήσει ότι δεν ακολουθεί σωστά τις αρχές αυτές. Δεν μπορεί να προσδιορίσει την πλάνη, ως κακή αντιστοιχία των *νοημάτων*.

---

⁶⁰ Κουτούγκος Α., *Περί Φιλοσοφικής Μεθόδου*, Εκδόσεις Πεδίο, 2012, σ. 184

⁶¹ Ο.π., σσ. 200-201

⁶² Ο.π., σ. 29

⁶³ Ο.π. 28

Το αρχικό πρόβλημα της πλάνης συσχετίζεται με την διάκριση που κάνει ο Frege μεταξύ αναφοράς και νοήματος⁶⁴. Ο Frege συσχετίζει έτσι τα ανόμοια, ή μάλλον διαχωρίζει τα όμοια, εισάγοντας τον **όρο του νοήματος**, τον τρόπο αναφοράς.

Αν μπορούμε να μιλήσουμε για επικοινωνήσιμο νόημα ενός υλοποιημένου έργου, αυτό δεν μπορεί ποτέ να ταυτιστεί με το νόημα ενός άλλου έργου, ακόμα και των ίδιων σχεδιαστικών αρχών ($\alpha=\beta$). Η αναφορά τους (οι πρότυπες αρχές) παραμένον ίδιες, όχι όμως τα νοήματά τους. Αν τα μορφολογικά κατασκευαστικά πρότυπα και τα νοήματά του ήταν ακριβώς ίδια, τότε θα μιλούσαμε για **ταυτολογίες** ($\alpha=\alpha$). Η αυτούσια λοιπόν επανάληψη, *ταυτολογική επανακατασκευή* ενός προτύπου, έστω και σε διαφορετικές τοπικές συνθήκες, θα αποτελούσε ταυτολογική και όχι επικοινωνιακή δημιουργία κατά τις αρχές μιας πρότυπης σχεδιαστικής ιδεολογίας.

Αντίθετα, *πρέπει να δούμε την “ταυτοτική” σχέση ως τομή, ως συνάντηση διαδικασιών, και ο χώρος της παραγωγής αυτών των τομών είναι επικοινωνιακός*.⁶⁵ Εδώ ακριβώς έγκειται η ερμηνευτική παρέμβαση του ακροατή-αρχιτέκτονα. Αν και παραγωγός, ο δίγλωσσος αρχιτέκτονας λειτουργεί ως δεύτερος κριτής που μπορεί από απόσταση να συσχετίσει τη γλώσσα της μητρόπολης με τη γλώσσα και τη δημιουργία της περιφέρειας ως προς το πρότυπο. Η αναγκαιότητα του δεύτερου κριτή προκύπτει για τον συσχετισμό των ανόμοιων, για την *πραγμάτωση της τομής* των ανόμοιων σκέψεων στο ίδιο αντικείμενο⁶⁶. Ο δεύτερος αυτός κριτής μπορεί να προσδιορίσει την πρόθεση της *πραγματικής αναφοράς* του κάθε δημιουργού- «ομιλητή». Η **απόσταση φυσικά της πραγματικής από την ιδανική αναφορά** (του ακροατή-κριτή) είναι σαφώς μεταβλητή.⁶⁷ Η παραγωγή του αρχιτέκτονα έρχεται να αποτυπώσει την ερμηνευτική του κρίση.

Τέλος η *διγλωσσία του αρχιτέκτονα*, ως γνώστη δύο γλωσσών, ή ως *ερευνητή* δύο γλωσσών, θα μπορούσε να αποτελεί και μια δυναμική διαδικασία που κατακτάται, αν συσχετισθεί και με το παράδειγμα του ερευνητή γλωσσολόγου, ο οποίος αρχικά δεν κατανοεί τις εκφορές κάποιων ιθαγενών, ενώ σταδιακά στην ώριμη φάση εξαιτίας της ερμηνευτικής δράσης του συμμετέχει επικοινωνιακά στην γλώσσα της κοινότητας⁶⁸.

---

⁶⁴ Ο.π. σσ.28 και 201-209

⁶⁵ Κουτούγκος Α., *Περί Φιλοσοφικής Μεθόδου (Το Νόημα ως χρήση ή ως «αντίσταση στη χρήση»)*, Εκδόσεις Πεδίο, 2012, σ. 207

⁶⁶ Ο.π., σ. 201

⁶⁷ Ο.π., σ.208

⁶⁸ Εφαρμόζοντας τα αξιώματα **μεταφραστικής αντιστοιχίας(τύπου Τάρσκι)** και προσδιορίζοντας τι αλλάζει από την «πρώιμη» στην «ώριμη» φάση έρευνας μιας άγνωστης γλώσσας ιθαγενών, ο Α.Κουτούγκος θεωρεί ότι στην ώριμη φάση εμφανίζεται η δυνατότητα απόδοσης **νοήματος** από τον ερευνητή-γλωσσολόγο στις εκφορές (utterances) των ιθαγενών, δηλαδή, η δυνατότητα απόδοσης κάποιας υπόστασης στα στοιχεία Νπη που στην πρώιμη φάση της έρευνας, στη φάση

Διαστήματα

Προκειμένου να προσδιορίσουμε την έννοια της μονάδας στη αρχιτεκτονική ερμηνεία και να ελέγξουμε την αντίστασή της στην σχεδιαστική άρθρωση κατά τη μεταφραστική λειτουργία, επιχειρούμε μια αναλογική προσέγγιση με την φυσική γλώσσα. Ορίζουμε ως *αρχιτεκτονική λέξη ή αρχιτεκτονικό αντικείμενο* κάθε κλειστό αρχιτεκτονικό τμήμα κατασκευής. Η κλειστότητα αναφέρεται στην μορφολογική και λειτουργική αυτονομία του. Ορίζουμε επίσης *αρχιτεκτονική πρόταση* κάθε *αρχιτεκτονική μονάδα* με νοηματική άρθρωση που συγκροτείται από αρχιτεκτονικές λέξεις. Σε αντίθεση με τη μοναδολογία του Leibniz⁶⁹, η μονάδα έχει σχήμα.

Αν μπορούμε να μιλήσουμε για τις αρχιτεκτονικές λέξεις και προτάσεις για μια (εμπειρικού περιεχομένου) «εμβέλεια» ορθής χρήσης⁷⁰, τότε μπορούμε να ορίσουμε μια σειρά από **σύνολα**. Μπορούμε, για παράδειγμα, να ορίσουμε διαστήματα που περιλαμβάνουν όλα τα συμβατά για μία πρόταση αντικείμενα, σαν **σύνολο δυνητικών υποκαταστάσεων** (κάποια αντικειμένων της πρότασης), αλλά και διαστήματα που περιλαμβάνουν το **σύνολο των δυνητικών λειτουργικών τους εντάξεων** για κάθε αντικείμενο ξεχωριστά σε διαφορετικές προτάσεις.

Επιπλέον, στην γλώσσα οι μονάδες-λέξεις δεν φέρουν κάποιο επιπλέον περιεχόμενο πλαισίου πέρα από τον παραδειγματικό άξονα. Καθώς όμως οι αρχιτεκτονικές λέξεις είναι φορτισμένες με νοήματα και από το πλαίσιο καταγωγής τους, τα οποία και μεταφέρονται μαζί με τις αναφορές τους στο νέο σύνολο⁷¹ που μπορεί να εντάσσονται, μπορούμε αντίστοιχα να ορίσουμε για κάθε τέτοιο αρχιτεκτονικό αντικείμενο και το **σύνολο των πιθανόν συνυποδηλώσεών τους**.

της «παθητικής καταγραφής» των εκφορών, δεν υφίστανται καν ώστε να «αντισταθούν» στην οποιαδήποτε «υπόθεση εργασίας» του γλωσσολόγου ερευνητή[...] Η δυνατότητα σύλληψης από τον γλωσσολόγο-ερευνητή αυτόνομων και διακριτών Νηπ ως συνοδευτικών των «εκφορών» των ιθαγενών είναι σήμα έναρξης της «ώριμης φάσης», της φάσης επικοινωνιακής συμμετοχής του ερευνητή στη γλωσσική κοινότητα των ιθαγενών, της απόδοσης νοηματικού «βάρους» στις εκφορές τους, κι κατ'επέκταση «δημιουργία» τιμών r μικρότερων της μονάδας. Επομένως, οι τιμές αυτές δεν είναι κάτι που απλά αποδίδεται σε κάποιο υφιστάμενο προτασιακό περιεχόμενο, οι ίδιες αυτές συνιστούν τέτοιο περιεχόμενο, αντιστοιχούν σε μια **αναδυόμενη εννοιακή υπόσταση** εξαιτίας της ερμηνευτικής δράσης του αποδέκτη-ακροατή, της δράσης που οδηγεί στην «αποκάλυψη» **δυνατοτήτων εφαρμογής** υφιστάμενου νοήματος σε πρωτογενείς ανασυγκροτήσεις εμπειρικών δεδομένων.

Κουτούγκος Α., *Περί Φιλοσοφικής Μεθόδου*, Εκδόσεις Πεδίο, 2012, σσ. 257-258

⁶⁹ Leibniz Gottfried Wilhelm, *The Principles of Philosophy known as Monadology*, Jonathan Bennett, 2015

⁷⁰ Πρβλ. αναφορά στην «εμβέλεια ορθής χρήσης»: Κουτούγκος Α., *Περί Φιλοσοφικής Μεθόδου (Εννοιολογική αλλαγή: προϋποθέσεις ποσοτικής προσέγγισης)*, Εκδόσεις Πεδίο, 2012, σ. 248

⁷¹ [...] *objects already informed by other objects* [...]

Bourriaud Nicolas, *Postproduction, Culture as Screenplay: How Art Reprograms the World*, Lukas & Sternberg, 2002, σ.13

Η **ένταξη** στο διάστημα των συμβατών αντικειμένων μιας πρότασης, για ένα αρχιτεκτονικό αντικείμενο σχετίζεται άμεσα με την *αντίσταση* στη χρήση. Η **λειτουργική συμβατότητα** στην περίπτωση αυτή είναι αρχικά ο καθοριστικός παράγοντας ένταξης.

Όλα τα παραπάνω σύνολα δεν είναι σαφώς ορισμένα, αλλά παρουσιάζονται ευμετάβλητα. Η **έκταση του κάθε διαστήματος** ορίζεται αφενός μεν από τα διαθέσιμα μέσα στο δεδομένο οικονομικό και πολιτισμικό περιβάλλον, αφετέρου δε από το προσωπικό υποσύνολο που διαθέτει ο κάθε δημιουργός (τόσο όσον αφορά τα μέσα, όσο και των συνυποδηλώσεων που έχει ενεργές.)

Τα διαστήματα αυτά θα επιχειρηθεί στη συνέχεια να χρησιμοποιηθούν ώστε να αποδοθεί μια **χωρική διάσταση στην έννοια της μετάφρασης**.

Χωρικότητα Μετάφρασης

Ο ελληνικός ορισμός για την μετάφραση, που προαναφέρθηκε, εμπεριέχει ήδη, με την λέξη **μεταφορά**, μια διάσταση χωρικής μετατόπισης, η οποία στην Λατινική γλώσσα είναι εμφανέστερη από τις ρίζες *translatio* και *transfere*, που σημαίνει μεταφέρω.

Στη γλώσσα προγραμματισμού Processing μάλιστα, η μετάφραση ως “translation” ορίζεται ως **μετακίνηση του συστήματος συντεταγμένων**⁷². Ο ορισμός αυτός **αναδεικνύει την αλλαγή των τοπικών συνθηκών** επί τις οποίες εφαρμόζονται οι ίδιοι κατά τ’ άλλα νόμοι του προγραμματισμού.

Χρησιμοποιώντας τα διαστήματα που ορίσαμε προηγουμένως, θα επιχειρήσουμε τώρα να ορίσουμε την μετάφραση σαν ένα συνδυασμό χωρικών μετατοπίσεων εντός των διαστημάτων αυτών.

Η επιλογή ενός συμβατού αρχιτεκτονικού αντικειμένου (από το διάστημα δυνητικών υποκαταστάσεων), ως υποκατάστατο για να ενταχθεί σε μια αρχιτεκτονική άρθρωση-μετάφραση, **δεδομένης της λειτουργικής του συμβατότητας** δεν προξενεί καμία αντίσταση στην χρήση αυτή. Μοιάζει η ένταξη του συνόλου των υποκατάστατων να είναι δυνατή, χωρίς να προκαλείται κάποια αντίσταση από την άρθρωση-κύκλωμα υποδοχής. Μοιάζει με την πλάνη που δεν μπορεί να προσδιοριστεί. **Μοιάζει τότε ο σχεδιασμός να μετατρέπεται σε ιδιωτική γλώσσα ή σε ιδεολογία που δεν μπορεί να διαψευστεί.**

---

⁷² “[...]But there is a more interesting way to do it: move the graph paper instead. [...] **Moving the coordinate system is called translation.**”

<http://processing.org/tutorials/transform2d/>

Η πλάνη αυτή αφορά στην ουσία την απώλεια νοήματος κατά τις αρχές του προτύπου. Οι χρήσεις των υποκατάστατων δεν μπορούν να δημιουργήσουν μονάδες με συνεκτικό νοηματικό φορτίο πρότυπης αναφοράς. Πώς θα μπορούσε η υποκατάσταση να δημιουργήσει νοηματικά συνεκτική μονάδα;

Σε κάθε τοπική κοινωνία, δεδομένου ότι οι οικονομικές συνθήκες και κυρίαρχες πολιτισμικές πρακτικές (είτε σε ατομικό, είτε σε συλλογικό επίπεδο) είναι αυτές που εξαναγκάζουν την μερική(διγλωσσία ή πολυγλωσσία) ή ολική μετάφραση ενός αρχιτεκτονικού προτύπου -παρέχοντας τα υποκατάστατα μέσα- προκύπτουν **μοναδικά** για κάθε τόπο **διαστήματα πεπερασμένων εναλλακτικών**.

Ο αρχιτέκτονας σε πρώτη φάση, ως δέκτης ενός μητροπολιτικού προτύπου, μπορεί καταρχάς να λειτουργήσει ως **ο δεύτερος κριτής** των υλοποιημένων έργων-πρότυπα. Η **απόσταση** της πραγματικής αναφοράς του υλοποιημένου προτύπου και της ιδανικής αναφοράς του παραλήπτη αρχιτέκτονα (που κατά την γνώση του όντως συνδέεται με το νόημα του προτύπου) αποτελεί ήδη μια **ερμηνευτική παρέμβαση** απέναντι στο αρχικό πρότυπο.

Σε δεύτερο χρόνο, και σε δεύτερο **τόπο**, την περιφέρεια, ο ίδιος αρχιτέκτονας ως **πολύτροπος bricoleur**, που προσπαθεί να ελιχθεί στον οικονομικό αποκλεισμό και την πολιτισμική κυρίαρχη πρακτική λειτουργεί και πάλι ως ερμηνευτής. Ως **μεταφραστής δημιουργός** ενός έργου κατά τις αρχές ενός προτύπου, είναι και πάλι σε θέση **χάρη στην διγλωσσία του** να αποστασιοποιηθεί από το έργο του και να εντοπίσει την **απόσταση** ανάμεσα στην αναφορά των πεπερασμένων εναλλακτικών και της ιδανικής αναφοράς του προτύπου.

Η επιλογή αξιολογείται ως **βέλτιστη** όταν η **απόσταση**, κατά την κρίση αυτή του αρχιτέκτονα, είναι η **μικρότερη**. Από την διαδικασία αυτής της κρίσης αναδεικνύονται δύο σημαντικοί παράγοντες. Αφενός μεν η προσωπική ταυτότητα του αρχιτέκτονα και αφετέρου η τοπικότητα. Καθένας από τους παράγοντες αυτούς έλκει την αρχιτεκτονική με αντίθετης φοράς δυνάμεις.

Στην πρώτη περίπτωση, η μεταφραστική δράση του αρχιτέκτονα εκδηλώνεται μέσα από το δικό του **κίνητρό**⁷³ να ερμηνεύσει χρησιμοποιώντας κάποιους **βαθμούς ελευθερίας**, που υποδηλώνουν την δική του επιθυμία να **συμφωνήσει** με την κάθε εναλλακτική επίλυση.

Από την άλλη, καθώς το **διάστημα πεπερασμένων εναλλακτικών** έχει ήδη εισάγει τις τοπικές οικονομικο-πολιτισμικές συνθήκες που **εξαναγκάζουν** συγκεκριμένες επιλύσεις, αναδεικνύεται ότι είναι τελικά η **τοπικότητα** εκείνη η προϋπόθεση που εξασφαλίζει την ανάπτυξη αντίστασης στη

---

⁷³ Κουτούγκος Α., *Περί Φιλοσοφικής Μεθόδου*, Εκδόσεις Πεδίο, 2012, σσ. 208-209 και 253-256

χρήση και κατ'επέκταση την δημιουργία νοήματος στην κατασκευή. Η τοπικότητα αποτελεί τον παράγοντα που αίρει την πλάνη ως έλλειψη αντίστασης στη χρήση κάθε συμβατού δομικού υποκατάστατου. Η τοπικότητα μετατοπίζει την αρχιτεκτονική δράση από την ιδεολογική αφομοίωση, ώστε να τείνει προς την επιστημονική έρευνα. Είναι η τοπικότητα εν τέλει που εξασφαλίζει την αναφορά στο πρότυπο μέσα από διαφορετικά, από τα πρότυπα, μέσα.

Οι **εξαναγκασμοί της τοπικότητας** και η αρχιτεκτονική παρέμβαση συγκροτούν έτσι ένα πρώτο χωρικό πεδίο ερμηνείας, το οποίο έρχεται να συμπληρωθεί από το υπάρχον νοηματικό φορτίο που ήδη φέρουν τα δομικά στοιχεία, εξαιτίας της χρήσης τους σε διαφορετικές συγκείμενες αρθρώσεις, τις λεγόμενες συνυποδηλώσεις. Οι συνυποδηλώσεις, σε μεγαλύτερο ίσως βαθμό από την αρχιτεκτονική ερμηνευτική παρέμβαση, θα επηρεάσουν την νοηματοδότηση του έργου από τον χρήστη, τελικό αποδέκτη του μεταφραστικού εγχειρήματος.

Η κατεύθυνση μετατοπίζεται έτσι και πάλι προς την ιδεολογική χροιά. Κατ' αντίστοιχία με τον Roland Barthes⁷⁴, που αναδεικνύει την οργανική σχέση της γλώσσας και της ιδεολογίας⁷⁵ μέσα από τις **συνδηλώσεις (connotation)** οι οποίες έχουν ιδεολογικές καταβολές, η σχεδιαστική γλώσσα με την ιδεολογία αναπτύσσει επάλληλους δεσμούς.

Την *σχεδιαστική* ιδεολογική χροιά έρχονται να τονίσουν τόσο το προσωπικό *κίνητρο* του αρχιτέκτονα, όσο και οι αναφορές των πλαισίων καταγωγής των "υποκατάστατων" (αντικειμένων και μεθόδων), ενώ ούτως ή άλλως πρωτογενώς δομείται από μια κυρίαρχη κουλτούρα.⁷⁶ Ο Barthes θεωρεί ότι η **κυρίαρχη ιδεολογία** προσπαθεί να συγκαλύψει τις αντιθέσεις (που έχουν ταξικού τύπου εκκίνηση) και να τις εξομαλύνει μέσα από μια εικόνα που αναπαριστά όμως στην ουσία την άρχουσα τάξη.⁷⁷

---

⁷⁴ Δημητρίου Σωτήρης, *Λεξικό Όρων, Τ. 1. Σημειολογικής και Δομικής Ανάλυσης της Τέχνης*, Καστανιώτης, 1978, σ.110 και Δημητρίου Σωτήρης, *Λεξικό Όρων, Τ. 2. Επικοινωνίας και Σημειωτικής Ανάλυσης*, Καστανιώτης, 1988, σσ.222-223

⁷⁵ "[...]σε κάθε σημείο, **πέραν της πρακτικής του σημασίας** (του προσημαίνοντος) υπάρχει πάντα και μια δεύτερη σημασία πίσω από αυτή, **η συνδήλωση. Καθώς η τελευταία έχει ιδεολογικές καταβολές, ο Μπάρτ αποφαινεται (αρχικά) ότι είναι αδύνατος ο απεγκλωβισμός της γλώσσας από την ιδεολογία.**"

Μπαλτάς Αριστείδης, *Σημειώσεις Μεταπτυχιακού Μαθήματος: Επιστήμες και φιλοσοφία στον 20ο αιώνα, Roland Barthes. Στην Επικράτεια των Σημείων, Σύνταξη Νιάδας Γιάννης, Διατμηματικό Μεταπτυχιακό πρόγραμμα «Σχεδιασμός-Χώρος-Πολιτισμός», Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών, Ε.Μ.Π 2012-2013*

⁷⁶ "[...]Η σχέση μεταξύ του συνδηλωτικού σημαίνοντος και το συνδηλωτικού σημαινόμενου **μπορεί να κατανοηθεί πλήρως και να ερμηνευθεί μόνον μέσα σε ευρύτερο κοινωνικό πεδίο, δομημένο σύμφωνα με ταξικά συμφέροντα και αξίες.**" Ό.π.

⁷⁷ "[...]ανάγει όλα τα κειμενικά υλικά, **όλα τα πολιτισμικά δημιουργήματα**, όλους τους σημαίνοντες σχηματισμούς, σε ένα περιγεγραμμένο σύνολο **προνομιακών σημαινομένων**. Εφόσον είναι η ιδεολογία που κινητοποιεί την σχέση μεταξύ αυτών των υλικών, των δημιουργημάτων και των σχηματισμών από τη μια, και του συνόλου των προνομιακών

Κάθε σχεδιαστική γλώσσα εξάλλου, μητροπολιτικό ή μη πρότυπο, λόγω της μη διαψευσιμότητάς της, αποτελεί ιδεολογία. Μόνο μέσω της **κατασκευαστικής υλοποίησης**, μέσω των αντιστάσεων που αυτή παρέχει, μπορεί μια σχεδιαστική ιδεολογία να αποκτήσει νοηματικό βάρος, χάριν στην κοινή αναφορά ενός πραγματικού, έστω και νοητικού, προτύπου.

Σε αυτό το πλαίσιο των ιδεολογικών και φυσικών τοπικών εξαναγκασμών, η μίξη των γλωσσών και τα συγκείμενα των σχεδιαστικών ιδεολογιών που *ακολουθούν* τις δομικές μονάδες στις νέες τους αρθρώσεις, συγκροτούν τον **χωρικό χάρτη της μετάφρασης** εντός του οποίου ο αρχιτέκτονας θα κινηθεί κάθετα και οριζόντια φιλτράροντας τις επιλογές του και καταλήγοντας στην βέλτιστη επιλογή. Ο άξονας χ κινείται εντός του διαστήματος αντικειμένων συμβατότητας, ενώ άξονες $\psi_{(\alpha)}$ κινούνται παράλληλα εντός του διαστήματος συνυποδηλώσεων για κάθε στοιχείο α του διαστήματος χ .

Στις μεταφράσεις εν γένει κάποιες λέξεις μοιάζουν όντως αναντικατάστατες, ενώ άλλες θα μπορούσαν να υποκατασταθούν από ένα ευρύτερο πεδίο συμβατών λέξεων. Οι πεπερασμένες εναλλακτικές μπορούν να έχουν και αντίστροφη πορεία και να περιορίζονται σε ένα μοναδικό στοιχείο εισαγωγής.

Στην φράση “*We must connaitre or εἶδέναι Forms if we are to ἐπίστασθαι anything*”⁷⁸, του Ryle πάνω στον Λογικό Ατομισμό, ο ομιλητής προσπαθεί να ορίσει **στην δική του γλώσσα** έναν πρότυπο ορισμό (για την γνώση εν προκειμένω). Ωστόσο με βάση τα *ανεπαρκή μέσα* που διαθέτει στην δική του γλώσσα αναγκαστικά κάποιες λέξεις ως αναντικατάστατες τις χρησιμοποιεί αυτούσιες.

Η **πολυγλωσσία** στην οποία εξαναγκάζεται ο ορισμός είναι **θεμελιακή** και μοιάζει να προκύπτει από την ίδια την ανάγκη της πρότυπης ιδεολογίας καθώς αυτή διαμορφώνεται. Αφορά δηλαδή την συγκρότηση του ίδιου του πρότυπου. Αν ο ορισμός αυτός μεταφράζονταν στην ελληνική γλώσσα οι αλλαγές, θα ήταν περιορισμένες. Το εγχείρημα θα έμοιαζε κάπως έτσι: Πρέπει να connaitre ή να εἶδέναι μορφές αν πρόκειται να ἐπίστασθαι το στιδήποτε.

Ισχυριζόμαστε ότι η πολυγλωσσία στην αρχιτεκτονική είναι αντίστοιχα θεμελιακή διαμέσου της **ιστορικότητάς** της και της **τοπικότητάς** της. Κάποια στοιχεία παραμένουν μη μεταφράσιμα⁷⁹ και πρέπει να εισαχθούν αυτούσια, ενώ άλλα μπορούν να υποκατασταθούν εύκολα από στοιχεία άλλης γλώσσας, χωρίς να απειλείται η μεταφορά του πρότυπου μηνύματος.

σημαινομένων από την άλλη, αυτή η σχέση δεν μπορεί πλέον να εκληφθεί ούτε ως ουδέτερη ούτε ως αυθαίρετη.” Silverman Kaja, *The Subject of Semiotics*, Oxford University Press, 1983, σ.30

⁷⁸ Ryle G., *Logical Atomism in Plato's Theaetetus*, Phronesis, σ.45

⁷⁹ Πρβλ. Cassin Barbara, *Untranslatables and their Translations, A Logbook*, μτφρ.Goffey Andrew, Transeuropeennes, Revue internationale de pensée critique, 2009

Πότε το μικτό σύστημα αποκτά συνοχή. Κλειστά και ανοιχτά λειτουργικά συστήματα.

Όπως περιγράψαμε στο κεφάλαιο των Νοημάτων, οι λέξεις αποκτούν το νοηματικό τους φορτίο μέσα από τις επάλληλες χρήσεις τους. Έτσι και το νόημα των αρχιτεκτονικών αντικειμένων και μονάδων συγκροτείται από την επάλληλη χρήση τους μέσα σε λειτουργικές αρχιτεκτονικές αρθρώσεις-κυκλώματα.

Η αρχικώς ιδιωτική απόπειρα του αρχιτέκτονα να μεταφράσει αποκτά την νοηματοδότησή της ως αρθρωμένο σύστημα μέσα από την επικοινωνιακή τριβή στον φυσικό χώρο της κατασκευής. Από αυτή την άποψη, η κατασκευή υπερτερεί της σχεδιαστικής περιγραφής, ως προς την έκταση της επικοινωνιακής διάστασης.

Η τυχόν υπέρβαση της παγιωμένης χρήσης μιας σχεδιαστικής έκφρασης και οι αντιστάσεις που αναπτύσσει το σχεδιαστικό σύστημα στις εξωγενείς εντάξεις, θα αποκαλυφθούν μέσα σ' αυτό το επικοινωνιακό φυσικό πλαίσιο. Το νοηματικό φορτίο χρήσης θα είναι αποτέλεσμα αυτής της διαδικασίας ελέγχου.

Η **νοηματοδότηση αφορά κυρίως την άρθρωση** και όχι τα επιμέρους τμήματα, που φέρουν πιθανόν ήδη ένα νόημα στην γλώσσα από την οποία προέρχονται. Ο τρόπος που η νοηματοδότηση της άρθρωσης μπορεί να συγκροτηθεί ενδέχεται να στηρίζεται στη **λειτουργία ενός διαλόγου**, μέσα από μία αντιπαράθεση και να στηρίζεται σε μία δομική **λειτουργία μιας ένωσης**.

Στις φωτογραφίες που ακολουθούν οι λειτουργίες αυτές αναπτύσσονται παράλληλα. Σε όλες τις περιπτώσεις, δύο γλώσσες σχεδιασμού έρχονται να δομήσουν μία ενότητα. Τα τμήματα που συμμετέχουν στην άρθρωση εξυπηρετούν καταρχάς τη λειτουργία της δομής. Παράλληλα η μορφολογική **νομιμοποίηση** της ένωσης στηρίζεται σε ένα διάλογο, μια **αντιπαράθεση δύο γλωσσών**, οι οποίες αναφέρονται σε διαφορετικές σχεδιαστικές ποιότητες. Το ακατέργαστο και η υλική του ποιότητα έρχεται να συνδεθεί με τον βιομηχανικό έλεγχο και εκλέπτυνση. Δύο γλώσσες που ο χρήστης επιλέγει να υιοθετήσει ταυτόχρονα με μια **φιλοσοφία εκλεκτισμού**.

Μίξη γλωσσών- ακατέργαστο και βιομηχανοποιημένο

Ακόμα και στην περίπτωση που επιχειρείται να ενσωματωθεί η μία γλώσσα στην άλλη, με την απώλεια των σαφών ορίων, και πάλι η συνύπαρξη διαφορετικών αναφορών είναι κυρίαρχη.

81

Ωστόσο, η συνύπαρξη γλωσσών άλλοτε γίνεται “αισθητικά” αποδεκτή, ενώ άλλοτε φορτίζεται με αρνητικό πρόσημο. Σε σημασιολογικό επίπεδο μπορεί η ένωση να είναι λειτουργική, η άρθρωση να λειτουργεί “γραμματικά” και “συντακτικά” σωστά, ωστόσο **σε πραγματολογικό επίπεδο** η σύνδεση να μην γίνεται αποδεκτή.

⁸⁰ Φωτογραφίες από <https://ampersandvintagemodern.wordpress.com/> και <http://www.pinterest.com>

⁸¹ Design της Hilla Shamia φωτογραφίες από <http://conceptrends.com>

Αν προσπαθήσουμε να ορίσουμε τους όρους που καθιστούν την διγλωσσία αποδεκτή ή μη, επανερχόμαστε στα διαστήματα διαθέσιμων υποκατάστατων εντός τοπικότητας, όπου διαπιστώνεται ότι **ο ορισμός της βέλτιστης επιλογής μοιάζει ατελής** ακόμα κι αν περιοριζόμασταν σε όρους οικονομίας.

Δύο επιπλέον παράγοντες, λοιπόν, πρέπει να προστεθούν στην δομική λειτουργικότητα της ένωσης και τους τοπικούς εξαναγκασμούς για να συμπληρώσουμε τα κριτήρια της βέλτιστης επιλογής. Αφενός μεν ο διάλογος μεταξύ των γλωσσών (δύο ή περισσότερων) και η τελική πραγματολογία της αισθητικής συγκριτικά με αυτή του προτύπου.

Η παράθεση των διαφορετικών γλωσσών ξεπερνά το άθροισμά τους. Ο διάλογος της παράθεσής τους δημιουργεί **μια τρίτη αισθητική μονάδα** αδύνατη να ελεγχθεί και να προβλεφτεί εκ των προτέρων αλλά και προσδιοριστεί με ακρίβεια εκ των υστέρων. Υπερβαίνει τις αρχές του προτύπου.

Στην αρχιτεκτονική το προϊόν δεν μπορεί να θεωρηθεί ένα σφιχτά κλειστό σύστημα μιας μηχανής. Πολύ περισσότερο στην περίπτωση της μίξης γλωσσών, η μηχανική λειτουργία έρχεται να συναντήσει την αισθητική παράθεση. Τα σαφή όρια και η διάδραση των δύο συχνά δεν μπορούν να ελεγχθούν με όρους σχεδιαστικής ιδεολογίας.

Η πολυγλωσσία στο σχεδιαστικό επίπεδο μπορεί να γίνει νοηματικά και πιθανόν αισθητικά αποδεκτή, όταν μπορεί να υπερασπιστεί ερμηνευτικά τη λειτουργία της τόσο στο σημασιολογικό όσο και στο πραγματολογικό επίπεδο. Ο εκλεκτισμός, που συχνά υποτιμήθηκε, στηρίχθηκε κυρίως στην μορφολογική⁸² μίξη διαφορετικών γλωσσών διακόσμησης. Αν ο εκλεκτισμός εισχωρήσει στη δομική ενότητα με όρους δικαιολόγησης, θα μπορούσαμε άραγε να υπερασπιστούμε την δομική του ιδεολογία ακόμα και με όρους κλασικούς; Τη συνοχή αυτή που αναζητούμε θα προσπαθήσουμε να διερευνήσουμε μέσα από τους όρους της ανοιχτότητας των συστημάτων.

Το ίδιο το πρότυπο, όπως αναφέρθηκε, δεν μπορεί να διεκδικήσει την *κλειστότητα της μηχανής*⁸³, καθώς κάθε του τμήμα εμπεριέχει πολιτισμικές αναφορές και ερμηνείες που δεν λειτουργούν μονοσήμαντα για τη δομή⁸⁴. Η μεταφρασμένη άρθρωση από την άλλη, με την αναπόφευκτη πολυγλωσσία της και παρά την δομική της κλειστότητα, αποτελεί ένα *ανοιχτό σύστημα δυναμικής διασύνδεσης και αναφορών*.

---

⁸² Jordan Furneaux Robert, *Ιστορία της Αρχιτεκτονικής*, Εκδόσεις Υποδομή, 1981

⁸³ Ellul J., *Το Τεχνικό Σύστημα*, Μετάφραση Ιωαννίδης Γ., Αλήστου Μνήμης, 2012

⁸⁴ Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η ad hoc επανάχρηση των κλασικών ελληνικών και ρωμαϊκών μορφών κατά την κλασικιστική αρχιτεκτονική.

Jencks Charles and Silver Nathan, *Adhocism*, The Case of Improvisation, The MIT Press, 2013, σ. 161

Η ανοιχτότητα του έργου, όπως παρουσιάζεται από τον Umberto Eco⁸⁵, με τις πολλαπλές ερμηνείες του έργου από το κοινό, ουσιαστικά αποδομεί την έννοια του προτύπου. Η ανοιχτότητα ωστόσο του έργου που παράγει η ερμηνευτική παρέμβαση του αρχιτέκτονα, εξακολουθεί να στοχεύει το πρότυπο, με στόχο να επικοινωνήσει ένα ισοδύναμο μήνυμά του.

Το Ανοιχτό Έργο του Eco προτείνοντας μια εξίσωση ανάμεσα στους βαθμούς ανοιχτότητας, πληροφορίας, αμφισημίας και τους βαθμούς αντιθέσεων και συμβάσεων του έργου, διαφοροποιεί το παραδοσιακό από το μοντέρνο έργο⁸⁶. Έρχεται να αρνηθεί μαζί με την αμετάβλητη ενότητα του παραδοσιακού έργου, την αυθεντικότητα του πρότυπου μηνύματος. Ο αρχιτέκτονας ως ερμηνευτής έρχεται να εκμεταλλευτεί αυτή την ανοιχτότητα του μοντέρνου έργου για να αναφερθεί εντούτοις στο πρότυπο μήνυμα και να το πλησιάζει. Η ανοιχτότητα, δηλαδή, προσφέρει κάποιους απαραίτητους βαθμούς ελευθερίας για την προσέγγισή του. Αποδομεί έτσι όχι το ίδιο το μήνυμα του, αλλά την φυσική εξιδανίκευση του προτύπου· **το καθιστά επικοινωνήσιμο**.

Θα επιχειρήσουμε, με αναλυτικό τρόπο και πάλι, να συγκροτήσουμε μια “δομή” προσέγγισης αυτής της ανοιχτότητας πάνω στη οποία στηρίζεται ο αρχιτέκτονας-ερμηνευτής, για να συγκροτεί αρθρώσεις μεταφράσεων. Η ανοιχτότητα στις μεταφραστικές απόπειρες εστιάζεται τόσο στις διασύνδεσεις των άρθρωσεων όσο και τον ίδιο τον ορισμό της αρχιτεκτονικής μονάδας. Η **έννοια της μονάδας μετάφρασης στην αρχιτεκτονική** αλλάζει μεγέθη και κλίμακες, προσαρμοζόμενη στις διαφορετικές συναρθρώσεις.

Παρά το γεγονός ότι οι εναλλακτικές των υποκατάστατων που έχει στη διάθεσή του ο αρχιτέκτονας μπορεί να είναι περιορισμένες, ο επαναπροσδιορισμός διαφορετικών δυνατών συνθέσεων⁸⁷ (με τα ίδια μέσα) παραμένει μια ανοιχτή διαδικασία, κατά την οποία η ταυτότητα των αρχιτεκτονικών δομικών στοιχείων μπορεί να μεταβάλλεται δυναμικά, ανάλογα με τις συνθέσεις που συγκροτούνται.

---

⁸⁵ Eco Umberto, *The Open Work*, κεφ. Openess, Information, Communication, μτφρ. Cancogni Anna, Harvard University Press, 1989, σσ. xii, ix, 44-53

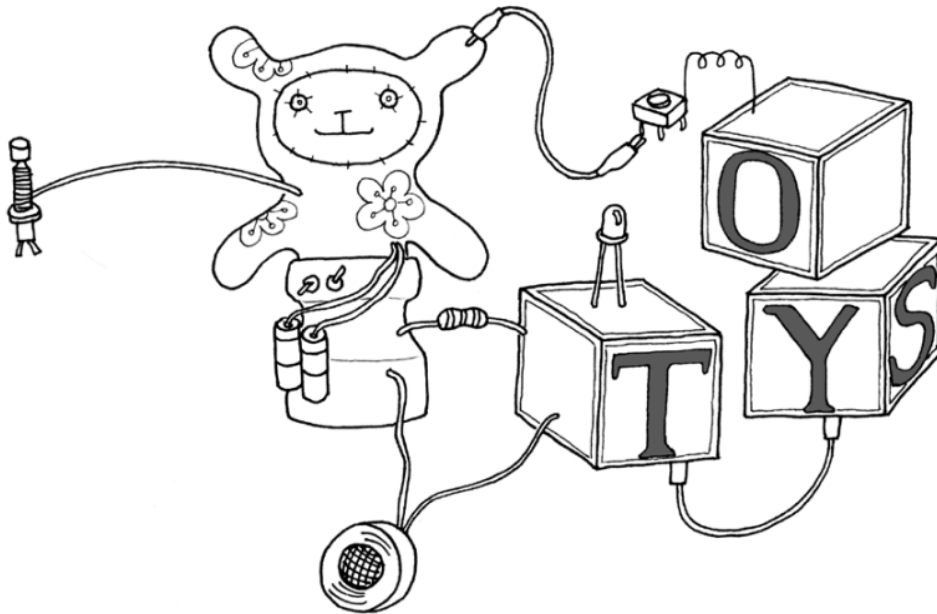
⁸⁶ Να σημειώσουμε επίσης, ότι η ανοιχτότητα του μοντέρνου έργου έρχεται να ενισχυθεί από τον τρόπο που λειτουργεί το μοντέρνο αντικείμενο εντός του κυρίαρχου οικονομικού συστήματος, όπου η προσαρμοστικότητα των αντικειμένων να ενταχθούν σε παραγωγικά κυκλώματα αποτελεί την ισχύ του.

Πρβλ. Baudrillard J., *The System of Objects*, μτφρ. Benedict J., Verso, 2005

⁸⁷ “[...] the ability to **rearrange** fragments continually in new and different patterns or configurations[...]

Deleuze Gilles, Guattari Felix, *Anti-Oedipus, Capitalism and Schizophrenia*, University of Minnesota Press, Minneapolis, 1983, σ.7

Το **αντικείμενο** μπορεί να λειτουργήσει σαν **ρήμα-ενέργημα**, ανάλογα με την ιδιότητα με την οποία συμμετέχει στο κάθε νέο αρθρωνόμενο *κύκλωμα*. Η δυνατότητα του κάθε αντικειμένου να τείνει κατά περίπτωση προς την πλευρά ενός ονόματος ή ενός ενεργήματος ενισχύει τον ισχυρισμό ότι η *κυρίαρχη ιδιότητα*, χάριν στην οποία εντάσσεται στο κύκλωμα, είναι αυτή που ορίζει την ταυτότητα του αντικειμένου. Βάση αυτού του συλλογισμού εκτείνουμε καταχρηστικά τον ορισμό του αντικειμένου, ώστε να πούμε ότι **αντικείμενο είναι η ιδιότητα**.

88

Άρθρωση-κύκλωμα ανοιχτό σε περαιτέρω εντάξεις και αντικαταστάσεις

Σε αυτή την δυναμική ελαστικότητα της μονάδας έρχεται να προστεθεί η **δυναμικότητα στη δομή**. Αντίστοιχα με την γλώσσα προτύπων (pattern language) του Alexander⁸⁹ η δομή της άρθρωσης έρχεται να συνδέσει κομμάτια κάτω από μια ενιαία *ιδέα* και διαθέτει την απαιτούμενη γενικότητα και ιεραρχία, ωστόσο εμφανίζεται δυναμικότερη του κριώματος (scaffolding)⁹⁰ που διατρήχει μια επίσημη δομή (ακόμα κι αν αυτή είναι παραμετρική).

Καθώς μπορούν να αλλάξουν δυναμικά την ταυτότητά τους και να κινηθούν σε δύο ή περισσότερες γλώσσες, τα αντικείμενα δεν έρχονται να ενταχθούν, έστω και με ευελιξία, σε προδιαγεγραμμένο κυρίαρχο πλέγμα (κάτι που υποστηρίζουν οι Rowe και Koetter στο Collage City) . **Αντίθετα τα ίδια τα αντικείμενα υλοποιούν επί τόπου το πλέγμα ορίζοντας κάθε φορά μια δυναμική σύνταξη.**

⁸⁸ Σχεδιάγραμμα από το βιβλίο του Banzi Massimo, *Getting Started with Arduino*, Make: projects, 2011, σελ.15

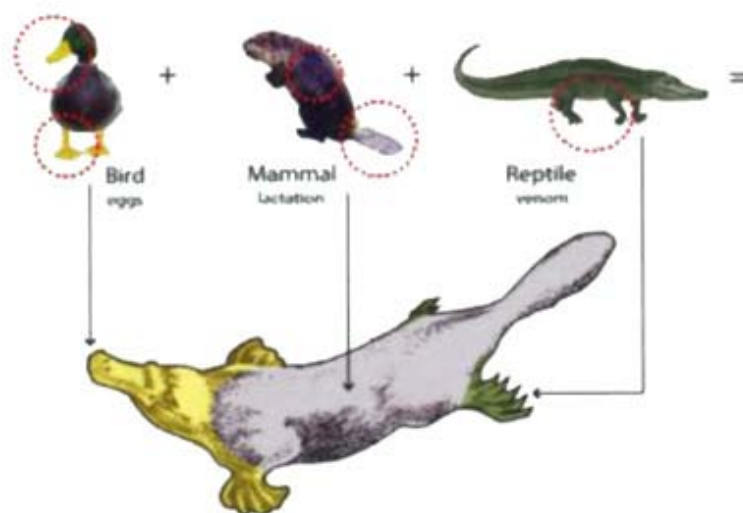
⁸⁹ Alexander Christopher, *Notes on the Synthesis of Form*, Harvard University Press, 1973, σσ. 1,39

⁹⁰ Rowe Colin & Koetter Fred, *Collage City* από το *Architecture Theory since 1968*, επιμέλεια Hays Michael K., The MIT Press, 2000, σ.89

Οι αρθρώσεις μπορούν να παραμείνουν ως κυκλώματα ανοιχτά σε περαιτέρω εντάξεις και αντικαταστάσεις. Είναι η εποπτική ερμηνευτική παρέμβαση του αρχιτέκτονα που έρχεται να τα οριοθετήσει και να τα νοηματοδοτήσει στο επικοινωνιακό πεδίο, αποδίδοντάς τους την απαραίτητη νοηματική συνοχή.

«Πρότυπος» εκλεκτικισμός

Επανερχόμενοι στην μονάδα που υπερβαίνει το άθροισμα των μερών, θα επιχειρήσουμε να διερευνήσουμε την δυνατότητα της πολυγλωσσίας να υπερβεί τις αναφορές των γλωσσών, ως ελάσσονες, και να κάνει κυρίαρχη την αναφορά του συνόλου στο πρότυπο. Αυτή τη φορά εξετάζουμε ένα παράδειγμα από τη φύση, υπό τη λογική της χρησιμότητας του *adhocism*⁹¹. Το παράδειγμα της μίξης διαφορετικών λογικών στη φύση είναι το ζώο πλατύποδας. Συνδυάζει την ουρά κάστορα, τα πόδια ενυδρίδας και ράμφος πάπιας. Εμπεριέχει μια σειρά από αντιφατικά χαρακτηριστικά, όπως το ότι αν και είναι θηλαστικό, φέρνει τα μικρά του μέσα από αυγά, τα πίσω πόδια του (στον αρσενικό πλατύποδα) περιέχουν δηλητήριο, ή ότι **το λαστιχένιο ράμφος του δεν χρησιμεύει για την λήψη και μάσηση της τροφής, αλλά για τον εντοπισμό της**, με χρήση υποδοχέων ηλεκτρικών πεδίων. Οι επιστήμονες αρχικά νόμιζαν ότι πρόκειται για κάποια απάτη ενός ταριχευτή και αναζητούσαν κάποια σημάδια ραφών.

Η **απουσία ραφών** στο αρχιτεκτονικό μεταφρασμένο κτίριο μοιάζει να αποτελεί το ζητούμενο, καθώς η δομή θα ολοκληρωνόταν οντολογικά. Όπως η απουσία ραφών κατατάσσει τον πλατύποδα

⁹¹ Jencks Charles and Silver Nathan, *Adhocism, The Case of Improvisation*, The MIT Press, 2013, σ. xviii

στην κατηγορία των θηλαστικών, έτσι και το μεταφρασμένο κτίριο θα μπορεί να ανήκει στην κατηγορία του προτύπου (είτε το πρότυπο αναφέρεται σε μια ενιαία σχεδιαστική λογική, είτε το ίδιο υιοθετεί την πολυγλωσσία).

Ο εκλεκτικισμός, ως επιλεκτική χρήση των αναγκαίων γλωσσικών μονάδων, μετατρέπεται έτσι σε ένα **οργανικό είδος** που επιτρέπει την εξέλιξη⁹². Όπως στη φύση, έτσι και στο πεδίο της αρχιτεκτονικής, το bricolage με την χροιά του μαστορέματος (tinkering), με τον συνδυασμό μελετημένης αναγκαιότητας αλλά και δυναμικής τυχαιότητας, επιτρέπει ένα μορφολογικό πειραματισμό πάνω στις δομές τις εκάστοτε πρωτοπορίας. Η πολύγλωσση οργανική μορφή που παράγεται παραμένει εντός της κατηγορίας του προτύπου, αλλά αξιολογείται υπό τους όρους της τοπικότητας που την παράγει.

Ισχυριζόμαστε ότι το ιδανικό πεδίο πειραματισμού και ερευνητικής εξέλιξης της πρωτοπορίας αποτελεί η περιφέρεια με την αλληπάλληλη μεταφραστική της παραγωγή.

Συγκρότηση μιας άλλης αισθητικής

Κατά το **άλεκτο** της ηθικής και η **αισθητική διάσταση** είναι αδύνατο να οριστεί και ελεγχθεί με όρους απόλυτης δικαιολόγησης. Το ότι υπάρχει διαφορά στην αισθητική μας κρίση είναι κάτι **που το βλέπουμε**⁹³, ωστόσο δεν μπορούμε να προσδιορίσουμε τα αίτια αυτής της αντιληπτής διαφοροποίησης. Ενώ παραμένει υπαρκτή η ταύτιση ή μη ταύτιση με την πρότυπη συμπεριφορά, παραμένει μη προσδιορίσιμη, ως προς την εσωτερική της δομή, αυτή η άμεση αποδοχή ή απαγόρευση αντίστοιχα. Η αισθητική κρίση σε κάθε περίπτωση, δεν μπορεί να παρέχει την απαραίτητη εκείνη αντίσταση που θα οδηγήσει στη νοηματοδότησή της, ως **προσδιορισμός όρων κρίσης**.

Η αισθητική συγκρότηση που συντελείται μπορεί να αξιολογηθεί μόνο ως μια **αναλυτική σύγκριση** ανάμεσα στους όρους της σχεδίασης- υλοποίησης ενός έργου και τις αρχές της πρότυπης

---

⁹² Έναντι της παλιάς μηχανο-κοσμολογικής αντίληψης γίνεται λόγος για «[...] απροσδιοριστίες, σχετικότητες, **συνδυασμούς μηχανικής** και γενετικής νοημοσύνης ή **συνδυασμούς αναγκαιότητας και τύχης**, και ευκαιριακούς μετασχηματισμούς μορφών που είτε αποδεικνύονται ανεπιτυχείς και εξαφανίζονται είτε πετυχαίνουν και διατηρούνται. [...] **οι βιολόγοι των ημερών μας [...] κάνουν λόγο για ένα συνεχές και επιδέξιο bricolage (μαστορέμα).** [...]».

Μαρτινίδης Πέτρος, *Οι Λέξεις στην Αρχιτεκτονική και την Επιστημονική Σκέψη*, Σμίλη, 1990, σσ. 70-71

⁹³ Κουτούγκος Α., *Περί Φιλοσοφικής Μεθόδου(Λόγος περί ηθικής και αισθητικής ποιότητας)*, Εκδόσεις Πεδίο, 2012, σσ.226-243

ιδεολογίας που ακολουθήθηκε. Η **συνέπεια** ως προς αυτή την ιδεολογία είναι το κριτήριο αξιολόγησης.

Η αισθητική που συγκροτείται υπό τους όρους μιας πολύγλωσσης μετάφρασης, εντούτοις, υπερβαίνει αυτή την σύγκριση καθώς διαμορφώνεται μια νέα τάξης αισθητική μονάδα. Η αναλυτικοποίηση των όρων παραμένει ως εργαλείο σύγκρισης, όμως ο νέος όρος που προστίθεται είναι η **νοηματοδότηση μέσα από την επικοινωνία**.

Η νοηματοδότηση αφορά τις ευέλικτες **αναδυόμενες** αισθητικές μονάδες, των οποίων η επικοινωνία θα ορίσει και την **απόσταση** από την αναφορά του προτύπου. Η απόσταση αυτή δεν μπορεί παρά να προσδιοριστεί με μη μετρικούς όρους. Προσδιορίζεται αντ'αυτού, με όρους επικοινωνίας, εντός δεδομένου τοπικού πλαισίου. Ο βαθμός αντίστασης στη χρήση αποτελεί τη μόνη μετρική διάσταση, που ορίζεται όμως και πάλι ως παρατήρηση και καταγραφή και δεν αναλύεται περαιτέρω σε άλλους όρους δικαιολόγησης. **Επί της ουσίας, συγκροτείται μια άλλη αισθητική που αξιολογεί το έργο με όρους επικοινωνίας ως προς το πρότυπο και όχι με όρους ιδεολογίας προτύπου.**

Η αισθητική αυτή μετακινείται σε ένα τοπολογικό επίπεδο ορισμού. Αντίστροφα από την προσέγγιση του **Pierre Soury** που θέτει την διάσταση του **bricolage**⁹⁴ **στο τοπολογικό αντικείμενο**, (ως δυνατότητες bricolage)⁹⁵, ισχυριζόμαστε ότι το αντικείμενο- προϊόν του bricolage αποκτά τοπολογικής φύσης ιδιότητες με την δυνατότητα ελιγμού, ως πτυχώσεις εντός τοπολογικού πεδίου⁹⁶. Η τοπολογική αυτή διάσταση της μορφολογίας του αντικειμένου θα μπορούσε να αποτελέσει πεδίο περαιτέρω έρευνας, πέραν του πλαισίου της παρούσης.

---

⁹⁴ “[...] **Topological objects seem to me to be a bricolage, as possibilities of bricolage.** In particular, drawing topological objects, that’s a bricolage.[...]”

Soury Pierre, *Topological Objects and the Current State of Mathematics*, μτφρ. Singh Baba, S: Journal of the Jan Van Eyck Circle for Lacanian Ideology Critique, τ. 5, 2012, σ. 90

⁹⁵ Στην περίπτωση του Soury η διαφοροποίηση του τοπολογικού αντικειμένου με τον απειροστό διαμερισμό της συνδυαστικής και γενικής τοπολογίας αναδεικνύει την ανάγκη της επικοινωνίας ανάμεσα στη μερική διάταξη (partial configuration) και την τοπολογική απειρία (topological infinity). **Αντιπαραθέτοντας το μερικό τμήμα, το μερικό σχέδιο του πεδίου κατασκευής και το ολοκληρωμένο σύστημα ενός ιδεατού, αναδεικνύεται η ανάγκη συνύπαρξης στα τοπολογικά σχέδια διαφορετικών χαρακτηριστικών.**

Soury Pierre, *Topological Objects and the Current State of Mathematics*, μτφρ. Singh Baba, S: Journal of the Jan Van Eyck Circle for Lacanian Ideology Critique, τ. 5, 2012, σσ. 90-94

⁹⁶ Thom René, *Μαθηματικά Πρότυπα Μορφογένεσης*, μτφρ. Πνευματικός Σπύρος, Δεληβογιάτζης Σωκράτης, Έκδοση Πνευματικού, 1985, Σημείωμα μεταφραστών

Κεφάλαιο 6 Παραδείγματα

Οικονομική και μη Οικονομική ανάγκη

Ο Νομάς του Άρη (The Mars Rover Curiosity)⁹⁷

Ο συγκεκριμένος σχεδιασμός “Mars Rover”, από το εργαστήριο JPL της NASA, εξυπηρετεί **ένα συγκεκριμένο σκοπό**⁹⁸, την εξερεύνηση της γεωλογίας του Άρη. Αποτελεί ένα μείγμα από **προϋπάρχοντα συστήματα** τροποποιημένα για ένα καινούριο σκοπό, με επιπλέον νέα **προσαρτήματα (πρβλ. αναμονές- attachments)**. Ένα κινητό χημικό εργαστήριο συνδέεται με κάμερες, εργαλεία ελέγχου και δοκιμής, ένα όπλο λέιζερ και χημικούς ανιχνευτές.

Η περίπτωση αυτή αποτελεί μια αναγκαία χρήση της λογικής adhocism που σε καμία περίπτωση δεν σχετίζεται με την οικονομική αναγκαιότητα⁹⁹. Αντιθέτως τα 2.5 δισεκατομμύρια δολάρια που επενδύθηκαν σε αυτό το *tinkering project* αποδεικνύουν την **σημαντικότητα του συγκεκριμένου**

---

⁹⁷ Φωτογραφία NASA/JPL-Caltech, τροποποιημένη από τον Charles Jencks

⁹⁸ Jencks Charles and Silver Nathan, *Adhocism, The Case of Improvisation*, The MIT Press, 2013, σ.vii

⁹⁹ Η λογική αυτή έχει εφαρμοστεί σε μια σειρά πεδίων της σύγχρονης οικονομίας, όπως για παράδειγμα στη διοίκηση οργανισμών, όπου ο όρος adhocracy υποδηλώνει ότι η ευέλικτη και προσαρμόσιμη διάρθρωση είναι αποτελεσματικότερη έναντι μιας επίσημης δομής.

Waterman Robert H. Jr., *Adhocracy*, W. W. Norton & Company, 1993

στόχου. Η πολυγλωσσία του μηχανήματος αποτελεί επιλογή, που ανταποκρίνεται σε επιθυμητές απαιτήσεις του οχήματος εξερεύνησης.

Στη συνέχεια όμως, τα παραδείγματα σχεδιασμού θα έχουν εκτός από μια λειτουργική στόχευση και συνάφεια με την οικονομική διαστρωμάτωση της παραγωγής. Αφορούν τα μέσα κατασκευής και την κατασκευαστική υλοποίηση.

Η μετάφραση που σχετίζεται με τα μέσα κατασκευής

Στην σύγχρονη open source κουλτούρα καταγράφεται μια απειρία μεταφράσεων παραγωγικών μέσων σε πολλούς διαφορετικούς τομείς. Η κατεύθυνση προς εναλλακτικούς τρόπους κατασκευής μηχανημάτων, καθώς η υψηλή τους τιμή αποκλείει πολλούς “παραγωγούς” από την απόκτησή τους, στηρίζεται από την διαδικτυακή δυνατότητα αναζήτησης “*how to make your own (x)*”, κατά την φιλοσοφία DIY (do it yourself).

Τα παραδείγματα ποικίλουν, από απλούστερα μέχρι πολυπλοκότερα μηχανήματα, από την κατασκευή ενός τόννου μέχρι υποκατάστατα πανάκριβων μηχανημάτων, όπως το ψηφιακό scanner για κινηματογραφικά φιλμ. Χαρακτηριστική είναι η διαφορά κόστους στο τελευταίο παράδειγμα, όπου ενώ η τιμή ενός ψηφιακού scanner ανέρχεται στα \$175.000, το kinograph open-source project υπολογίζει την εναλλακτική μετάφραση στα \$1200¹⁰⁰. Αντίστοιχα η τιμή ενός τόννου¹⁰¹ μπορεί να περιοριστεί στα \$46, ίσως φτηνότερη από τη σμίλη για να δουλέψεις σ’ αυτόν.

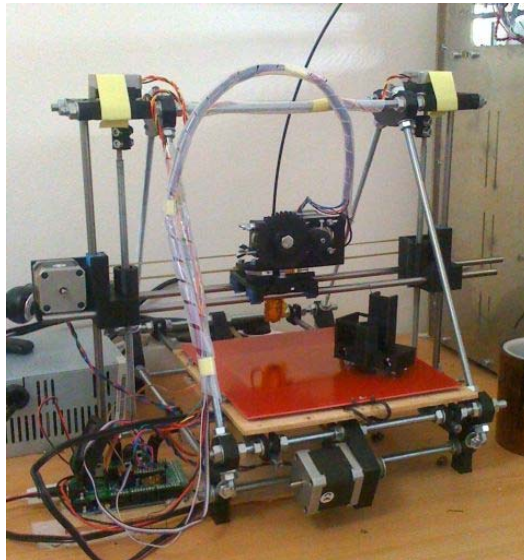

Οι απόπειρες ποικίλουν και το ερώτημα επανέρχεται για τα ποια είναι τα κριτήρια εκείνα που κάνουν μια μετάφραση επιτυχέστερη των υπολοίπων.

¹⁰⁰ <http://kinograph.cc/>

¹⁰¹ Πρβλ. Grizzly Drill-Powered Hobby Lathe

Αντίστοιχα στο πεδίο της Αρχιτεκτονικής, ενώ η πρόσβαση στα σχεδιαστικά μέσα της σύγχρονης παραμετρικής πρωτοπορίας διευκολύνεται από τα σχεδιαστικά προγράμματα (συνήθως ανοιχτού λογισμικού – open source software), τα μηχανήματα υλοποίησης, κυρίως μικρής κλίμακας, όπως 3d printers, cnc routers, έχουν ένα σημαντικό κόστος για τον σχεδιαστή-κατασκευαστή. Αποτελεί κυρίαρχη τάση η μέσω διαδικτύου πρόσβαση στην γνώση (open source hardware) για ιδιοκατασκευές σαν *μεταφράσεις κατασκευαστικών μέσων*.

RepRap **Building your Own 3D Printer**¹⁰²

Συγκρίνοντας το δομικό αποτέλεσμα των μεταφρασμένων μηχανημάτων, βλέπουμε μια **θεμελιακή ρίξη** όσον αφορά την **ανοιχτότητα** του αντικειμένου. Το κλειστό δομικό σύστημα του βιομηχανικού προϊόντος- μηχανήμα έρχεται να αποκτήσει μια σημασιολογική ανοιχτότητα, ως μια δυνητικά αενάως διαφορετική συνάρθρωση αντικειμένων, που προέρχονται από διαφορετικά συγκείμενα, της ίδιας ή διαφορετικών γλωσσών.

¹⁰² <https://reprapbook.appspot.com/>

Η μετάφραση που σχετίζεται με την κατασκευαστική υλοποίηση

Ένα παράδειγμα πειραματισμού σε μητροπολιτικό πλαίσιο, είναι ο σχεδιασμός και η κατασκευή ενός μικρού κλίμακας έργου, ενός μικρού pavilion στον χώρο του Ομοσπονδιακού Πολυτεχνείου ETH στην Ζυρίχη. Για την κατασκευή αυτή συνεργάστηκαν η Architectural Association School of Architecture του Λονδίνου και το ETH Zurich τον Ιούνιο του 2011¹⁰³.

Συχνά, η κυρίαρχη λογική στις ερευνητικές απόπειρες στις μητροπόλεις οδηγεί τον σχεδιασμό και την κατασκευή μικρών περιπτέρων-στεγαστρών (pavilion), σαν μικρές υλοποιήσεις ερευνητικών προθέσεων, που θα μπορούσαν στη συνέχεια να αναθούν και σε μικρότερη και σε μεγαλύτερη κλίμακα.

Η σχεδιαστική λογική που συνήθως ακολουθείται την τελευταία πενταετία είναι κατά κύριο λόγο αυτή των cells και aggregations. Ωστόσο, το τμήμα Emergent Technologies της Architectural Association School of Architecture, επιχείρησε να κάνει ένα βήμα πιο πέρα στη θεώρηση της μονάδας (cells), σαν ένα ενιαίο κομμάτι. Επέλεξε έτσι, μετά από φοιτητικό διαγωνισμό στο Λονδίνο, να πραγματοποιήσει την κατασκευή ενός pavilion στον πανεπιστημιακό χώρο του ETH στη Ζυρίχη του οποίου η σχεδιαστική λύση θα μπορούσε να “προκαλέσει” στατικά και κατασκευαστικά.

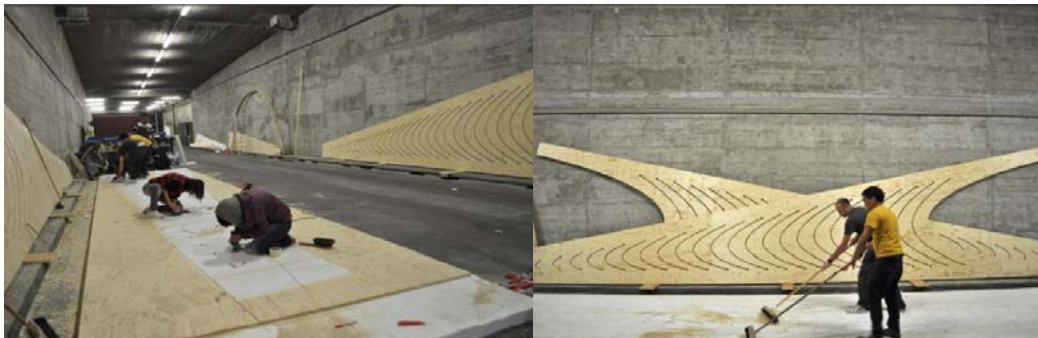
Ενιαία, μεγάλα “φύλλα” ξύλου έπρεπε να χαραχθούν σε ελλειπτικές ραβδώσεις-κοψίματα και ταυτόχρονα να λυγίσουν σε **αυτοφερόμενα τόξα**. Η τεχνογνωσία του ETH (μητρόπολης) θεωρήθηκε ότι θα μπορούσε να ανταποκριθεί σ αυτή την απαίτηση-πρόκληση. Οι χαράξεις πλέον θα αποτελούσαν την αναπαραστατική αναφορά στο κύτταρο, πραγματοποιώντας όμως μια προθύστερη διαδικασία.

¹⁰³ <http://www.archdaily.com/221650/pavilion-emtech-aa-eth/>

Ενώ η αρχική ιδέα ήταν ένα ενιαίο αντικείμενο, η ανάγκη φυσικής υλοποίησης άρχισε τη συμβιβαστική κατάτμηση της μονάδας σε επιμέρους στοιχεία, αλλά και τη χρήση δευτέρου υλικού (υποστηρικτικά συρματόσχοινα). Ήδη λοιπόν στο πεδίο της μητρόπολης αρχίζουν οι αλληπάληλες μεταφράσεις της αναπαράστασης της πρωτοπορίας.

Επίσης υπήρξε συμβιβασμός και αναγκαστική μετάφραση ως προς τα παραγωγικά μέσα- cutters των ραβδώσεων. Το όλο εγχείρημα του EMTECH/ ETH Pavilion στηρίχτηκε στο σκεπτικό της υλοποίησης στον χώρο του ΕΤΗ, χάρη στο CNC Router που διαθέτει το εργαστήριό του ικανό να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις των φύλλων ξύλου διαστάσεων 11 x 2.5m και πάχους 18mm.

Παρολαυτά στην επι τόπου αξιολόγηση της παραγωγικής διαδικασίας, αποφασίστηκε η κοπή των ραβδώσεων να γίνει χειρονακτικά, ώστε να υπάρξει έλεγχος της αστοχίας του υλικού και να επισπευθεί ο χρόνος υλοποίησης.

Σε επίπεδο πειράματος θα μπορούσε να προκαλέσουμε τα μεταφραστικά όρια, διερευνώντας μια σειρά περαιτέρω μεταφράσεων ακόμα και προφανώς ανεπιτυχών. Στόχος είναι η τελική σύγκριση μεταξύ των επιτυχών και λιγότερο επιτυχών μεταφράσεων.

Η πρόθεση “ποσοτικοποίησης της χωρικής μετάφρασης” θα γίνει μέσω της “ποσοτικοποίησης της εξωτερικής αναφοράς” σε δεδομένο πολιτισμικό πλαίσιο. Προτείνεται η δημιουργία πινάκων καταγραφής του αριθμού των εναλλακτικών αντικειμένων, που θα μπορούσαν να αντικαταστήσουν μέρη της αρχικής ενότητας του προτύπου και να του επιτρέπουν να συνεχίσει να λειτουργεί.

Τάξη Μονάδας Av.I	Μεταφράσεις	Πρωτογενής Εξωτερική Αναφορά	Δευτερογενείς Εξωτερ.Αναφορές	Κόστος	Βαθμός προτύπου ως προς λυγισμό
1	Ξύλινοι δοκοί	Καμπύλος Ξύλινος σκελετός.	Ναυπηγική		
	Μεταλλικοί δοκοί	Μεταλλικός σκελετός			
2	Κοπή επιμέρους ξύλινων πετάλλων. Βίδωμα σε σκελετό.	Φύλλα κάλυψης	Πέταλα Λέπια ψαριού		
	Μεταλλικά φύλλα	Φύλλα κάλυψης			
	Αχυρένια φύλλα	Αχυρένια στέγη	Αφρική,Αγγλική εταιρχία, Ολλανδία, ελληνικό ποιμνιοστάσιο		0%
3	Ίδια συρματόσχοινα				100%
	Ακαμψία με μεταλλικές δοκίδες	Μεταλλικός σκελετός			
	Ακαμψία με ξύλινες δοκίδες	Ξύλινος σκελετός			

Δείγμα πίνακα

Πρόθεση αποτελεί ο προσδιορισμός του **διαστήματος δυνατής μετάφρασης** του πρότυπου αντικειμένου -το πλήθος δηλαδή των δυνατών μεταφράσεων στις οποίες μπορεί να διατηρείται η κυρίαρχη σημαίνουσα μορφή του- ώστε να μπορεί να ελεγχθεί η σύγκριση των εναλλακτικών.

Η διαδικασία αυτή έτσι θα ορίζει και τις δυνατικές ανοιχτές διαστάσεις του αντικειμένου σαν την ανοιχτή “μπαταρία” του grasshopper. Η καταγραφή του κάθε εναλλακτικού τμήματος θα συνοδεύεται από το αντίστοιχο οικονομικό του κόστος.

Η βασική υπόθεση εργασίας ότι η αρχιτεκτονική παραγωγή είναι θεμελιωδώς γλώσσα μετάφρασης αναδεικνύεται και από την χρήση αντίστοιχων πινάκων. Εφαρμόζοντας την καταγραφή στοιχείων στους πίνακες και για την περίπτωση παραγωγής εντός μητρόπολης, αποκαλύπτεται η αυτόματη ενεργοποίηση μεταφραστικής δραστηριότητας κατά την υλοποίηση ενός έργου αρχιτεκτονικής.

Μετάφραση Μητρόπολης

	Μορφή	Μονάδες	Μεταφράσεις μηχανημάτων	Εξ. Αναφορά	Κόστος	Βαθμός προτύπου
Πρότυπο		1	Cnc router	Μητρόπολη		100%
Μετάφραση		4	Χειροκίνητη κοπή	Περιφέρεια		<100%

Όσον αφορά την εφαρμογή των διαστημάτων που ορίστηκαν στο κεφάλαιο της μεθοδολογίας, μπορούμε να τα εφαρμόσουμε ενδεικτικά ως εξής:

Το διάστημα δυνητικών υποκαταστάσεων για τα μηχανήματα υλοποίησης θα έμοιαζε με ένα σύνολο $\Delta\mu = \{\text{χειροκίνητη κοπή με κοπίδι, χειροκίνητη κοπή με χειροκίνητο πριόνι, χειροκίνητη κοπή με ηλεκτρικό πριόνι}\}$.

Το διάστημα με τον δυνητικό αριθμό ξύλινων τμημάτων θα ήταν ένα σύνολο $\Delta\tau = \{1 \text{ ξ.τ., } 2 \text{ ξ.τ., } 3 \text{ ξ.τ., } 4 \text{ ξ.τ.}\}$ και η ένωση των τμημάτων ένα σύνολο $\Delta\epsilon = \{\text{συρματόσχοινα, ξύλινοι τριγωνισμοί}\}$.

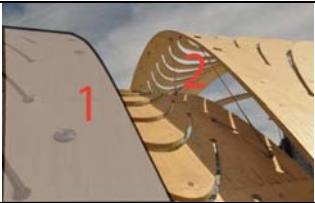
Ο αρχιτέκτονας για να δείξει την αλλαγή καμπυλότητας του προτύπου **θα επιλέξει** κατά τη μετάφραση τα 3 ενιαία φύλλα ξύλου, ενώ για να διατηρήσει την καθαρότητά τους (από άλλα ξύλινα τμήματα) θα τα συνδέσει με συρματόσχοινα για να επιτύχει την απαραίτητη ακαμψία.

Το δεδομένο πολιτισμικό-παραγωγικό πλαίσιο της Ελβετίας με τις μεγάλες αποθήκες ξυλείας θα οδηγούσε ευκολότερα την επιλογή του ξύλου από το σύνολο κατασκευαστικής παράδοσης τύπου $\Delta\kappa = \{\text{ξύλο, μπετόν, μέταλλο}\}$

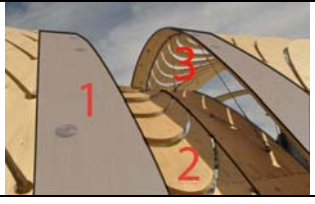
Η χωρική μετάφραση ήδη κατά την *πρότυπη υλοποίηση* θα ήταν μια *κίνηση* ανάμεσα στα προηγούμενα διαστήματα, με τελική ένωση των στοιχείων σε ένα σύνολο “βέλτιστης” μετάφρασης $M(\beta) = \{\Delta\mu(3), \Delta\tau(3), \Delta\epsilon(1), \Delta\kappa(1)\}$

Η σύγκριση της μεταφραστικής διαδικασίας ήδη εντός μητροπολιτικού πλαισίου με μια πιθανή περαιτέρω μετάφραση του προτύπου σε μια περιφέρεια, που στερείται βασικών μέσων παραγωγής, αναδεικνύει την διεύρυνση των συνόλων με τα υποκατάστατα στοιχεία. Στην περιφέρεια τα στοιχεία των δυνητικών διαστημάτων και οι εξωτερικές αναφορές τους πολλαπλασιάζονται, αποδίδοντας στη σύνθεση απρόβλεπτες αντι-παραθέσεις και αισθητικές συγκροτήσεις.

Μητρόπολη

Τάξη Μονάδας			Μεταφράσεις	Πρωτογενής Εξ. Αναφορά	Δευτερογενής Εξ. Αναφορά	Κόστος	Βαθμός προτύπου
	1	Ξύλινο ενιαίο φύλλο	Παραγωγή ξυλείας μεγάλων διαστάσεων	Τόπος με ξύλινη παραγωγή			
	2	Συρματόσχοινα	Εντατήρες, Στηρίγματα, Κιγκλιδώματα	Εφήμερες κατασκευές, Ναυτιλιακά είδη	1.10 €/κ	0%	

Περιφέρεια

Τάξη Μονάδας			Μεταφράσεις	Πρωτογενής Εξ. Αναφορά	Δευτερογενής Εξ. Αναφορά	Κόστος	Βαθμός προτύπου
	1	Ξύλινοι δοκοί	Καμπύλος ξύλινος σκελετός	Ναυπηγική, Βιόμορφη άρθρωση			
		Μεταλλικός Σκελετός	Καμπύλος μεταλλικός σκελετός	Παραμετρικός σχεδιασμός			
	2	Ξύλινα τμήματα	Στοιχεία πλήρωσης	Πέταλα, Βιόμορφη άρθρωση			
		Μεταλλικά τμήματα	Στοιχεία πλήρωσης	Πέταλα, Λέπια			
3	Συρματόσχοινα	Εντατήρες, Στηρίγματα, Κιγκλιδώματα	Εφήμερες κατασκευές, Ναυτιλιακά είδη	1.10 €/κ	0%		

Η μετάφραση ενός αυτόματου μύλου καφέ στον βιομηχανικό σχεδιασμό

Model	Electric Coffee Grinder
Driving	1/3HP
Net Weight	14KG
L*W*H(cm)	32*20*52

Model	Tele Coffee Grinder
Driving	9V
Net Weight	4K
L*W*H(cm)	45*20*56

Στην περίπτωση του βιομηχανικού προϊόντος, η περιφέρεια προμηθεύεται έτοιμο το κάθε είδος. Αν ωστόσο επιχειρήσουμε ένα **πείραμα** μετάφρασης ενός προϊόντος βιομηχανικού σχεδιασμού, εστιάζοντας στη **διαδικασία** παραγωγής-κατασκευής, μπορούμε να αναζητήσουμε τα ακραία δυνατά όρια μιας μετάφρασης και τον ταυτοτήτων που αυτή αναδεικνύει. Το πείραμα θα θεωρήσει σαν **πηγή μοναδικών υποκατάστατων** τα τυχαίως διαθέσιμα αντικείμενα που μπορεί να βρίσκονται στο ιδιωτικό εργαστήριο ενός “σχεδιαστή-μάστορα”.

Στην επιχειρούμενη ιδιωτική μετάφραση, η άρθρωση- το κύκλωμα συγκροτείται πάνω σε έναν ξύλινο σκελετό για χειροκίνητη κοπή ρολών χαρτιού. Το ακουστικό τηλεφώνου καθιστά μια “ελεύθερη” μετάφραση του **διακόπτη** on/off - ενεργοποίησης του ηλεκτρικού κυκλώματος της συσκευής¹⁰⁴. (<http://vimeo.com/84509346>).

¹⁰⁴ Στη συγκεκριμένη περίπτωση, μέσω προγραμματισμού με το λογισμικό Arduino και με την χρήση ενός φωτοευαίσθητου σένσορα και ενός σερβομηχανισμού, ενεργοποιείται το κύκλωμα του τηλεκατευθυνόμενου αμαξιού κάθε φορά που κάποιος σηκώνει το ακουστικό του τηλεφώνου.

tele coffee grinder

maura lazari

Την κίνηση της ηλεκτρικής συσκευής αναλαμβάνει ο *κινητήρας* ενός παιχνιδιού, ενός τηλεκατευθυνόμενου αμαξιού. Οι ρόδες του αμαξιού ενώνονται με την ρόδα περιστροφής ενός χειροκίνητου τρυπανιού, με έναν *ιμάντα*. Ο *ιμάντας μεταφέρει* παράλληλα την *κατακόρυφη κίνηση*. Το τρυπανάκι χρησιμοποιείται ώστε να αξιοποιηθεί ο μηχανισμός του για να επιτευχθεί η *αλλαγή κατεύθυνσης της περιστροφής*, από κατακόρυφη σε κάθετη. Η βάση ενός χειροκίνητου μύλου καφέ υποδέχεται στο πάνω χάλκινό του στόμιο τους κόκκους καφέ και τους μαζεύει το κάτω γυάλινο δοχείο του. Μια *πρότερη δομή*, ενός χειροκίνητου σχεδιασμού, *αποτελεί τη βάση* για μια σχεδίαση αυτοματοποιημένης λειτουργίας.

Ως γνήσιος bricoleur, ο σχεδιαστής δεν χρειάζεται να γνωρίζει απόλυτα τον τρόπο που λειτουργεί εσωτερικά το κάθε επιμέρους τμήμα που εντάσσει στην άρθρωση, αλλά είναι σε θέση να αναδείξει μια από τις δυνατότητες της δομής του που του επιτρέπει να ενωθεί σε μια λειτουργική σύνδεση.

Η ρηματική ή ονοματική ταυτότητα των αντικειμένων εξαρτάται απόλυτα από την ιδιότητα με την οποία συμμετέχουν στο εκάστοτε “κύκλωμα”. Οι ρόδες από το αυτοκινητάκι συμμετέχουν σαν όνομα, ενώ το μοτεράκι από το ίδιο τηλεκατευθυνόμενο παιχνίδι συμμετέχει σαν ρήμα. Το αυτόνομο λοιπόν αντικείμενο συμμετέχει ταυτόχρονα με την ταυτότητα του ονόματος και την ταυτότητα του ρήματος.

Από την άλλη, η *μεταφρασμένη κατασκευή* αναφέρεται μέσω των υποκατάστατων της σε **νύξεις χειροκίνητης λειτουργίας**. Το ίδιο το χειροκίνητο τρυπάνι, και μάλιστα, ιδιαίτερως χάρη στις ξύλινες λαβές του, το δοχείο από τον χειροκίνητο μύλο καφέ, καθώς και η ξύλινη βάση (ακόμα και στο επίπεδο αναφοράς υλικού και μόνο) συγκροτούν μια αναφορά στο πλαίσιο μιας “χειροκίνητης γλώσσας”.

Ταυτόχρονα, το παιχνίδι των αναφορών επιτελείται και από αντίθετες κατευθύνσεις, λόγω **ανεξέλεγκτων συνειρμικών τυχαιοτήτων**. Οι ρόδες για παράδειγμα από το τηλεκατευθυνόμενο αμάξι που λειτούργησε ως υποκατάστατο μοτέρ, επαναφέρει μορφολογικά- κατά τυχαίο τρόπο- τις δομικά κυρίαρχες ρόδες άλεσης μιας κατηγορίας χειροκίνητου μύλου καφέ του τέλους του 19^{ου} αι.

Οι ρόδες του αυτοκινήτου μοιάζουν έτσι μορφολογικά (πρβλ. νοηματικά) να νομιμοποιούνται μέσω μιας **αυθαίρετης και διαστρεβλωμένης συνειρμικής μίξης** αναφορών λειτουργίας και ταυτοτήτων, και μάλιστα γενικών ταυτοτήτων που **υπερβαίνουν** την συγκεκριμένη άρθρωση. Η ρόδα που γυρίζει, για παράδειγμα, έχει ταυτιστεί με την γενική ταυτότητα “μύλος”, ανεξάρτητα αν μιλάμε για χειροκίνητο ή ηλεκτρικό μύλο.

Αντίστοιχα το χερούλι κίνησης από το τρυπάνι, αν και αναφέρεται σε λειτουργία άλλου αντικειμένου, και παραμένει μάλιστα ανενεργό στην λειτουργία της άρθρωσης, νομιμοποιείται μορφολογικά ως αναφορά στο χερούλι ενός χειροκίνητου μύλου, και έμμεσα πάλι μέσω της γενικής ταυτότητας μύλος, σε **νόμιμο** μορφολογικό στοιχείο της ηλεκτρικής εκδοχής.

Στον πίνακα που ακολουθεί παρατηρείται μια μορφολογική διαδοχή χειροκίνητων μύλων από το 1894, όταν και εμφανίστηκαν οι πρώτοι οικιακοί μύλοι καφέ, μέχρι και τη δεκαετία του 1930. Παρόλο που ο **τρόπος λειτουργίας ποικίλει**¹⁰⁵, φαίνεται να παραμένει σταθερό δομικό στοιχείο αναφοράς η απαραίτητη περιστροφική κίνηση, με τα στοιχεία του κύκλου και το ξύλινο χερούλι. Ακόμα κι αν πρόκειται για την αφαιρετική δομική λιτότητα του τούρκικου μύλου, το χερούλι παραμένει το κυρίαρχο, όχι μόνο λειτουργικό, αλλά και αναγνωρίσιμο μορφολογικό στοιχείο.

Image ¹⁰⁶	Category	Pattern or Item	Description
	Coffee Mills	Acme	Orange, Black Print, Sheet Iron Box, Lid, Cast Iron, Wall Mount, 12 x 4 1/4 In.
	Coffee Mills	C. Parker & Co.	No. 370, Flowers, Geometrics, Cast Iron, Wood, Wall, 8 1/4 In.
	Coffee Mills	Cast Iron	Open Hopper, Flange, Painted, Wooden Knob, 6 1/2 In.
	Coffee Mills	Elgin National	No. 40, Original Paint, Decals, Cast Iron, 29 In.
	Coffee Mills	Enterprise	Drawer, Porcelain Knob, 1873 , 28 x 17 In.
	Coffee Mills	Enterprise	No. 3, Iron Hopper, Patent July 12, 1898 , 10 1/2-In. Wheels, 15 In.
	Coffee Mills	Enterprise	No. +1, Iron, Black Paint, Drawer, Handle, c.1875 , 13 In.

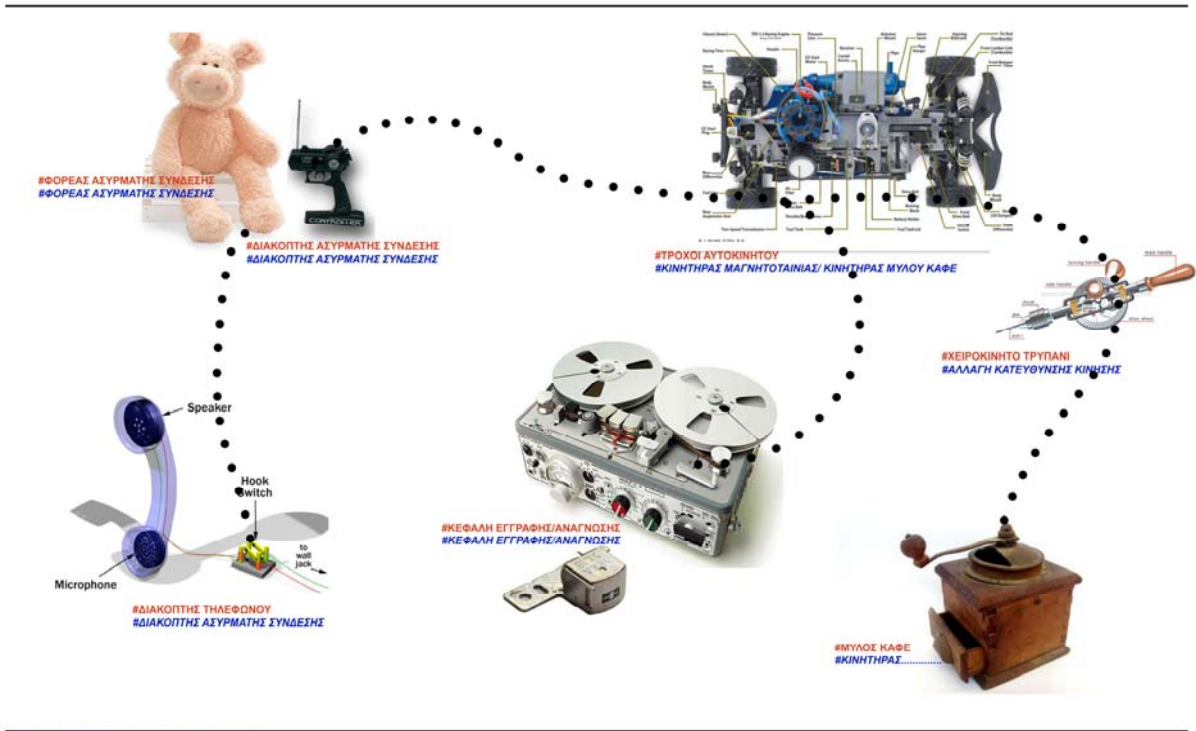
¹⁰⁵ Το μοντέλο με τον ένα τροχό εμφανίστηκε με δίπλωμα ευρεσιτεχνίας το 1870 ενώ με τους δύο το 1873. Αναπαραγωγές από παλιότερα μοντέλα καθώς και σύγχρονες ηλεκτρικές εκδοχές ανταποκρίνονται στις μέρες μας στο ανανεωμένο ενδιαφέρον για φρεσκο-αλεσμένο καφέ. (Στοιχεία από <http://www.kovels.com> και http://en.wikipedia.org/wiki/Burr_mill)

¹⁰⁶ Πίνακας από την διαδικτυακή πηγή Kovels.com σχετικά με αντίκες και συλλεκτικά αντικείμενα. <http://www.kovels.com/price-guide/coffee-mills.html>

	Coffee Mills	Enterprise	No. +0, Iron, Black, Red Lettering, Table Clamp, 13 In.
	Coffee Mills	Enterprise	No. 1, Gilt Stencil, Drawer, Cast Iron, Marked, 11 In.
	Coffee Mills	Enterprise	No. 7, 2 Wheels, Painted, Decals, Eagle Finial, 17-In.
	Coffee Mills	Landers	Frary & Clark, No. 11, Paint, Wood Base, Drawer, Turned Handle, 12 1/2 In.
	Coffee Mills	Lane Brothers	Swift Mill, Cast Iron, Painted, 14 In.
	Coffee Mills	Swift	No. 15, Cast Iron, Tin Drawer, Painted Bin, Poughkeepsie, N.Y., 30 In.
	Coffee Mills	Turkish Style	Tubular, Brass Folding Crank, c.1900, 8 3/4 In.
	Coffee Mills	Wilmot Castle	Cast Iron, Gold Lithograph, Glass Receiver, Patented 1891, 14 In.
	Coffee Mills	Wood Veneer	Brass Receiver, Iron Mechanism, Mahogany Crank Knob, 10 x 5 In.
	Coffee Mills	Zassenhaus	Kaffee, Ceramic, Dutch Children, Brass Tag, Gebr. Roittner, Salzburg, 15 3/4 In.

Αναλυτικά Διαγράμματα για τον μεταφρασμένο μύλο.

“ανοιχτή” διαδοχή

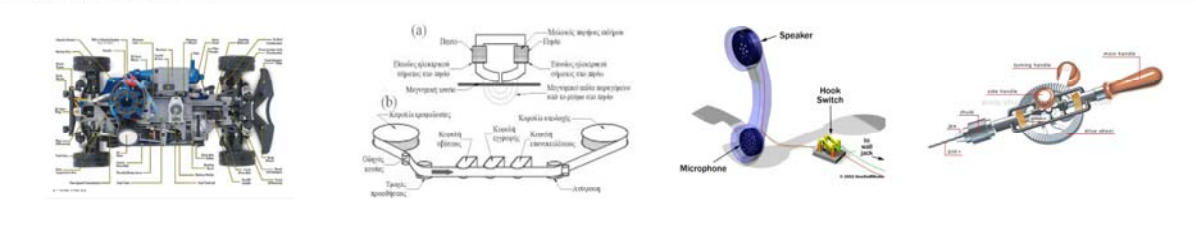

αναλυτικοποίηση αντικειμένων

εγκυκλοπαίδεια αντικειμένων

εγκυκλοπαίδεια ιδιοτήτων

Mavra Lazari

Κατάλογος εννοιολογικών εργαλείων και πράξεων που επιτρέπουν ή λαμβάνουν χώρα κατά την μετάφραση

Συνοψίζοντας όλα τα παραπάνω, θα μπορούσαμε να ισχυριστούμε ότι είναι δυνατόν να οριστεί ένα πλαίσιο ως κατάλογος εργαλείων και πράξεων, τον οποίο θα μπορούσαμε να εφαρμόζουμε κατά τη διαδικασία μιας μετάφρασης. Εντοπίζουμε συμπερασματικά τα εξής σημεία που θα μπορούσε να περιλαμβάνει:

- **Πρότυπη Αναφορά / Πλαίσιο δεκτών μετάφρασης**

Ο αρχιτέκτονας, ως πολύγλωσσος παραγωγός, προσδιορίζει αφενός το πλαίσιο που αναπτύσσεται ένα αρχιτεκτονικό πρότυπο, αφετέρου το τοπικό πλαίσιο δεκτών στο οποίο στοχεύει η μεταφραστική *απόπειρα*.

Στο παράδειγμα του μύλου καφέ η πρότυπη αναφορά ενός βιομηχανικού προϊόντος μεταφράζεται στην *περιφέρεια* του εργαστηρίου του *bricoleur*. Όπως έχει αναφερθεί, οι έννοιες **μητρόπολη** και **περιφέρεια** είναι πιο ευέλικτα ορισμένες, συγκριτικά με έναν απόλυτο γεωγραφικό προσδιορισμό. Ορίζονται ορθότερα από την **διαστρωμάτωση** των παραγωγών στην πρόσβαση των μέσων.

- **Στόχος τακτικής**

Έχοντας ορίσει τα χαρακτηριστικά και τους όρους των δύο πλαισίων (πηγή-στόχος), ο αρχιτέκτονας μπορεί να προσδιορίσει τα στοιχεία εκείνα μειονεξίας της περιφέρειας που απαιτούν έναν ερμηνευτικό ελιγμό, με υποκατάστατα πιθανόν μέσα. Σύμφωνα με τη **θεωρία σκοπού** στη μετάφραση προς δεδομένο πλαίσιο δεκτών, ορίζεται ένας **εμπρόθετος δομικός ελιγμός**.

Στο δεδομένο παράδειγμα, ο στόχος της ηλεκτρικής κίνησης του μύλου (για τον συγκεκριμένο χρήστη και τον κοινωνικό του κύκλο που τον επισκέπτεται) οδήγησε στη χρήση του διαθέσιμου μοτέρ (από το αμαξάκι), το οποίο εξανάγκασε έναν ελιγμό αλλαγής κατεύθυνσης κίνησης (κάτι που προσέφερε το τρυπανάκι).

- **Ανοιχτότητα / Αναμονές διασύνδεσης / Ευελιξία μονάδων**

Η γνώση των διαθέσιμων τοπικών μέσων δίνει στον αρχιτέκτονα την δυνατότητα για αναλυτικό προσδιορισμό των ιδιοτήτων τους. Έχοντας διαθέσιμο έναν **κατάλογο ιδιοτήτων**, μπορεί να ορίσει τις πιθανές δυνητικές εντάξεις των δομών αυτών των μέσων σε αρθρωμένα συστήματα.

Προϋπάρχουσες δομές και μέσα, σε μια postproduction λογική, έρχονται να συγκεραστούν σε μορφολογικά και δομικά ερεθίσματα νέων μητροπολιτικών προτύπων. Οι προσδιορισμένες ιδιότητες, λειτουργώντας ως δυνητικές αναμονές διασύνδεσης, ορίζουν **επί τόπου δυναμικές**

μονάδες, ανοιχτές στον ορισμό τους. Η μονάδα είναι η **αρχιτεκτονική πρόταση** που μπορεί να περιλαμβάνει περισσότερα αυτόνομα αντικείμενα.

Στο παράδειγμα του μύλου, όπως ήδη αναφέρθηκε το αυτοκινητάκι συμμετέχει ταυτόχρονα με την ιδιότητα μοτέρ και με την ιδιότητα μεταφοράς κίνησης με τις ρόδες. Η μονάδα φαίνεται να επεκτείνεται στην δεύτερη περίπτωση, συμπεριλαμβάνοντας μαζί με το αυτοκινητάκι, τον ιμάντα μεταφοράς κίνησης και τον τροχό από το τρυπανάκι.

- **Διάκριση μετάφρασης σχεδίου / μετάφρασης φυσικής υλοποίησης**

Η μετάφραση του αρχιτέκτονα εμφανίζει τόσο **ενδογλωσσική** (εντός ορίων προτύπου) όσο και **διαγλωσσική** (με μέσα του τοπικού *ιδιώματος*) διάσταση. Οι αναδιατυπώσεις και κανονικές μεταφράσεις στοχεύουν σε ένα **ισοδύναμο μήνυμα**. Τέλος δεν αποκλείεται και η **διασημειωτική** μετάφραση μέσω μη αρχιτεκτονικών σημείων- κάτι που για παράδειγμα θα μπορούσε να είναι η χρήση επιγραφών ή άλλες επιλογές του χρήστη.

Παράλληλα η αρχιτεκτονική μετάφραση αναλύεται σε σχεδιαστική και φυσικής υλοποίησης. Ο διαφορετικός βαθμός πρόσβασης στα επιμέρους μπορεί να δημιουργήσει μια σημασιολογική διάσταση που προβάλλεται στο τελικό προϊόν. Ο βαθμός σχεδιαστικής ερμηνείας περιορίζεται και προσαρμόζεται συχνά από τις δυνατότητες φυσικής υλοποίησης.

Όπως αναφέραμε, η πρόσβαση στις μονάδες παραγωγής (σχέδιο- μέσα κατασκευής) μπορεί να αποτελέσει μετρικό αντικείμενο της ανοιχτότητας του μεταφρασμένου αντικειμένου στις ερμηνευτικές εναλλακτικές.

Στο δεδομένο παράδειγμα ο αρχιτέκτονας θα μπορούσε δυνητικά να σχεδιάσει, με ένα τρισδιάστατο πρόγραμμα ανοιχτού λογισμικού, επακριβώς το βιομηχανικό σχέδιο του πρότυπου προϊόντος, εντούτοις δεν διαθέτει τα βιομηχανικά μέσα παραγωγής και τυποποίησης του φυσικού αντικειμένου.

- **Βαθμός αντίστασης / Επικοινωνιακή τριβή/ Εξαναγκασμοί της τοπικότητας**

Η λειτουργική συμβατότητα της μονάδας στην άρθρωση έρχεται να ελεγχθεί στη νοηματική της συνοχή μέσα από την επικοινωνιακή τριβή. Ο βαθμός αντίστασης στην ένταξη θα εξαρτηθεί τόσο από την υπέρβαση της παγιωμένης χρήσης, όσο και από τους εξαναγκασμούς της τοπικότητας.

Τα όρια συνεργασίας δύο ή περισσότερων γλωσσών θα προσδιοριστούν από τις διαθέσιμες εναλλακτικές και τις αντίστοιχες αντιστάσεις κατά τις επικοινωνιακές **αντιπαραθέσεις**.

Η **εμβέλεια ορθής χρήσης** αφορά τοπικές συνθήκες και όχι κάποιο εγχειρίδιο πρότυπης μετάφρασης.

- **Διαστήματα υποκατάστατων**

Εργαλείο για τους παραπάνω προσδιορισμούς, αλλά και την τελική χωρική μετάφραση αποτελούν τα σύνολα εκείνα που προσδιορίζουν τα δεδομένα ενός τοπικού πλαισίου.

Η έννοια του **διαστήματος δυνητικών υποκαταστάσεων** μπορεί να αναφέρεται σε μέσα (σχεδιαστικά ή κατασκευής) μεθόδους ή δομικές μονάδες. Αντίστροφα, για κάθε ένα από τα στοιχεία αυτών των δυνητικών συνόλων προϋπάρχει ένα **διάστημα δυνητικών λειτουργικών τους εντάξεων**. Ο αρχιτέκτονας ελέγχει αμφίδρομα και τις δύο κατευθύνσεις.

Ανάλογα με την περίπτωση μπορούν να χρησιμοποιηθούν όλα ή μερικά από τα πιθανά διαστήματα:

Το διάστημα σχεδιαστικών μέσων **Δσ** θα μπορούσε να είναι και μοναδιαίο και να ταυτίζεται με το πρότυπο.

Το διάστημα δυνητικών υποκαταστάσεων για τα μηχανήματα υλοποίησης θα έμοιαζε με ένα σύνολο $\Delta\mu = \{\alpha_1, \alpha_2, \alpha_3, \dots\}$. Στην περίπτωση του μύλου τα μόνα στοιχεία είναι το κατσαβίδι και ένα τρυπάνι.

Το δεδομένο πολιτισμικό-παραγωγικό πλαίσιο θα μπορούσε να καταγραφεί ως $\Delta\pi = \{b_1, b_2, b_3, \dots\}$ με βάση τις “κυρίαρχες” επιλογές μεθόδων υλοποίησης. Στο δεδομένο παράδειγμα αντί μεθόδων περιλαμβάνονται τα διαθέσιμα αντικείμενα του εργαστηρίου (τηλεκατευθυνόμενο αυτοκινητάκι, τρυπανάκι, βίδες κτλ.)

Τέλος τα παραπάνω στοιχεία των διαστημάτων ορίζουν και **διαστήματα πιθανόν συνυποδηλώσεων** ($\Delta\sigma_{\text{(αυτοκινητάκι)}}$, $\Delta\sigma_{\text{(τρυπανάκι)}}$, $\Delta\sigma_{\text{(γυάλινο δοχείο)}}$ κτλ.), καθώς φέρνουν μαζί τους αναφορές από άλλα πλαίσια. Όπως έχουμε αναφέρει η *έκταση του κάθε διαστήματος* παρουσιάζεται ευμετάβλητη.

- **Χωρικός χάρτης μετάφρασης / Απόσταση από το πρότυπο**

Τα παραπάνω διαστήματα θα αποδώσουν **χωρική διάσταση στην έννοια της μετάφρασης**. Η χωρική μετάφραση αποτελεί μια **ενεργητική κίνηση** του αρχιτέκτονα ανάμεσα στα προηγούμενα διαστήματα. Η τελική ένωση των στοιχείων σε ένα σύνολο “**βέλτιστης**” μετάφρασης θα ορίζει τη μικρότερη **απόσταση** από το πρότυπο σε δεδομένο τόπο: $M\beta = \{\Delta\sigma(x), \Delta\mu(y), \Delta\pi(q), \dots\}$

Ο βαθμός αντίστασης κάθε στοιχείου των διαστημάτων στην επικοινωνιακή τριβή, με βάση τους εξαναγκασμούς της τοπικότητας, θα βοηθήσουν την σταδιακή σύγκλιση στην τελική ένωση.

Η επιτυχία ή αποτυχία της μετάφρασης θα ορίζεται από ένα διάστημα που θα κινείται από το άκρο του προσθετικού μέλους προς το άκρο του μοσχεύματος.

- **Υβρίδιο**

Η τελική ένωση των διαστημάτων που περιγράψαμε, θα αναπαριστά τη σχέση *μητρόπολης-περιφέρειας*, με τις σημασιολογικές **μετατοπίσεις** κατά την αφομοίωση του προτύπου. Αυτό που υπολείπεται, συγκριτικά με τον προσδιορισμό της απόστασης από την πρότυπη αναφορά, είναι η μελέτη της οργανικότητας και υβριδικής διάστασης του τελικού μεταφρασμένου, σημασιολογικά μετατοπισμένου, προϊόντος.

Στόχος της επιτυχημένης μετάφρασης είναι η εξαφάνιση των **ραφών σύνδεσης**. Η **οργανικότητα** αυτή δεν μπορεί παρά να δικαιολογείται από τους τοπικούς εξαναγκασμούς και να συνοδεύεται από μια δυναμική **εξέλιξη** με μη προσδιορίσιμους εκ των προτέρων όρους.

Ο τόπος, υπό αυτή την οπτική, δύναται να *επιτρέψει* ακόμα και την αφομοίωση μιας μη επιτυχούς μετάφρασης- υπονοώντας τη μεγάλη απόσταση αναφοράς από το πρότυπο- όταν αυτή παρουσιάζει μια **αναδυόμενη** ταυτότητα.

Η μετάφραση του μύλου πιθανότατα είναι μηδενικά επιτυχής, ως προς την απόσταση από τον βιομηχανικά τυποποιημένο μύλο καφέ. Η επιτυχία της μετάφρασης υφίσταται μόνο εντός του πλαισίου του δεδομένου εργαστηρίου, με τα δεδομένα *τοπικά διαθέσιμα*.

Η **αισθητική που συγκροτείται**, από τις αντιπαραθέσεις των γλωσσών και τις σημασιολογικές μετατοπίσεις των συνυποδηλώσεων, υπερβαίνει τις αρθρώσεις και ορίζεται, όχι λεκτικά, αλλά μόνο **δεικτικά εντός τόπου**.

Επίλογος

Στόχο της εργασίας αυτής δεν αποτέλεσε η εξιδανίκευση ενός αρχιτεκτονικού προτύπου και η ενθάρρυνση μίμησης, αλλά η μελέτη της ερμηνευτικής παρέμβασης του αρχιτέκτονα κατά τη μεταφορά σχεδιαστικών πρωτογενών εκδοχών, από δεδομένα περιβάλλοντα σε άλλα που μειονεκτούν όσον αφορά την πρόσβαση στα φυσικά δεδομένα του πρότυπου πλαισίου.

Η πορεία που ακολούθησε η μελέτη αυτή στηρίχθηκε στην έννοια της αρχιτεκτονική παραγωγής, τόσο ως σχεδιαστική όσο και ως κατασκευαστική διαδικασία, σαν μια αλληπάλληλη ερμηνευτική άρθρωση αρχιτεκτονικών μονάδων. Η αρχιτεκτονική γλώσσα, που συχνά συγκροτείται κατά τις μεταφράσεις κυρίαρχων προτύπων, αρθρώνεται από λέξεις διαφορετικών γλωσσών.

Η **πολυγλωσσία** αναδεικνύεται ως ένας χώρος ιδιαιτέρως παραγωγικός, καθώς ο *εκλεκτισμός* αλλά και ο πειραματισμός, παρουσιάζουν αποτελεσματικές τακτικές σε πρακτικές απαιτήσεις. Η έρευνά μας επικεντρώνεται στις περιπτώσεις εκείνες που η διγλωσσία επιλέγεται σαν **τακτική** από την περιφέρεια.

Η **περιφέρεια** οριζόμενη ως το παραγωγικό εκείνο τμήμα που στερείται την πρόσβαση στα κατασκευαστικά μέσα της πρωτοπορίας, καταφεύγει στην δίγλωσση ή και πολύγλωσση μετάφραση των προτύπων ανάλογα με τα υποκατάστατα παραγωγικά μέσα που διαθέτει. Παράλληλα με την οικονομική δυσκολία, η **τοπικότητα**, ως πολιτισμικό παραγωγικό πλαίσιο, εξαναγκάζει σε ερμηνευτικές εκδοχές της υλοποίησης των προτύπων.

Δεδομένης της ύπαρξης συγκεκριμένων διαθέσιμων επιλογών, ο αρχιτέκτονας καλείται να επιλέξει, από **διαστήματα δυνητικών επιλογών**, την σύνθεση εκείνη με την μικρότερη απόσταση αναφοράς από το πρότυπο. Στην επίτευξη της δομικής λειτουργικότητας με βάση τους τοπικούς εξαναγκασμούς, έρχεται να προστεθεί ο διάλογος μεταξύ των γλωσσών από την οποία προκύπτουν (*emerge*) αισθητικές ποιότητες που δεν μπορούν εκ των προτέρων να οριστούν.

Ακολουθώντας μεθοδολογικά μια αναλυτική προσέγγιση, σημειώνουμε την **προσαρμοστικότητα της αρχιτεκτονικής μονάδας**, με βάση τις ιδιότητες που αναδεικνύονται κάθε φορά από τα επιμέρους τμήματα. Τα τμήματα αυτά, σαν σχεδιαστικές μονάδες με **αναμονές σύνδεσης**, (κατά τις συνδέσεις στα προγράμματα *visual programming*), δημιουργούν συναρτησιακές δομές. Οι αρχιτεκτονικές μονάδες λειτουργούν σαν **συν-τελεστές (operators)** μιας σειράς πιθανών σχέσεων.

Οι σχέσεις των επιμέρους στοιχείων ορίζονται από κάποια **“στενή αιτιότητα”**, όπως στην γραπτή γλώσσα. Η γλωσσική πρόταση είναι ένα γραμμικό σύστημα που “κλείνει” καθώς το νόημά του ορίζεται με σαφήνεια, ακολουθώντας τις καθορισμένες σχέσεις με τις οποίες συνδέονται οι

μονάδες του (σύνταξη, μορφολογία, σημασιολογία). Η σχεδιαστική γλώσσα ωστόσο, ακόμα και στην σαφώς ορισμένη παραμετρική γλώσσα, αφήνει περιθώρια σύνδεσης αντικειμένων με διαφορετικές εσωτερικές λογικές.

Η μετάφραση μιας γλωσσικής πρότασης πάλι μπορεί να είναι καθολική- όλες οι λέξεις μιας πρότασης δηλαδή να μεταφραστούν από μια γλώσσα σε μια άλλη. Στο σχεδιαστικό όμως ή φυσικό αντικείμενο μπορούν να μεταφραστούν κάποια τμήματα μόνο, και μάλιστα το καθένα πιθανόν σε κάποια διαφορετική “γλώσσα”.

Το φυσικό αντικείμενο, ακόμα κι αν έχει υλοποιηθεί διεπόμενο από μια **ενιαία σχεδιαστική λογική**, μπορεί να εμπεριέχει επιμέρους κομμάτια γλωσσών, κατά την υλοποίησή του στο φυσικό πεδίο και εξαιτίας των αναφορών του στο ευρύ αρχιτεκτονικό πεδίο επικοινωνίας.

Η **υπό μετάφραση υλοποίηση** μπορεί να κινείται επιτυχώς εντός των προθέσεων του προτύπου, αλλοιώνει ωστόσο την “**λογική κλειστότητα**” του προτύπου. Το “**τελικό**”(σκοπούμενο) αντικείμενο προσομοιάζει την έννοια του “**κυκλώματος**”, όπου τα κομμάτια, ανεξάρτητα από την ταυτότητά τους, πρέπει να συνεργαστούν επιτυχώς, ανοίγοντας όμως σημασιολογικά την άρθρωση.

Το **εύρος των υποκατάστατων διαστημάτων** εξαρτάται, από τις εναλλακτικές δομές και στοιχεία που μπορεί να ανακαλέσει και να έχει διαθέσιμα ένα υποκείμενο. Σε αντίθεση με την διαμόρφωση ενός πεδίου ιδιωτικών γλωσσών, ο αρχιτέκτονας έρχεται με την ερμηνευτική του παρέμβαση να αποδώσει νόημα στις επιλογές.

Η απόπειρα καταγραφής εναλλακτικών μεταφράσεων σε δεδομένο οικονομικο-κοινωνικό πλαίσιο αντιστοιχεί σε ένα **λεξικό μετάφρασης που αναπαριστά τις τοπικές συνθήκες** μιας ορισμένης περιφέρειας. Ταυτόχρονα αποτελεί ένα λεξικό γλωσσικών αναφορών, σημασιολογικής ανοιχτότητας των επιμέρους στοιχείων του αντικειμένου.

Η τοπικότητα είναι εν τέλει εκείνο το στοιχείο που ορίζει και ελέγχει την συνύπαρξη των πολλαπλών ανοιχτοτήτων, συγκροτώντας ένα bricolage στα πλαίσια ενός “**πρότυπου**” **εκλεκτισμού**.

Η μεταφραστική δράση ορίζεται θεμελιακά από την τοπικότητα της αρχιτεκτονικής παραγωγής, αρχής γενομένης του τόπου της μητρόπολης. Η υλοποίηση σε δεδομένο τόπο ενεργοποιεί την μεταφραστική δράση της αρχιτεκτονικής παραγωγής. Η διαφορά μεταξύ της εντός μητροπολιτικού πλαισίου και περιφέρειας μετάφρασης έγκειται στην ανοιχτότητα των αναφορών, στην ευρύτητα των συνυποδηλώσεων. Το μεταφρασμένο έργο διατηρεί την αναφορά του σχεδιαστικού προτύπου, αλλά σε κάθε περίπτωση **υπερβαίνει** την αρχική τάξη της αισθητικής του συγκρότησης.

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία

- Ackermann Robert John, *Wittgenstein's City*, The Philosophical Review (Barnett William E.), vol.101, Duke University Press, 1992, σσ.404-408
- Alexander Christopher, *Notes on the Synthesis of Form*, Harvard University Press, 1973
- As-Safi A.B., *Theories, Methods and Strategies of Translation*, Atlas Global Center for Studies and Research, vol.2, 2007
- Badiou A., *Being and Event*, Continuum, 2006
- Banzi M., *Getting Started with Arduino*, Make: projects, 2011
- Bar Alfred, *Picasso: Fifty Years of his Art*, The Museum of Modern Art, New York, 1946, σ.241
- Baudrillard J., *The System of Objects*, Verso, 2006
- Bourriaud Nicolas, *Postproduction, Culture as Screenplay: How Art Reprograms the World*, Lukas and Sternberg, 2002
- Bowra Cecil Maurice, *The Fox and the Hedgehog*, Class. Quart., 34, Clarendon Press, 1940
- Cassin Barbara, *Untranslatables and their Translations, A Logbook*, μτφρ.Goffey Andrew, Transeuropeennes, Revue internationale de pensée critique, 2009
- De Certeau Michel, *The Practice of Everyday Life*, μτφρ. Rendall Steven, University of California Press, 2011
- Deleuze Gilles, Guattari Felix, *Anti-Oedipus, Capitalism and Schizophrenia*, University of Minnesota Press, Minneapolis, 1983
- Deleuze Gilles, Guattari Felix, *A thousand Plateaus, Capitalism and Schizophrenia*, μτφρ. Massumi Brian, University of Minnesota Press, Minneapolis, 1987
- Derrida Jacques, *Writing and Difference*, μτφρ. Bass Alan, Routledge, 2005
- Deleuze G., *Η Κοινωνία του Ελέγχου*, Ελευθεριακή Κουλτούρα
- Eco Umberto, *L'Oeuvre ouverte, κερ. L'informel comme métaphore épistémologique*, Seuil, 1965
- Eco Umberto, *The Open Work*, μτφρ. Cancogni Anna, Harvard University Press, 1989
- Fisher R. Thomas, *In the Scheme of Things: Alternative thinking on the Practice of Architecture*, University of Minnesota, 2000
- Frege Gottlob, *The Foundations of Arithmetic*, Harper Torchbook, New York, 1960
- Gamma Erich, Helm Richard, Johnson Ralph, Vlissides John, *Design Patterns, Elements of Reusable Object-Oriented Software*, Addison-Wesley, 1995
- Gorlée Dind L., *Wittgenstein in Translation, Exploring Semiotic Signatures*, De Gruyter Mouton, 2012
- Hebdige Dick, *Subculture, The Meaning of Style*, Routledge, 1979

Jakobson Roman, *On Linguistic Aspects of Translation* in *On translation*, Brower Reuben A., Cambridge, Ma: Harvard University Press, 1959

Jencks Charles and Silver Nathan, *Adhocism, The Case of Improvisation*, The MIT Press, 2013

Irwin William, *Against Intertextuality*, *Philosophy and Literature*, τ.28, αρ.2, σ.227-242, 2004

Kristeva Julia, *Desire in Language: A Semiotic Approach to Literature and Art.*, Columbia University Press, New York, 1980, σ.69

Lakoff George, *The Contemporary Theory of Metaphor*, Cambridge University Press, 1992

Lévi-Strauss Claude, *The Savage Mind (La Pensée Sauvage)*, Oxford University Press, 1966

Leibniz Gottfried Wilhelm, *The Principles of Philosophy known as Monadology*, Jonathan Bennett, 2015

Negri A., *On Rem Koolhaas*, Μτφρ. Bove Arianna, Άρθρο, *Radical Philosophy* 154, March/April 2009

Nida Eugene A., Taber Charles R., *The Theory and Practice of Translation*, Brill Academic Pub, 2003

Nosek T. John, The case for collaborative programming, άρθρο, περιοδικό *Communications of the ACM*, τ.41, Μάρτιος 1998, σσ.105-108

Ormiston Gayle & Schrift Alan.D (επιμ.), *The Hermeneutic Tradition, From Ast to Ricoeur*, State University of New York, 1990

Posner Rebecca, Green N. John, , *Bilingualism and linguistic conflict in Romance*, *Trends in Romance Linguistics and Philology*, τ. 5, Mouton de Gruyter, 1993

Rancière J., *The Politics of Aesthetics*, Continuum, 2006

Reiser J. & Umemoto N., *Atlas of Novel Tectonics*, Princeton Architectural Press, 2006

Rowe Colin & Koetter Fred, *Collage City*, The MIT Press, 1978

Rowe Colin & Koetter Fred, *Collage City* από το *Architecture Theory since 1968*, επιμέλεια Hays Michael K., The MIT Press, 2000

Russel Bertrand, *The Philosophy of Logical Atomism*, Routledge, 2010

Ryle G., *Logical Atomism in Plato's Theaetetus*, Phronesis, 1952

Ulmer L. Gregory, *HEURETICS, The Logic of Invention*, The Johns Hopkins University Press, 1994

Venuti Lawrence, *The Translation Studies Reader*, Routledge, 2000

Vernant Jean-Pierre, Detienne Marcel, *Μήτις, Δαίδαλος (Ζαχαρόπουλος Ι.)*, 1993

Waterman Robert H. Jr., *Adhocrcacy*, W. W. Norton & Company, 1993

Weick Karl, "*Organizational Redesign as Improvisation*", *reprinted in Making Sense of the Organization*, Wiley-Blackwell, 2000

Wittgenstein Ludwig, *Philosophical Investigations*, μτφρ. Anscombe G.E.M., Basil Blackwell, 1958

Ελληνική Βιβλιογραφία και Ελληνικές Μεταφράσεις

- Βιρβιδάκης Στέλιος, Άρθρο «Αναλυτική και Ηπειρωτική Φιλοσοφία: Κριτήρια Αναγνώρισης και Διάκρισης», περιοδικό Νεύσις, τεύχος αρ.14
- Caffentzis George, *Γιατί οι μηχανές δεν μπορούν να δημιουργήσουν αξία (ή η θεωρία του Μαρξ για τις μηχανές)*, Λέσχη Κατασκόπων του 21ου αιώνα, 2011
- Δημητρίου Σωτήρης, *Λεξικό Όρων, Τ. 1. Σημειολογικής και Δομικής Ανάλυσης της Τέχνης*, Καστανιώτης, 1978
- Δημητρίου Σωτήρης, *Λεξικό Όρων, Τ. 2. Επικοινωνίας και Σημειωτικής Ανάλυσης*, Καστανιώτης, 1988
- Ellul J., *Το Τεχνικό Σύστημα*, Μτφρ. Ιωαννίδης Γ., Αλήστου Μνήμης, 2012
- Jakobson Roman, *Δοκίμια για τη γλώσσα της λογοτεχνίας*, εισ.-μτφρ. Μπερλής Άρης, Εστία, 1998
- Jordan Furneaux Robert, *Ιστορία της Αρχιτεκτονικής*, Εκδόσεις Υποδομή, 1981
- Κουτούγκος Α., *Περί Φιλοσοφικής Μεθόδου*, Εκδόσεις Πεδίο, 2012
- Κουτούγκος Α., *Φιλοσοφικοί Τόποι*, Εκδόσεις Παπαζήση, 2010
- Μαρτινίδης Πέτρος, *Οι Λέξεις στην Αρχιτεκτονική και την Επιστημονική Σκέψη*, Σμίλη, 1990
- Μπαλτάς Αριστείδης - Στεργιόπουλος Κώστας (Επιμέλεια-Εισαγωγή), *Φιλοσοφία και επιστήμες στον εικοστό αιώνα*, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, 2013
- Μπαλτάς Αριστείδης, *Σημειώσεις Μεταπτυχιακού Μαθήματος: Επιστήμες και φιλοσοφία στον 20ο αιώνα. Διατμηματικό Μεταπτυχιακό πρόγραμμα «Σχεδιασμός-Χώρος-Πολιτισμός»*, Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών, Ε.Μ.Π 2012-2013
- Παπαλεξόπουλος Δημήτρης, *Σημειώσεις μαθήματος Σύγχρονα Πεδία Σχεδιασμού-Κατασκευής, μεταπτυχιακού προγράμματος Σχεδιασμός- Χώρος- Πολιτισμός*, Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών Ε.Μ.Π., 2013
- Παρμενίδης Γεώργιος, *Σημειώσεις Μεταπτυχιακού Μαθήματος Η Αρχιτεκτονική ως Αντικείμενο Έρευνας I. Περί του εννοιολογικού υποβάθρου της Έρευνας*, Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών Ε.Μ.Π., 2012-2013
- Παρμενίδης Γεώργιος, *Σημειώσεις Μεταπτυχιακού Μαθήματος Η Αρχιτεκτονική ως Αντικείμενο Έρευνας II. Περί της Κατασκευής των Εννοιολογικών Εργαλείων και του Σώματος της Έρευνας*, Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών Ε.Μ.Π., 2013
- Steiner George, *Μετά τη Βαβέλ*, μτφρ. Κονδύλης Γρηγόρης, Scripta 2004
- Thom René, *Μαθηματικά Πρότυπα Μορφογένεσης*, μτφρ. Πνευματικός Σπύρος, Δεληβογιάτζης Σωκράτης, Έκδοση Πνευματικού, 1985